

FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISKA SPRÅK
OCH LITTERATUR

Nika Oršanić

**Översättning av passiva konstruktioner
från svenska till kroatiska**

Magisterarbete

Handledare:
dr. sc. Jasna Novak Milić
dr. sc. Bodil Zalesky

Zagreb, maj 2017

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Passiv form	4
2.1. Passiv form i svenskan.....	4
2.2. Passiv form i kroatiskan	6
3. Analys	7
3.1. Översättning av morfologisk passiv.....	8
3.2. Översättning av perifrastisk passiv.....	13
3.3. Översättning av <i>man-</i> och <i>det-</i> konstruktion.....	15
4. Slutsats	17
5. Översättningar från svenska till kroatiska	19
5.1. Svenska källtexter	19
5.1.1. Svensk källtext 1	19
5.1.2. Svensk källtext 2	26
5.1.3. Svensk källtext 3	31
5.1.4. Svensk källtext 4	38
5.2. Översättningar till kroatiska	43
5.2.1. Översättning till kroatiska 1	43
5.2.2. Översättning till kroatiska 2	51
5.2.3. Översättning till kroatiska 3	57
5.2.4. Översättning till kroatiska 4	63
6. Översättningar från kroatiska till svenska	68
6.1. Kroatiska källtexter	68
6.1.1. Kroatisk källtext 1	68
6.1.2. Kroatisk källtext 2	72
6.1.3. Kroatisk källtext 3	76
6.1.4. Kroatisk källtext 4	83
6.2. Översättningar till svenska	88
6.2.1. Översättning till svenska 1.....	88
6.2.2. Översättning till svenska 2.....	92
6.2.3. Översättning till svenska 3.....	97
6.2.4. Översättning till svenska 4.....	107
7. Litteraturförteckning	113

1. Inledning

I svenskan och kroatiskan finns det två sätt på att upprätta ett förhållande mellan den eller det som utför en handling i en sats (den semantiska rollen agens eller agent), den eller det som är exponerad för handlingen och själva handlingen. De två sätten är direkt förbundna med verbets böjningskategori som heter diates och i båda språk finns det två diatesformer: aktiv och passiv (Barić et al. 1997: 229, Hultman 2010: 154). I aktiv uttrycks handlingen med agent som dess utgångspunkt och satsens subjekt men i passiv är subjektet inte den eller det som utför handlingen utan den eller det som utsätts för handlingen. Som Bolander (2005: 144) och Barić et al. (1997: 247) påstår är det endast de transitiva verb som kan ha passiv form. Till exempel, i meningen *Branden förstörde huset* är verbet transitivt. Därför kan meningen passiveras till *Huset förstördes (av branden)* där objektet från första meningen blir subjektet i den passiverade meningen. Det gäller också för kroatiskan: *Požar je uništio kuću* kan passiveras till *Kuća je uništena (požarom)*.

Det finns dock många skillnader mellan passiv i svenskan och kroatiskan när det gäller dess bildning och användning, vilket kan orsaka svårigheter vid översättningen mellan de två språken. Svenska språket är mer liberalt när det gäller passiv så det finns flera möjligheter (Källström 2012: 117). Det är därför insiktfullt att jämföra olika typer av översättningslösningar vad beträffar passiva verbformer. Detta arbetes syfte är alltså att framställa olika sätt att översätta passiva konstruktioner från svenska till kroatiska. Jag ska analysera översättningar av fyra texter från svenska till kroatiska: en del av den svenska semesterlagen, en vetenskaplig text om ljusets påverkan på ljudnivån i ett klassrum i grundskolan, en förvaltningstext om medicintekniska produkter och en tidningsartikel om politik och klimatarbete. Jag bestämde mig för att översätta och analysera de första tre texterna på grund av en mer frekvent användning av passiv som jag märkte i sådana typer av texter medan jag valde källtexterna för arbetet. Tidningstexten valdes just därför att passivformer vanligen inte används i den språkstilen i samma utsträckning. Jag analyserade bara de texterna eftersom arbetets ämne omfattar översättningen av passiva konstruktioner från svenska till kroatiska och inte omvänt. De källtexterna på kroatiska innefattar en språkvetenskaplig text om språket i kroatiska reklambudskap, en filmvetenskaplig text om filmkategorier, filmtyper och filmgenrer, en arbetsordning för en apotekarförening och en tidningsartikel om relationer mellan EU-länderna. Trots att de texterna på kroatiska inte

analyserades för teoridelen inkluderades de i arbetet för att demonstrera min praktiska översättningsfärdighet.

Arbetet är indelat i fyra huvuddelar. Kapitel 1 är inledningen. I kapitel 2 ger jag kortfattat grundläggande information om passiva konstruktioner och deras användning i svenskan (avsnitt 2.1.) samt i kroatiskan (avsnitt 2.2.). Därmed försöker jag att ge ett teoretiskt underlag som används i nästa kapitel för att förklara översättningslösningarna. Kapitel 3 innehåller analysen av de fyra ovannämnda texters översättningar av passiva verbformer. Först analyserar jag översättningar av verb i morfologisk passiv från svenska till kroatiska (avsnitt 3.1.) och samlar dem enligt enstaka konstruktioner till vilka de översattes till kroatiska. För varje grupp väljer jag ut en representativ källmening (eller källsats) och dess översättning. Sedan beskriver jag anledningar för att välja målkonstruktionen beroende på sammanhanget. För vissa grupper ger jag också ytterligare exempel för att bättre illustrera de förklaringarna eller för att demonstrera en typ av översättningslösning som hör till gruppen men samtidigt skiljs lite från det representativa exemplet. På samma sätt analyseras översättningar av verb i perifrastisk passiv (avsnitt 3.2.) och slutligen översättningar av konstruktioner med infinita pronomenet *man* samt med *det* som tomt subjekt kombinerat med morfologiska passiven (avsnitt 3.2.). Kapitel 4 omfattar sammanfattningen av analysen och slutsatsen. Kapitel 5 innehåller de analyserade texterna på svenska och deras översättningar till kroatiska medan kapitel 6 omfattar de fyra kroatiska texterna tillsammans med deras översättningar till svenska. Kapitel 7 innefattar litteraturförteckningen.

2. Passiv form

2.1. Passiv form i svenskan

På svenska finns det två produktiva sätt att uttrycka passiv: en morfologisk passiv, som bildas genom böjningssuffixet *-s* som läggs till ett huvudverb (*s-passiv*), och en perifrastisk passiv, som bildas genom omskrivning, med hjälpverbet *bli* eller *vara* och perfekt particip (Engdahl 2000: 1). När det gäller presens är det viktigt att notera att *s*-formen bildas genom att lägga suffixet *-s* till verbet men utan föregående *-(e)r*: till exempel, *s*-form av verbet *gillar* är *gillas* och *s*-form av verbet *använder* är *används*. I övriga tempus läggs *-s* till huvud verbet utan att ta bort suffixen. De två ovannämnda typer av passiv är dock inte utbytbara med varandra. Det finns en skillnad mellan dem vad beträffar handlingens betydelseaspekter de framhäver.

Satsen *En arbetsgivare är bunden av ett kollektivavtal* från den svenska semesterlagen är exempelvis inte helt utbytbar med satsen *En arbetsgivare binds av ett kollektivavtal*: den tidigare betonar subjektets tillstånd eller egenskap som orsakas av agenten medan den senare satsen lägger mer tonvikt på själva handlingen. Detta bekräftas av Bolander och Källstrom – enligt Bolander (2005: 144) är skillnaden mellan *s*-passiven och de omskrivna formerna med *bli* eller *vara* att ”*s*-formen lyfter fram själva verbinnehållet och omskrivningarna mer framhäver det uppnådda resultatet eller en egenskap”. Källstrom (2012: 118) menar dessutom att *s*-passivens tendens är att fokusera på verbhandlingen och att *bli*-passiven fokuserar på resultatet av verbhandlingen. De två passivformernas olika betydelsenyanser resulterar i att de kännetecknas av olika nyanser av stiltillhörighet och därför skiljer sig deras användningsfrekvens. Enligt Engdahl (2001: 9), som har analyserat passiva former i modern svenska, är morfologisk passiv ”den ommarkerade passivformen i svenska” och hennes undersökning har visat att *s*-passiven används mer. Engdahls slutsats om passivformers användningsfrekvens kan ytterligare bekräftas av källtexterna på svenska i detta arbete (trots att hennes korpusbaserade undersökning mestadels fokuserade på romaner och tidningstexter): jämfört med användningen av morfologiska passiven är perifrastiska passivens frekvens i texterna nästan försumbar.¹ Förutom att perifrastiska passivformen mer sällan är lämplig att använda än *s*-passivformen måste man även lägga märke till valet av hjälpverbet, som inte kan stå i passiv form. Passivformen med hjälpverbet *bli* (+ perfekt particip) framhäver händelseförloppet eller övergången från ett tillstånd till ett annat och passiven med hjälpverbet *vara* (+ perfekt particip) betonar mer resultatet av handlingen (Holm, Nylund 1996: 108). Detta blir klart om samma sats skrivs på de två olika sätten: satsen *Lön är bestämd per vecka eller månad* sätter mer fokus på att varje vecka eller månad man vet vilket belopp som utgör lönen medan satsen *Lön blir bestämd per vecka eller månad* sätter fokus på processen av beräkningen av lönen.

I satser med transitiva verb där det är oklart eller oviktigt vem som utför handlingen används oftast passiv (Holm, Nylund 1996: 107). Den största anledningen är att agentadverbial² är ett frivilligt satsled i passiva satsen i svenskan och det fungerar endast som en prepositionsfras inledd med prepositionen *av* (*Ett brev sändes av Marko*). Oftast är agenten levande, men detta är inget absolut krav (Josefson 2009).

¹ Det är viktigt att anmärka att det finns grupper av verb som slutar med *-s* som inte är passiva: reciproka och deponens-verb (Holm, Nylund 1996: 108, 109). Därför hänför sig de ovannämnda egenskaperna (utom informationen om hur *s*-formen bildas) inte till dem.

² Termen *agent* hänför sig till semantiska rollen av den eller det som utför verbhandlingen medan termen *agentadverbial* är satsdelen som innehåller semantiska rollen *agent* i passiva konstruktioner.

Satsen som innehåller en passiv verbform men inget agentadverbial leder till ett annat sätt att uppnå en ”passiv betydelse”. Holm och Nylund (1996: 107) förklarar att sådana satser är ”ofta likvärdiga med aktiva satser där indefinita pronomen *man* är subjekt”, vilket följaktligen bör betyda att satsen *Ett brev sändes* har samma innebörd som *Man sände ett brev*. Nyckelordet i deras förklaring är dock *ofta*: en passiv sats utan agenten är *ofta* – dvs. *inte alltid* – likvärdig med en sats som innehåller verbet i aktiv form och pronomen *man* som subjekt. Det här är vad Hultman mer precis förklarar i *Svenska Akademiens Språklära* (2010). Han skriver nämligen att det är bara *s*-formen med opersonligt *det* som subjekt som ungefär har samma betydelse som aktiv form med *man* (...) som subjekt (2010: 155). Han klargör ytterligare att *det* som ”tomt subjekt” användas på detta sätt mestadels i passiva satser ”där en mänsklig agerande underförstås” (2010: 275). Därför kan satsen *Det bedöms som optimalt för verksamheten* från texten om medicintekniska produkter ses som utbyttbar med satsen *Man bedömer det som optimalt för verksamheten* inom textens sammanhang. I denna användning hänför sig *man* till ”vem eller vilka som helst” (Holm, Nylund 1996: 77). Därför är ofta den här *man*-konstruktionen ett fint sätt att undvika att uttrycka handlingens agent samt att samtidigt yttra en generell, ibland till och med universal tanke (t.ex. *Man bör säga sanningen*). De ovannämnda egenskaperna av passiv i svenskan kommer att ytterligare förklaras och illustreras genom analysen av passivformerna i källtexterna och deras översättningar i avsnitt 3.

2.2. Passiv form i kroatiskan

Till skillnad från passiv i svenskan kan passiv i kroatiskan inte formas med hjälp av ett visst morfem som är specifikt för den passiva verbformen. I kroatiska språket uttrycks passiv med en perifrastisk verbform eller omskrivning (Barić et al. 1997: 233). Det finns dock två olika sätt att bilda passivformen genom omskrivning. Det första sättet innefattar hjälp verbet *vara* och det passiva verbaladjektivet – dvs. passivt perfekt particip (t.ex. *Diplomski rad je napisan*). Å andra sidan kan passiv också bildas med den reflexiva pronomen *se* och aktiva former av transitiva verb (t.ex. *Vrata se zatvaraju*). Det tidigare anses vara den primära passivformen och därför kallar Silić och Pranjković formen ”den riktiga (adjektiviska) passivformen” medan det senare kallas ”*se*-passiv” (2005: 196). *Se*-passiven uttrycker en mer opersonlig betydelse än ”den riktiga” passivformen (härefter *biti*-passiv), vilket bekräftas av att den väldigt liknar den opersonliga satsen i kroatiskan (kro. *bezlična rečenica*) som bildas genom så-kallad ”opersonalisering” (kro. *obezličenje*). Därför brukar indefinita pronomen i andra språk inklusive svenska översättas med *se*-konstruktionen: på likande sätt som

man-sats uttrycker konstruktionen inte bara opersonligheten men också ofta en känsla av universalitet som är lämplig för regler och allmänna slutsatser. Följaktligen används den särskilt ofta i vetenskapliga och administrativa texter. (Silić, Pranjković 2005: 196)

Agenten är ett element av passiv i kroatiskan vilket i vissa fall kan ses som problematiskt. Ham (1990: 66) påstår att passiva konstruktioners användningsfrekvens beror på satsens struktur när det gäller agenten: passiv där agenten är utelämnad används oftast. Silić och Pranjković (2005: 196) intygar detta och tillägger att passiv mestadels används när agenten är generaliserad, okänt, oviktig eller om det inte är önskvärt att nämna den så den uttrycks inte. Barić et al. (1997: 452) håller med och Källström (2012: 117) nämner kroatiska som exempel på språk i vilka det helst undviks att ha agenten med, ”även om det kan förekomma”. Agentadverbial kan vara en prepositionsfras inledd med prepositionen *od*³ (*Primljen je od princeze*), en nominalfras i instrumental (*Šuma je uništena požarom*) eller en prepositionsfras inledd med prepositionen *po*⁴ (*Knjiga je napisana po Aristotelu*). Medan några språkvetare som Silić och Pranjković (2005: 196) menar att det är acceptabelt att även använda konstruktionen *od strane* med en nominalfras i genitiv, tycker andra, som Barić et al. (1997: 230), att prepositionen *od* är tillräcklig samt att ”det inte är fint att säga *od strane*”.⁵ Agentadverbial som en nominalfras i instrumental används om agenten inte aktivt utför utan bara orsakar eller är ansvarig för verbhandlingen (vanligen om agenten är en icke-levande kraft) (Silić, Pranjković 2005: 234), som i ovannämnda exemplet *Šuma je uništena požarom* eller *Bio je shrvan tugom*. Den också kallas ”subjektinstrumental” (kro. *subjektni instrumental*). Prepositionsfrasen med *po* och en nominalfras i lokativ kan bara användas med animata agenten men den verkar arkaiskt och används sällan i dagens språket. Anledningen för att passiva konstruktionerna med explicit uttryckt agent är problematiska är kasus i vilket agenten står – enligt många språkvetare har dessa konstruktioner tagits från andra språk så de passar inte in i kroatiska språkets struktur (Ham 1990: 71). Därför rekommenderas det att använda aktiva verbformer när det är möjligt och att undvika att uttrycka agenten om man måste använda passiv (t.ex. Barić et al. (1997: 230)).

3. Analys

³ | prepositionsfrasen kombineras prepositionen *od* med en nominalfras i genitiv.

⁴ | prepositionsfrasen kombineras prepositionen *po* med en nominalfras i lokativ.

⁵ Översattes till svenska av arbetets författare.

Analysen av översättningarna av passiva verbformer från svenska till kroatiska indelas i tre grupper som samlas enligt typer av passiva former (och former med passiva betydelse) i källspråket: morfologisk passiv, perifrastisk passiv samt konstruktioner med infinita pronomenet *man* och med pronomenet *det* som tomt subjekt kombinerat med morfologiska passiven. Enligt min analys av de ovannämnda källtexternas översättningar finns det sju typer av översättningar av morfologisk passiv, tre typer av översättningslösningar när det gäller perifrastisk passiv samt fem typer av översättningar av *man*- och *det*-konstruktioner. Varje typ demonstreras genom ett eller mer exempel som sedan ytterligare förklaras.

3.1. Översättning av morfologisk passiv

Den passivform som överväger i de fyra källtexterna som analyserades och översattes för arbetet är morfologiska passiven (*s*-passiven).

1) *s*-passiv > aktiv

Det är inte bara det internationella klimatarbetet som kan komma att påverkas av USA:s nästa president.

Međunarodni napori u prevenciji klimatskih promjena nisu jedina stvar na koju može utjecati budući američki predsjednik.

Det här är ett exempel på det vanligaste sättet som rekommenderas när det gäller översättningen av passiv från andra språk till kroatiskan: översättningen med aktiv form. Enligt Bogunović och Ćoso (2013: 180) anses aktiva konstruktionerna som ”mer naturliga” än passiva konstruktioner i kroatiskan. Det stämmer särskilt för tidningstexter som artikeln som detta exempel har tagits från, till skillnad från administrativa eller vetenskapliga texter där passivformen oftare förekommer, något som kommer att ytterligare diskuteras senare i analysen. Eftersom meningen innehåller explicit uttryckta (levande) agenten (*USA:s nästa president*) är det lämpligaste att använda aktivformen. Som det står i avsnittet om passiva former i kroatiskan är det också bättre att undvika att uttrycka agenten om man måste använda passiv och i detta fall kan agenten inte utelämnas så passivformen utesluts här.

Ett ytterligare exempel är den följande:

I avhandlingen “Light Shapes Spaces: Experience of Distribution of Light and Visual Spatial Boundaries” av Wänström Lindh (2012) diskuteras hur ljus påverkar den rumsliga atmosfären.

U doktorskomeradu “Light Shapes Spaces: Experience of Distribution of Light and Visual Spatial Boundaries”, Wänström Lindh (2012) opisuje kako svjetlo utječe na ugodaj u prostoriji.

Detta exempel skiljer sig lite från det föregående exemplet eftersom agenten är starkt implicerad i källmeningen men inte explicit uttryckt som agentadverbial. Tekniskt finns det inget agentadverbial i meningen men det är helt klart att agenten är Wänström Lindh som nämns i första delen av meningen som avhandlingens skribent. Jag översatte meningen med den aktiva formen av verbet och med källmeningens implicerade agent som subjektet eftersom det är tydligare och mer direkt än källkonstruktionen.

1a) s-passiv > aktiv med hänsyn till temaprogession

Att Barack Obama som arbetade hårt för att få till ett klimatavtal kommer att ersättas av en klimatmotståndare har hittills inte påverkat förhandlingsarbetet, enligt Sveriges chefsförhandlare.

Prema riječima glavne švedske pregovaračice Johanne Lissinger Peitz, na pregovore zasad nije utjecala činjenica da će Baracka Obamu, koji je naporno radio na sklapanju sporazuma o klimi, zamijeniti osoba koja poriče klimatske promjene.

I satsen som utgör subjektet i meningen (*att Barack Obama som arbetade hårt för att få till ett klimatavtal kommer att ersättas av en klimatmotståndare*) användes den passiva verbformen trots att passiv inte är frekvent i denna typ av texter och trots att satsen även kan formeras med aktiva verbformen och samtidigt behålla sin lämplighet. Orsaken för att formera den med passivformen är dock tema-remaprintipen – ”ordningsföljd enligt vilken den kända kommer tidigt i satsen och det nya mot slutet” (Bolander 2005: 227). Eftersom svenskan inte har lika stor frihet som språk med många kasus (som kroatiskan) när det gäller ordföljd (Bolander 2005: 203) är passivering ofta det enda sättet att framställa den eller det som utför verbhandlingen som satsens rema. Däremot behövs det ingen passivering för att behålla tema-remaprintipen i kroatiskan tack vare dess kasus och inte så bunden ordföljd. Jag översatte därför satsen med den aktiva verbformen utan att förlora temaprogessionen. Ett

annat exempel på denna typ av översättning är: *Det är inte bara det internationella klimatarbetet som kan komma att påverkas av USA:s nästa president. > Međunarodni napori u prevenciji klimatskih promjena nisu jedina stvar na koju može utjecati budući američki predsjednik.*

2) s-passiv > se-passiv

Övrig text: *Rättelseblad 2009:1439 har iakttagits.*

Preostali tekst: *Uvažava se Ispravak Zakona 2009:1439.*

Denna mening togs från den svenska semesterlagen, så det är inte konstigt att texten innehåller ett stort antal passiva verbformer (mestadels s-passiven). Den passiva formen är vanlig i formell stil i svenska texter (som förvaltningstexter och juridiska texter) där personligheten måste tonas ner och opersonligheten betonas (Lagerholm 2008: 110). Enligt Ham (1990: 68) används de också ofta i kroatiska vetenskapliga och administrativa texter eftersom passivens huvudfunktion är att upplysa. Passiv är lämplig även i sådana texter eftersom den har ”funktionen att man genom användningen kan ta bort mänsklig representation och deltagare. Det gör att aktören eller den som är utsatt för handling blir mindre tydliga eller behövs inte alls i frasen” (Frid 2016: 14). Skälet för att agenten ofta inte alls behövs i juridiska texter är att den är implicerad. Detta gäller för både svenska och kroatiska språket. I kroatiskan är det lämpligt att översätta en sådan mening med passiv, särskilt med se-passiven, därför att den uttrycker inte bara opersonlighet men också (i presens) en känsla av auktoritet eller norm som bör följas, som i följande mening från samma källtext: *Broj dana plaćenog godišnjeg odmora izračunava se na sljedeći način. (sve. Antalet semesterdagar med semesterlön beräknas på följande sätt.)*

Av alla passiva verbformer i måltexterna är de flesta se-passivformer, vilket möjligtvis beror på typer av texterna: texten om medicintekniska produkter och lagtexten innehåller för det mesta regler och anvisningar så den mer opersonliga se-passiven passar bäst av ovannämnda skäl (t.ex. *Razlika se dijeli s brojem dana u godini u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor; Godišnji se odmor mora rasporediti tako da radnik dobije najmanje četiri tjedna odmora; Nakon analize navedenih elemenata izrađuje se procjena utjecaja; Rizici se uvijek moraju procijeniti u odnosu na korist koju pacijent ima od proizvoda osv.*).

3) s-passiv > biti-passiv

En studie som behandlar sambandet mellan ljudnivå och ljusnivå utfördes i en korridor på California State University, Northridge.

U hodniku zgrade Kalifornijskog državnog sveučilišta u Northridgeu provedeno je istraživanje o povezanosti između razine zvuka i razine svjetlosti.

Likadant som i det föregående exemplet kännetecknas den vetenskapliga texten där denna mening tillhör av objektivitet och opersonlighet (Hellspång, Ledin 1997: 186). Skribenter av vetenskapliga texter ”söker dölja sin egen roll i arbetsprocessen” (Hellspång, Ledin 1997: 192) samt undviker ”jag-formen” (och i svenskan till och med *man*-konstruktioner) så agentlösa passivkonstruktioner används frekvent i båda språk. Bogunović och Čoso (2013: 187) samt Blažević (2009: 9) påstår att passiven användas väldigt ofta i vetenskapliga stilen i kroatiskan. Jag översatte meningen med passiv eftersom den är passande i denna typ av text, vilket möjligtvis beror på att agentadverbialen utelämnades. Agenten är implicerad och självklar så det fanns ingen anledning att uttrycka den. Jag beslutade att översätta *s*-passiven med *biti*-passiv och inte *se*-passiv eftersom *biti*-passiven i detta fall lägger mer betoning på att agenten är levande samt på växlande tillståndet av det som exponeras för handlingen (subjektet *istraživanje*) medan *se*-passiven skulle uttrycka mer opersonlighet än det behövs.

Den text som innehåller de flesta *biti*-passivformerna i målspråket är följaktligen den vetenskapliga texten eftersom de flesta verben hänför sig till handlingar som utgörs av implicerade agenter medan *se*-passiv mestadels används för allmänna slutsatser eller regler som inte är anslutna till konkreta handlingar.

4) *s*-passiv > nominalfras

Den ska innehålla all information som behövs för att en produkt ska kunna användas på ett sätt som är säkert för patienter, närstående och personal.

Ona mora sadržavati sve informacije potrebne za uporabu proizvoda tako da to bude sigurno za pacijente, njima bliske osobe i medicinsko osoblje.

Satsen *för att en produkt ska kunna användas* översatte jag genom nominalisering till *za uporabu proizvoda*, främst på grund av den språkliga ekonomin. Om det översattes med ett verb (i passiv form) skulle satsen vara onödigt lång och indirekt (*da bi se proizvod mogao rabiti*), särskilt kombinerad med resten av meningen (*da bi se proizvod mogao rabiti tako da*

to bude sigurno za pacijente, njima bliske osobe i medicinsko osoblje). Ytterligare exempel på översättningen av satser genom nominalisering från de analyserade texterna inkluderar satsen *att komma överens om hur semesterledighet ska förläggas > postići sporazum o rasporedu korištenja godišnjeg odmora* samt nästan alla satser i den listen under avsnittet *Förebyggande åtgärder* i texten om medicintekniska produkter (*ankomstkontroll görs vid leverans > izvršavanje ulazne inspekcije pri isporuci; produkten godkänns för användning > odobravanje proizvoda za uporabu* bl.a.) eftersom nominalfraser passar bättre till uppräkningsen än satser.

5) s-passiv utan agent > passiv/aktiv med tillagd agent

Han har hotat att säga upp Parisavtalet och det finns en oro att klimatarbetet ska hindras.

Trump je već zaprijetio da će raskinuti Pariški klimatski sporazum, pa postoji bojazan da će se njegovim dolaskom na vlast ugroziti dosadašnji rad na suzbijanju klimatskih promjena.

Denna mening är ett exempel på översättningen av passiv där den implicerade agenten tillagdes i måltextern (som subjektinstrumental) trots att det inte finns något agentadverbial i källmeningen. Även om agenten inte uttrycktes i översättningen skulle det vara väldigt klart vad som orsakar verbhandlingen, men i samband med meningens position i texten skulle den verka något ofullständig i målspråket. En viktig faktor är nämligen att meningen placeras i ingressen som innehåller grundläggande information om situationen som beskrivs i resten av artikeln. Därför är det viktigt att den upplyser läsarna så tydligt som möjligt. Om meningen positionerades senare i artikeln skulle det vara mer lämpligt att den innehåller ingen agent när det gäller nivån på upplysandet. Den tillagde agenten är ett exempel på subjektinstrumental där agenten vanligen är en icke-levande kraft som orsakar och inte utför handlingen (Silić, Pranjković 2005: 234). Den samma ingressen innehåller även en passiv mening som jag översatte med aktiv och igen lade till det som utför handlingen som satsdelen subjekt trots att det inte uttrycks i källtexten (anledningen för det var att den aktiva formen av verbet *utjecati* i kroatiskan kräver subjektet tillsammans med samma skäl för översättningen av den föregående meningen):

I Marrakech pågår klimatförhandlingar som ännu inte har påverkats.

U tijeku je konferencija o klimatskim promjenama u Marrakechu na koju zasad nije utjecao ishod američkih predsjedničkih izbora.

6) Vanliga svenska uttryck som innehåller passiv

Enligt Andrijanić (2009: 16) kännetecknas administrativa stilen av ”etablerade regler för sammansättning och uttryck” och detta kan man säga för både käll- och målspråket. I detta sammanhang innefattar administrativa texter ofta uttryck som används bara inom den stilen. Några exempel på dessa typer av uttryck i den svenska semesterlagen som står i passiv är *om inte annat har avtalats* och *som avses i*.

Om inte annat har avtalats översatte jag med samma kroatiska uttryck varje av fyra gånger det förekom i texten. Jag översatte det antingen med *osim ako je drugačije ugovoreno* eller dess variation *ako drugačije nije ugovoreno* som inte bara står i *biti*-passiv form men är också typiska för kroatiska administrativa texter.

Å andra sidan översatte jag uttrycket *som avses i* – som förekom fem gånger i texten – på olika sätt eftersom det finns flera kroatiska uttryck för olika sammanhang det användes i. Två av översättningarna är uttryck som innehåller verb i aktiv form: *za koje vrijedi* och *na koje se odnosi* (med reflexiva verbet som liknar den *se*-passiva formen). En är ett uttryck med *biti*-passiven (*koji je naveden u*) och på två ställen översatte jag uttrycket bara med en preposition, *iz* (*När det gäller förläggningen av annan semesterledighet än sådan som avses i 12 §... > ...o utvrđivanju rasporeda korištenja godišnjeg odmora koji se razlikuje od onoga iz § 12....*) Till skillnad från föregående exempel används varje måluttryck vanligen i administrativa texter men de är inte karakteristiska för administrativa stilen i samma utsträckning som de källuttrycken.

3.2. Översättning av perifrastisk passiv

I de analyserade texterna finns det tio verb i perifrastiska passiven – alla är bildade med hjälpverbet *vara* och ingen med hjälpverbet *bli* – och de flesta står i texten om medicintekniska produkter (fem) samt i semesterlagen (fyra) medan den vetenskapliga texten innehåller bara ett. I artikeln om Donald Trump finns det inga verb som står i perifrastisk passiv.

1) *vara*-passiv > *biti*-passiv

Installationen ska vara säkert utförd.

Instalacija mora biti sigurno provedena.

De flesta perifrastiska passivformer i analyserade texterna översattes till kroatiska med *biti*-passiv ("den riktiga passivformen"), vilket kan i dessa exempel ses som den närmaste motsvarande konstruktionen, både när det gäller bildandet och implikationen att den betonar handlingens resultat mer än dess förlopp. På grund av betoningen på resultatet är det inte ovanligt att bara en av de sju satserna i denna kategori innehåller en uttryckt agent (*en arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal > poslodavac koji je vezan kolektivnim ugovorom*) – reglers och anvisningars agenter är ofta implicerade.

2) *vara*-passiv > *se*-passiv

1. lön som inte är bestämd per vecka eller månad

1. čija se plaća ne obračunava tjedno ili mjesečno

Det här är det enda exemplet där jag översatte *vara*-passiven med *se*-passiv eftersom *biti*-passiv inte skulle vara helt kompatibelt med handlingens avsedda kontinuitet och regelbundna upprepning. Översättningen *čija plaća nije obračunata tjedno ili mjesečno* skulle inte fungera så fint eftersom *biti*-passiven skulle betona handlingens resultat samt slutgiltighet vilket är motsatsen till vad som källsatsen betyder. *Se*-passiven implicerar inte i detta fall slutgiltigheten utan handlingens upprepning så den är mer lämplig för satsens avsedda betydelse.

3) *vara*-passiv > nominalfras

Den kan till exempel vara avsedd att ge en elektrisk chock, så kallad defibrillering.

Primjerice, njegova predviđena funkcija može biti davanje električnog šoka ili takozvana defibrilacija.

Jag översatte ett antal verb i *s*-passiven till substantiviserade fraser på grund av den språkliga ekonomin, vilket beskrevs i avsnitt 3.1., men i meningen ovan beslutade jag att översätta verbet i *vara*-passiv med en nominalfras för stilistiska skäl. Jag kunde ha översatt meningen med *biti*-passiv (*Primjerice, proizvod može biti predviđen za...*) men nominalfrasen

predviđena funkcija är stilistiskt något mer lämplig. Ett ytterligare skäl är att meningen föregås av ordet *proizvoda* två gånger i två omedelbart föregående meningar så det skulle vara stilistiskt klumpigt att använda ordet igen (och pronomen *on* i stället för *proizvod* skulle verka ännu klumpigare).

3.3. Översättning av *man*- och *det*-konstruktion

Eftersom *man*-konstruktioner och *det*-konstruktioner där *det* står som subjekt och kombineras med *s*-passiv har ungefär samma betydelse (Hultman 2010: 155) och båda konstruktioner översattes därför på liknande sätt, har deras översättningsprocesser beskrivits i ett avsnitt. På detta sätt kan de jämföras lättare och slutsatser kan dras om deras ”ungefär samma betydelse”. Det finns ingen bestämd konstruktion i kroatiskan som skulle exakt motsvara dem två konstruktionerna.

Det finns sju *man*-sats i källtexterna. De flesta förekommer i texten om medicintekniska produkter. Lagtexten innehåller ingen *man*-sats utan bara en *det*-konstruktion, vilket fortfarande endast används i texten om medicintekniska produkter. Sammanlagt förekommer konstruktionen tre gånger i de två texterna.

1a) *man*-sats > *se*-passiv

Donald Trump är lurig, man vet inte riktigt hur han ska agera.

Donald Trump je prepreden i nikad se ne zna kako će postupiti.

Exemplet ovan illustrerar det vanligaste sättet att översätta indefinita pronomenet *man* till kroatiska. *Man* betyder ”vilka som helst” och i detta sammanhang hänvisar den till allmänheten, dvs. alla som vet vem Donald Trump är. Därför använde jag *se*-passiv i kroatiskan eftersom den också implicerar att allmänheten är handlingens agent.

Ett ytterligare exempel, där *se*-passiven används för att betona en allmän procedur (där agenten också är ”alla som använder kvantitativ metod samt känner till den”) är:

Med en kvantitativ metod menas att man får fram ett resultat genom att använda statistiska och matematiska metoder...

Njome se do rezultata dolazi statističkim i matematičkim metodama...

1b) *det* som tomt subjekt + s-passiv > se-passiv

... så att verksamhetens egen medicintekniska personal kan utföra detta om det bedöms som optimalt för verksamheten.

...kako bi ga medicinsko osoblje moglo provesti ako se procijeni da je to optimalno za pružanje zdravstvene zaštite.

Här är utelämnade agenten en viktig faktor för verbformens översättning. Den implicerade agenten är inte uteslutande medicintekniska personal men också kanske någon annan som är kompetent för att göra bedömningen. *Se*-passiven hänför till just *det*.

Ett dylikt fall finns i svenska semesterlagen där *får det avtalas*, ett vanligt använt uttryck i svenska administrativa texter, översattes med motsvarande uttrycket i kroatiskan *može se ugovoriti*. *Se*-passiven uppnår opersonlighet samt distansering som är typiska för administrativa stilen. Den som utför handlingen är självklart i både käll- och måltexten, vilket även är viktigt.

2) *man*-sats > infinitiv

Det är viktigt att all personal, liksom patienten och dennes närstående, vet hur man använder medicintekniska produkter på rätt sätt.

Važno je da sve medicinsko osoblje, kao i pacijenti i njima bliske osobe, znaju ispravno upotrebljavati medicinske proizvode.

”Infinitivisering” (kro. *infinitivizacija*) genomfördes här för stilistiska skäl. Översättningen skulle ha varit i *se*-passivformen (*znaju kako se ispravno upotrebljavaju*) men målmeningen är lite mer stilistiskt lämpad med det understrukna verbet i infinitiv. Infinitiviseringen förbättrade därför stilistiska lämpligheten och bevarade samtidigt satsens opersonlighet.

3) *man*-sats > nominalfras

Personalen utbildas i hur man använder och sköter utrustningen.

Obučavanje osoblja za uporabu i održavanje opreme.

Som i flera ovanbeskrivna exempel på översättningen var detta satsen med en passiv och opersonlig betydelse översatt till kroatiska genom nominalisering på grund av den språkliga ekonomin samt stilistiska lämpligheten som inbegriper opersonlighet och koncishet.

4) *man*-sats > substantivet *osoba* i allmän betydelse + aktiv

Det finns platser i samhället som skapar associationer med beteenden vilket kan bidra till att talnivån blir högre eller lägre beroende på miljön man befinner sig i.

Određena mjesta u društvu asociiraju na određeno ponašanje, što može potaknuti na prilagođavanje glasnoće govora s obzirom na okruženje u kojem se osoba nalazi.

I översättningen använde jag substantivet *osoba* i allmän betydelse (liknande som *man* i svenskan) med verbet i aktiv form, vilket nästan direkt motsvarar källsatsen. Jag tyckte att det var den bästa lösningen eftersom verbet *nalaziti se* är ett intransitivt, reflexivt verb och kan följaktligen inte stå i (opersonliga *se-*)passiven. För detta skäl lade jag till *osoba* som handlingens indefinita subjekt som hänför till ”vilka som helst”.

4. Slutsats

Syftet med detta examensarbete var att analysera och framställa olika möjligheter att översätta passiva konstruktioner från svenska till kroatiska på grund av att svenska språket är mer liberalt än när det gäller passiv. Först gav jag grundläggande information om passiva verbformens bildning och användning i svenskan och kroatiskan, vilket tjänade som underlag för praktiska analysen. Sedan analyserades fyra texter på svenska och deras översättningar till kroatiska. Tre av texterna hör till typer av text där passiva verbformer är mer frekventa än i allmänt språkbruk, både i svenska och kroatiska. Översättningslösningar på morfologiska passiven analyserades först och sedan översättningar av perifrastiska passiven. Slutligen analyserade jag översättningar av konstruktionerna med indefinita pronomenet *man* och konstruktionerna med pronomenet *det* som tomt subjekt kombinerat med morfologiska passiven tillsammans eftersom de uttrycker ”ungefär samma betydelse”.

Analysen har visat att översättningarna av passiva verbformer varierade beroende på sammanhang: typ av text dvs. stilen påverkade inte bara passivens frekvens men också dess översättning till målspråket. När det gäller morfologisk passiv som förekom oftast i

källtexterna översattes de flesta verben med *se*-passiv, vilket antagligen påverkades av att de flesta texterna hör till språkstilar där objektivitet och opersonlighet betonas medan agenten oftast är självklar. Sedan fanns det även många översättningar av morfologiska passiven med *biti*-passiv som användes oftast i den vetenskapliga texten eftersom de flesta handlingarna i den är konkreta och deras resultat, och inte förlopp, bör betonas. Det tredje mest använda sättet att översätta *s*-passiven var genom nominalisering, mestadels på grund av den språkliga ekonomin och stilistisk lämplighet. Detta följdes av översättningen med aktiva verbformer, vilket rekommenderas av de flesta kroatiska språkvetare. Detta översättningssätt användes vanligen om agenten uttrycktes i källtexten – i detta fall placerades agenten som subjektet i aktiva satsen – och till och med om källsatsen hade passiverats på grund av temaprogession. Ordföljd i kroatiskan är inte så bunden som i svenskan så det är möjligt att förvara tema-remapricipen utan att passivera satsen. I ett antal målsatser (både aktiva och passiva) tillades den som utför verbhandlingen (den semantiska rollen agent) för att uppnå bättre klarhet trots att den inte var uttryckt i källsatsen.

Det fanns bara tio verb i perifrastisk passiv i källtexterna och alla bildades med hjälpverbet *vara* och inget med *bli*. Inget verb i perifrastiska passivformen förekom i tidningsartikel. De flesta översattes med *biti*-passiv till kroatiska eftersom det var viktigt att betona verbhandlingens resultat; ett översattes med *se*-passiv för att lägga tonvikt på handlingens kontinuitet och ett översattes genom nominalisering av stilistiska skäl.

Konstruktionerna med infinita pronomenet *man* i kombination med verb i aktiv och pronomenet *det* som tomt subjekt i kombination med *s*-passiv förekom också tio gånger – *man*-konstruktionen förekommer sju och *det*-konstruktionen tre gånger. Båda översattes mestadels med *se*-passiv eftersom det var ”vilka som helst” som utförde handlingen, vilket uttrycks bäst genom *se*-passiven i kroatiskan. En *man*-sats översattes med en nominalfras och en översattes med ett verb i infinitiv av stilistiska skäl samt den språkliga ekonomin. I ett fall översattes en *man*-sats nästan direkt till kroatiska, med substantivet *osoba* i allmän betydelse med verbet i aktiv form eftersom verbet var intransitivt så det inte kunde stå i passivformen.

5. Översättningar från svenska till kroatiska

5.1. Svenska källtexter

5.1.1. Svensk källtext 1

Semesterlag (1977:480)

Svensk författningssamling 1977:480

t.o.m. SFS 2014:424

SFS nr: 1977:480

Departement/myndighet: Arbetsmarknadsdepartementet ARM

Utfärdad: 1977-06-09

Ändrad: t.o.m. SFS 2014:424

Övrig text: Rättelseblad 2009:1439 har iakttagits.

Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)

Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

Innehåll:

- Övergångsbestämmelser

Semesterförmåner

1 § Arbetstagare har rätt till semesterförmåner enligt denna lag. Semesterförmånerna utgörs av semesterledighet, semesterlön och semesterersättning.

Särskilda bestämmelser för vissa arbetstagare finns i

1. lagen (1963:115) om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete,
2. lagen (2010:449) om Försvarmaktens personal vid internationella militära insatser, och
3. lagen (2012:332) om vissa försvarsmaktsanställningar. *Lag (2012:333).*

Överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare

2 § Ett avtal, som innebär att arbetstagares rättigheter enligt denna lag inskränks, är ogiltigt i den delen. Detta gäller dock inte, om något annat framgår av lagen. *Lag (2009:1439).*

2 a § Genom avtal får avvikelse göras från 5, 12, 12 b, 19-21 och 30 a §§, i den utsträckning som framgår av de bestämmelserna.

Genom kollektivavtal, som på arbetstagarsidan har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation, får avvikelse göras från 3, 3 a, 9, 11 § andra stycket, 16-16 b, 22, 26, 26 a, 29, 29 a och 30 §§.

En arbetsgivare, som är bunden av ett kollektivavtal som omfattar frågor som avses i första och andra styckena, får i dessa frågor tillämpa avtalet även på en arbetstagare som inte är medlem av den avtalslutande arbetstagarorganisationen. Detta gäller under förutsättning att arbetstagaren sysselsätts i arbete som avses med avtalet och inte omfattas av något annat tillämpligt kollektivavtal. *Lag (2009:1439).*

Semesterår och intjänandeår

3 § Med semesterår avses tiden från och med den 1 april ett år till och med den 31 mars påföljande år. Motsvarande tid närmast före ett semesterår kallas intjänandeår. *Lag (2009:1439).*

Semesterledighet och semesterdagar

3 a § Semesterledighet avser hela dagar. I ledigheten ingår enstaka semesterdagar eller en period av semesterdagar, inklusive arbetsfria dagar. Ledigheten börjar och slutar med en semesterdag.

Lördag och söndag räknas inte som semesterdagar annat än i fall som avses i 9 § tredje stycket. Med söndag jämställs allmän helgdag samt midsommarafton, julafton och nyårsafton. *Lag (2009:1439).*

4 § En arbetstagare har rätt till tjugofem semesterdagar varje semesterår. Om anställningen påbörjas efter den 31 augusti under semesteråret, har arbetstagaren rätt till endast fem semesterdagar.

Under semesterledighet ska arbetstagaren ha semesterlön, om sådan har tjänats in enligt 7 §. *Lag (2009:1439).*

5 § När det gäller en anställning som avses pågå i högst tre månader och som inte varar längre tid, får det avtalas att semesterledighet inte ska läggas ut. I sådant fall har arbetstagaren rätt till semesterersättning.

Arbetstagare i gymnasial lärlingsanställning har rätt till semesterledighet enbart om detta har avtalats särskilt. En arbetstagare i sådan anställning har rätt till semesterersättning för den semesterlön som tjänats in men inte tagits ut. Sådan ersättning ska, om inte annat avtalats eller följer av 28 § första och andra styckena eller 30 §, betalas ut senast en månad efter vårterminens slut. *Lag (2014:424)*.

6 § En arbetstagare som byter anställning har rätt till semesterledighet i den nya anställningen endast i den utsträckning arbetstagaren inte redan har haft sådan ledighet i den tidigare anställningen.

Om överföring av semesterförmåner till ny anställning hos samma arbetsgivare finns bestämmelser i 30 b §. *Lag (2009:1439)*.

Semesterdagar med semesterlön

7 § Antalet semesterdagar med semesterlön beräknas på följande sätt. Från de dagar arbetstagaren har varit anställd hos arbetsgivaren under intjänandeåret (anställningstiden) subtraheras de dagar då arbetstagaren varit helt frånvarande från arbetet utan lön. Frånvaro som beror på semesterledighet, permittering, korttidsarbete eller ledighet som enligt 17-17 b §§ är semesterlönegrundande, liksom arbetsfria dagar som infaller under sådana frånvaroperioder, ska dock räknas in i anställningstiden. Differensen divideras med antalet dagar under intjänandeåret. Kvoten multipliceras med tjugofem. Om ett brutet tal då uppstår, avrundas detta till närmast högre hela tal. *Lag (2013:950)*.

Semesterdagar utan semesterlön

8 § En arbetstagare får avstå från rätt till semesterledighet som inte är förenad med semesterlön.

En arbetstagare ska på begäran lämna arbetsgivaren besked om sina önskemål när det gäller utläggningen av semesterledighet utan semesterlön eller i vilken omfattning arbetstagaren

önskar avstå från sådan ledighet. Besked behöver inte lämnas innan arbetsgivaren har meddelat hur många semesterdagar utan lön arbetstagaren har eller kan beräknas få rätt till.

Har semesterledighet utan lön lagts ut med anledning av arbetstagarens besked enligt första stycket, får arbetstagaren inte senare avstå från ledigheten utom i fall som anges i 13 §. *Lag (2009:1439)*.

Semesterledighet för arbetstagare som regelbundet arbetar lördag eller söndag

9 § En arbetstagare, som regelbundet arbetar lördag eller söndag eller båda dessa dagar, har vid semesterledighet som omfattar minst fem dagar rätt till ledighet motsvarande tid av veckoslut, dels under semesterledigheten, dels antingen omedelbart före eller omedelbart efter denna. Omfattar semesterledigheten minst nitton dagar har arbetstagaren rätt till ledighet motsvarande tid av veckoslut såväl omedelbart före som omedelbart efter ledigheten, om inte särskilda skäl talar emot detta.

Har i fall som avses i första stycket arbetstagaren ledighet av motsvarande omfattning en veckodag, som inte är lördag eller söndag, och som infaller under semesterledigheten, räknas den veckodagen som semesterdag.

Om semesterledigheten är kortare än fem dagar och arbetstagaren är ledig en lördag eller söndag, som annars skulle ha utgjort arbetsdag, räknas sådan dag som semesterdag. Arbetsfri dag ska då inte anses som semesterdag. *Lag (2009:1439)*.

Semesterledighetens förläggning

10 § Mellan parter som träffar kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor bör det, om arbetstagarparten begär det, även träffas kollektivavtal om medbestämmanderätt för arbetstagarna i frågor som rör förläggningen av semesterledighet. I fråga om en arbetstagare för vilken ett sådant avtal inte har träffats gäller bestämmelserna i andra och tredje styckena.

Det som föreskrivs om arbetsgivares förhandlingsskyldighet i 11 och 13 §§ lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet ska tillämpas på motsvarande sätt när det gäller förläggning av sådan semesterledighet som avses i 12 §. Om arbetstagaren inte företräds av en förhandlingsberättigad organisation eller om en sådan organisation inte önskar förhandla, ska arbetsgivaren samråda med arbetstagaren om ledighetens förläggning.

När det gäller förläggningen av annan semesterledighet än sådan som avses i 12 §, ska arbetsgivaren samråda med arbetstagaren, om förhandling med arbetstagarens organisation inte har ägt rum. *Lag (2009:1439)*.

11 § Om det inte går att komma överens om hur semesterledighet ska förläggas, bestämmer arbetsgivaren om förläggningen, om inte något annat har avtalats.

Har beslut om förläggning av semesterledigheten träffats på något annat sätt än genom överenskommelse med en arbetstagare eller dennes företrädare, ska arbetsgivaren underrätta arbetstagaren om beslutet. Underrättelsen ska lämnas senast två månader före ledighetens början. Om det finns särskilda skäl, får den lämnas senare, dock om möjligt minst en månad före ledighetens början. *Lag (2009:1439)*.

12 § Om inte annat har avtalats, ska semesterledigheten förläggas så, att arbetstagaren får en ledighetsperiod av minst fyra veckor under juni-augusti. Även utan stöd av avtal får en sådan semesterperiod förläggas till annan tid, när särskilda skäl föranleder det. *Lag (2009:1439)*.

12 a § Semesterledighet ska förläggas så, att arbetstagare med lägre sysselsättningsgrad än heltid eller med oregelbunden arbetstid får lika lång ledighet som en arbetstagare som arbetar heltid eller en arbetstagare med regelbunden arbetstid. *Lag (2009:1439)*.

12 b § Av semesterdagar som läggs ut under ett visst semesterår ska dagar med semesterlön läggas ut först, om inte annat har avtalats. *Lag (2009:1439)*.

Semesterledighet vid permittering eller korttidsarbete

13 § Beslutar en arbetsgivare om permittering som arbetstagaren inte hade anledning att räkna med när besked lämnades enligt 8 §, har arbetstagaren rätt att avstå från utlagd semesterledighet utan semesterlön, om ledigheten sammanfaller med permitteringsperioden.

Har en arbetstagare lämnat besked enligt 8 § innan han eller hon fått information om hur arbetstiden ska läggas ut vid korttidsarbete, har arbetstagaren rätt att avstå från utlagd semesterledighet utan semesterlön, om semesterledigheten sammanfaller med tid då arbetstagaren ska vara helt frånvarande på grund av korttidsarbete.

Första och andra styckena gäller dock endast om arbetstagaren underrättar arbetsgivaren senast två veckor före semesterledighetens början. Får arbetstagaren först senare kännedom om permitteringen eller hur arbetstiden ska läggas ut vid korttidsarbete, får arbetstagaren avstå från semesterledigheten om han eller hon utan dröjsmål underrättar arbetsgivaren. Har semesterledigheten då inletts, upphör ledigheten vid utgången av den dag då arbetsgivaren underrättades. *Lag (2013:950)*.

Semesterledighet i samband med uppsägning och sjukdom m.m.

14 § Semesterledighet får inte utan arbetstagarens medgivande förläggas till uppsägningstid.

Skulle vid uppsägning från arbetsgivarens sida uppsägningstiden helt eller delvis infalla under redan utlagd semesterledighet och beror uppsägningen på förhållanden som inte hänför sig till arbetstagaren personligen, ska semesterledighetens förläggning i samma mån upphävas, om arbetstagaren begär det.

Första och andra styckena gäller inte om uppsägningstiden överstiger sex månader. *Lag (2009:1439)*.

15 § Om det under semesterledigheten infaller en eller flera dagar då arbetstagaren inte hade kunnat arbeta på grund av sjukdom eller arbetskada, eller en eller flera dagar som är semesterlönegrundande enligt 17 a och 17 b §§ ska, om arbetstagaren utan dröjsmål begär det, sådana dagar inte räknas som semesterdagar. I sådant fall ska de semesterdagar som återstår förläggas i ett sammanhang, om arbetstagaren inte medger annat. *Lag (2011:129)*.

Beräkning av semesterlön

16 § Semesterlön för en arbetstagare som har lön bestämd per vecka eller månad beräknas enligt 16 a §, om inte annat framgår av andra stycket eller arbetsgivaren väljer att beräkna semesterlönen enligt 16 b §.

Semesterlön beräknas enligt 16 b § för en arbetstagare som har

1. lön som inte är bestämd per vecka eller månad,
2. lön som regelbundet består av en fast och en rörlig del om den rörliga lönedelen kan uppskattas till minst tio procent av den sammanlagda lönen under semesteråret, eller

3. en sysselsättningsgrad som har varierat under intjänandeåret, eller som har
4. ändrat sysselsättningsgrad mellan intjänandeåret och semestertillfället, eller
5. varit frånvarande under intjänandeåret av skäl som inte är semesterlönegrundande enligt 17-17 b §§, dock inte om frånvaron pågått i samma omfattning under hela intjänandeåret och pågår i den omfattningen vid semestertillfället.

Särskilda bestämmelser om vissa förmåner vid beräkning av semesterlön finns i 24 och 25 §§.

Lag

(2009:1439).

5.1.2. Svensk källtext 2

2.3.1 Samband mellan ljudnivå och ljusnivå i en korridor

En studie som behandlar sambandet mellan ljudnivå och ljusnivå utfördes i en korridor på California State University, Northridge. Deltagarna i experimentet hade inte vetskap om att de var med i ett experiment när de vistades i korridoren. Forskarna skapade en ny ljusscen utöver den befintliga där de avlägsnade två tredjedelar av armaturerna i ett regelbundet mönster. Experimentet genomfördes vid två olika tillfällen med de två olika ljusscenerna vardera gång. Resultatet visade att vid en lägre ljusnivå i korridoren blev ljudnivån betydligt lägre (Sanders et al., 1974).

Ytterligare en studie har gjorts för att undersöka sambandet ljudnivå och ljusnivå i en korridor. Feller (1968) undersökte om ljudnivån förändrades när ljusnivån sänktes i en studentkorridor. Studien genomfördes i två olika typer av studentkorridorer, den första korridorotypen var belägen på entréplan med mycket rörelse till och från universitetets föreläsningssalar. Den andra korridorotypen som användes var belägen på plan två. Resultatet visade att ljudnivån i korridorerna sänktes vid en minskning av ljusnivån.

2.3.2 Omgivningsljusets påverkan på talnivån i en grupp

Veitch et al. (1988) tittade på hur talnivån förändras vid fiktiva arbetsintervjuer i två olika ljusmiljöer. Resultatet visade att i högre ljusnivå var talnivån märkbart lägre. Veitch et al. (1988) menar på att människor har förutbestämda beteenderegler och anpassar sin talnivå beroende på vilken plats de befinner sig på. Befinner vi oss i en mörk restaurang eller biosalong har vi lärt oss att det är lämpligt att använda en låg ljudnivå eftersom detta är en plats för mer intima konversationer. Det finns platser i samhället som skapar associationer med beteenden vilket kan bidra till att talnivån blir högre eller lägre beroende på miljön man befinner sig i. Att talnivån blev något lägre vid hög ljusnivå kan enligt Veitch ha berott på att i den högre belysningsstyrkan kände sig de intervjuade mer exponerade vilket bidrog till att situationen blev mer strikt och skarp och de kände sig tvungna att tala i lägre ton. Till skillnad mot att i en mörkare miljö kunde intervjusituationen kännas mer avslappnad och personerna kunde då prata i en högre och vardagligare ton.

Veitch et al. (1988) anser att Sanders et al. (1974) och Fellers (1968) forskningar har brister som påverkar resultatet.

2.3.3 Förändring av talnivå vid förändrad ljusnivå och ljusfördelning

Almqvist och Karlsson (2015) undersökte om talnivån förändras beroende på ljusfördelning och ljusnivå. Undersökningen utfördes i en samlingslokal på Jönköpings Tekniska Högskola där studenter på skolan var försökspersoner. Rummet avskärmades från allt dagsljus under sex tillfällen där tre ljusscener varierades i ljusnivå och ljusfördelning. Ljusscen 1 hade en jämn ljusfördelning med hög ljusnivå, ljusscen 2 en jämn ljusfördelning men en låg ljusnivå och ljusscen 3 hade en varierad ljusfördelning med låg ljusnivå. För att få svar på om talnivån ändrades mättes ljudnivån med en bullermätare i försöksledarnas mobiltelefon, utan försökspersonernas vetande. Almqvist och Karlsson använde ett protokoll för sina egna observationer och upplevelser av den sociala atmosfären och den upplevda ljudvolymen i rummet.

Resultaten visade att talnivån sänktes vid en varierad ljusfördelning medan en jämn ljusfördelning ökade talnivån. En anledning, enligt Almqvist och Karlsson, till att det blev lägre ljudnivå vid varierad ljusfördelning kan ha varit att deltagarna samlades kring ljuset, vilket förde dem närmare varandra och bidrog till att talnivån blev lägre. Andra variabler som kan ha påverkat resultatet är relationen mellan försökspersonerna och vilken dag i veckan det var. Måndagar hade en högre ljudnivå vilket enligt Almqvist och Karlsson (2015) kan ha berott på att försökspersonerna hade mer att tala om efter helgen.

2.3.4 Upplevelsen av ljusfördelning

I avhandlingen "Light Shapes Spaces: Experience of Distribution of Light and Visual Spatial Boundaries" av Wänström Lindh (2012) diskuteras hur ljus påverkar den rumsliga atmosfären. Studien fokuserar på hur försökspersoner upplever och tolkar rumsliga dimensioner och den rumsliga atmosfären. Intervjuerna förklarar hur en likformig belysning bjuder in till deltagande medan ett starkt fokuserande ljus upplevs uteslutande. Observationen visade att flera av försökspersonerna påstod att lågt stämningsljus utan distinkt fokus inbjöd till tystnad - "You must whisper here" löd en av kommentarerna (Wänström Lindh, 2012, s.108)

3 Metod och genomförande

I metodavsnittet presenteras metoden som använts för att besvara frågeställningarna.

3.1 Kvantitativt fältexperiment

För att undersöka om ljudnivån förändras vid förändrad ljusnivå respektive förändrad ljusfördelning har ett kvantitativt fältexperiment utförts. En kvantitativ metod valdes för att få så exakta värden som möjligt. Med en kvantitativ metod menas att man får fram ett resultat genom att använda statistiska och matematiska metoder, som exempelvis användning av mätvärden eller svar från enkätundersökningar med slutna alternativ. En kvantitativ metod är enligt Jacobsen (2002) bra att använda eftersom en kategorisering av värden kan göras innan information samlas in. I detta fall bestämdes innan studiens start att just decibelvärden från en ljudnivåmätare var det som eftersöktes. En kvantitativ undersökning har även en tydlig start- och slutpunkt som gör att avgränsningen blir tydlig (Jacobsen, 2002).

Vid en dold observation anses reliabiliteten bli högre då människorna inte har några skäl att uppträda onormalt (Jacobsen, 2002). Därför var huvudsyftet med denna rapportundersökning dold för eleverna. Klassen fick veta att en undersökning gjordes som hade med belysningen att göra, men att det var ljudnivån som mättes samtidigt fick eleverna inte veta. Detta på grund av hypotesen att eleverna möjligen hade ändrat sitt vanliga röstmönster om de vetat att ljudnivån mättes.

Deltagarna i studien bestod av 28 elever i årskurs 6, 16 tjejer och 12 killar. Varje skoldag började klockan 8.10 och pågick till cirka 14.00. Under dagarna pågick blandad undervisning från bland annat svenska till matematik och naturvetenskap i klassrummet. Allt som oftast hade eleverna sin klassföreståndare som lärare, men vissa lektioner som exempelvis elevens val undervisas av olika lärare.

3.2 Genomförande

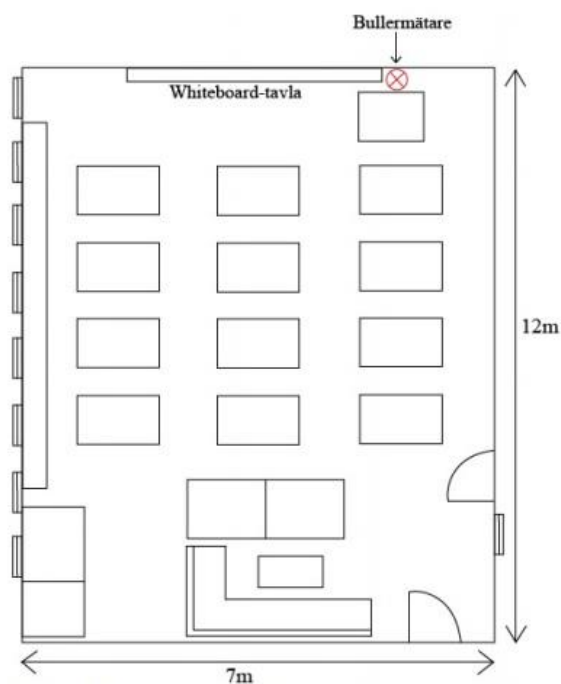
Då studien var tänkt att genomföras i grundskolan och med minderåriga var författarna tvungna att få målsmans medgivande för att låta barnen medverka. Ett brev (se Bilaga 1) författades med information om studiens syfte samt en kort sammanfattning om hur studien var tänkt att gå till. Detta brev skickades ut till alla föräldrar med hjälp av klassföreståndaren. Alla brev kom tillbaka med positiva svar vilket resulterade i att studien kunde genomföras.

För att besvara rapportens frågeställningar genomfördes således ett fältexperiment i ett klassrum i grundskolan, detta under veckodagarna under tre veckors tid, mellan datumen 29 februari - 18 mars 2016. Klassrummet var 84 kvadratmeter, längd 12 m, bredd 7 m samt höjd 2,60 m (Figur 2).

Den första veckan var belysningen kvar i sin ursprungliga form med fullt ljusflöde och med en jämn allmänbelysning. Vecka 2 sänktes ljusnivån men ljusfördelningen var fortfarande jämn. Vecka 3 förändrades belysningen till i huvudsak en ojämn ljusfördelning, ljusnivån var

även lägre denna vecka jämfört med vecka 1. Mer ingående förklaring för varje vecka och belysningslösning beskrivs i avsnitt 3.2.1 - 3.2.3.

För att mäta ljudnivån i klassrummet användes en bullermätare Sigicom Infra S50 kopplad till en Sigicom Infra Mini. Resultaten från den redovisas i enheten dB(A) och ger både ekvivalent ljudnivå (L_{eq}) och maximal ljudnivå (L_{max}). Mätaren var inställd att ge ett värde var femte minut dygnet runt vilket loggades automatiskt. Bullermätaren placerades längst fram i klassrummet (Figur 2) i samråd med klassföreståndaren.

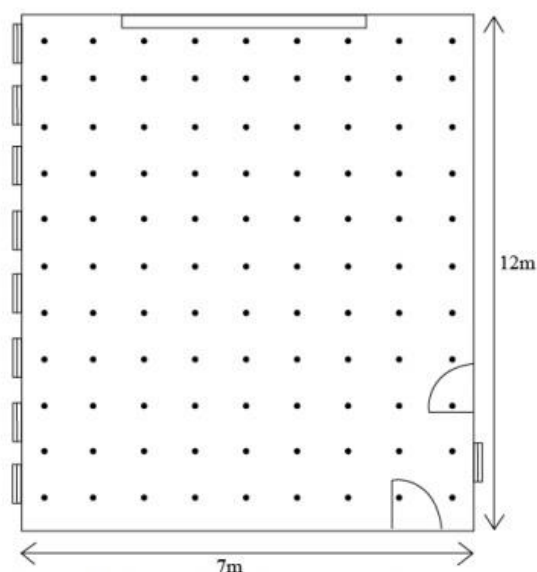


*Figur 2. Ritning över klassrummet.
Ritningen är ej skalendig. Bullermätaren
markerad längst fram i klassrummet med
ett kryss.*

Mätningarna som gjordes visade att när ingen vistades i klassrummet låg bakgrundsnivån på en tämligen hög nivå. Mellan ca 18.00, när skolan stänger, och 05.00 på morgonen låg nivån på i genomsnitt 24 dB(A). Från klockan 05.00 och fram tills att skoldagen börjar, vid ca 08.00, höjdes nivån till ca 40 dB(A) i genomsnitt. Höjningen orsakas troligen av att ventilationen i bygganden sätts igång då. Resultaten visar även maxvärden som ligger över rekommenderade ljudnivåer för klassrum. En av orsakerna till detta kan bero på det höga bakgrundsbullret från ventilationen.

Före varje veckostart och nytt belysningsscenario mättes belysningsstyrkan i klassrummet. Detta gjordes vid 99 stycken beräkningspunkter (Tabell 1) enligt anvisningar i "Ljus och

Rum” (Franzell, 2013), se Figur 3. Mätningarna gjordes på höjden 0,85 m över golvet med en luxmeter EC1 från Hagner.



Figur 3. Visar beräkningspunkterna i klassrummet. Ritningen är ej skalenlig.

Tabell 1. Exempel på maximala avstånd mellan beräkningspunkter enligt formel baserad på storleken och längden av rummet (Franzell, 2013).

Längd på ytan (m)	Maximalt avstånd mellan beräkningspunkter
0,40	0,15 m eller minst 3 punkter
0,60	0,20 m eller minst 3 punkter
1,00	0,20 m eller minst 5 punkter
2,00	0,30 m eller minst 6 punkter
5,00	0,60 m eller minst 8 punkter
10,00	1,00 m eller minst 10 punkter
25,00	2,00 m eller minst 12 punkter
50,00	3,00 m eller minst 17 punkter
100,00	5,00 m eller minst 20 punkter

Varje dag under studiens tre veckor dokumenterades även väderprognosen för aktuell kommun och skolans närmaste väderstation. Denna data samlades in för att se om vädret möjligen påverkade barnens humör och således även deras ljudnivå. Nedan i Tabell 2 visas ett utdrag från tabellen som sammanställdes.

5.1.3. Svensk källtext 3

Översikt

[Medicintekniska produkter]

Medicintekniska produkter för diagnos, behandling och rehabilitering används inom alla nivåer av hälso- och sjukvård. Utvecklingen går mot att alltmer teknisk utrustning placeras i hemmen. Den slutna vården har mer av tekniskt kvalificerad utrustning än primärvården och den kommunala hälso- och sjukvården.

Vårdkedjan blir alltmer sammanhängande och sträcker sig över olika vårdgivare såsom landsting, kommuner och privata vårdgivare. Vem som är vårdgivare ska dock inte vara avgörande för hur medicintekniska produkter hanteras i vården och omsorgen.

Vad är en medicinteknisk produkt?

Definitionen av medicinteknisk produkt är enligt EU:s medicintekniska direktiv och lagen om medicintekniska produkter SFS 1993:584 följande:

Med en medicinteknisk produkt avses i lagen en produkt som enligt tillverkarens uppgift ska användas, separat eller i kombination med annat, för att hos människor

1. påvisa, förebygga, övervaka, behandla eller lindra en sjukdom,
2. påvisa, övervaka, behandla, lindra eller kompensera en skada eller en funktionsnedsättning,
3. undersöka, ändra eller ersätta anatomin eller en fysiologisk process, eller
4. kontrollera befruktning.

Medicintekniska produkter omfattar därmed en mängd olika produkter, från enkla förbrukningsartiklar som katetrar och sterila förbrukningsartiklar till komplicerade högteknologiska utrustningar som datortomografer och magnetresonanstomografer. De omfattar också hjälpmedel och medicinska behandlingshjälpmedel (till exempel inhalatorer,

ventilatorer och oxygenkoncentratorer). Från och med mars 2010 omfattas även informationssystem och programvara som hanterar information kring patienten.

Om en produkt uppnår sin huvudsakligen avsedda verkan med hjälp av farmakologiska, immunologiska eller metaboliska medel är den dock inte en medicinteknisk produkt utan ett läkemedel och behandlas efter lagar och föreskrifter som avser sådana.

Användning medför risk

Det är viktigt att all personal, liksom patienten och dennes närstående, vet hur man använder medicintekniska produkter på rätt sätt. All användning medför nämligen något slag av risk i större eller mindre grad, även då utrustningen används på avsett sätt.

Man måste också vara medveten om vad som kan medföra komplikationer om produkten används felaktigt eller på fel indikation.

En avvikelse från normal funktion kan inträffa, inget system är helt utan brister. Det är därför väsentligt att alla vet vilka åtgärder som ska vidtas vid en avvikelse eller negativ händelse (SOSFS 2013:6. Ändring i föreskrifterna (SOSFS 2008:1) om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården).

CE-märkning ger viss säkerhet

I och med att Sverige ingår i EU får endast CE-märkta medicintekniska produkter marknadsföras. CE-märkningen innebär en viss säkerhet för patienter och personal. Den innebär att produkten har en säker funktion då den används som tillverkaren har föreskrivit. Läs mer i texten Märkning.

Dokumentation

Dokumentationen av de medicintekniska produkterna är mycket viktig. Den ska innehålla all information som behövs för att en produkt ska kunna användas på ett sätt som är säkert för patienter, närstående och personal.

Dokumentationen ska också innehålla information om installation och om hur förebyggande och avhjälpande underhåll ska utföras så att verksamhetens egen medicintekniska personal kan utföra detta om det bedöms som optimalt för verksamheten.

Dokumentationen ska innehålla

- bruksanvisning för användare (på svenska)
- instruktioner för handhavande (på svenska)
- rengörings- och skötselinstruktioner (på svenska)
- fullständig teknisk dokumentation (på svenska eller engelska).

Säkerhet

[Medicintekniska produkter]

En medicinteknisk produkt måste vara lämplig för den avsedda användningen. Detta innebär att tillverkaren ansvarar för den avsedda konstruktionen och brukaren för den avsedda användningen, det vill säga tillverkaren och brukaren ser tillsammans till att utrustningen är säker under hela sin "produktlivslängd".

Säkerhet viktig

Säkerheten är väsentlig för patienter, brukare, närstående och den personal som sköter eller utnyttjar produkten. Därför är det viktigt att förebygga tillbud och olyckor i största möjliga utsträckning.

Säker utrustning, säker installation, säkert underhåll, säker användning.

Förebyggande åtgärder

Det finns olika slags förebyggande åtgärder.

- Kravspecifikation upprättas i samband med upphandling.
- Ankomstkontroll görs vid leverans.
- Produkten godkänns för användning.
- Säkerhetskontroll utförs regelbundet av kompetent personal.

- Regelbundet underhåll görs i förebyggande syfte, speciellt på livsuppehållande utrustning.
- Personalen utbildas i hur man använder och sköter utrustningen. Utbildningen ska vara återkommande så att kompetensen behålls.
- Rutiner för användning, funktionskontroll och övriga kontroller av produkten enligt tillverkarens anvisningar utarbetas, följs, revideras och uppdateras kontinuerligt.
- Händelser som avviker från rutinen dokumenteras och rapporteras.

Krav på utrustning och organisation

De minimikrav som kan ställas på en medicinteknisk produkt som används för diagnostik, behandling eller rehabilitering/omvårdnad kan preciseras på följande sätt.

- Endast för ändamålet lämpliga produkter används.
- Konstruktionen ska vara säker för ändamålet.
- Installationen ska vara säkert utförd.
- Rätt apparat ska användas på rätt sätt.
- Informationen ska anpassas till användaren.
- Säkra rutiner ska finnas och vara dokumenterade.
- Underhåll ska utföras så att säkerheten kan upprätthållas.
- System för avvikelshantering dokumenteras och rapporteras (kvalitetssäkringsrutiner).
- Rutiner för utrangering och omdispositioner utarbetas.

Säkerhetskontroll

Ny utrustning eller nya produkter måste kontrolleras vid ankomsten i förhållande till de krav som har ställts i kravspecifikationen vid inköpstillfället.

Före varje användning av en medicinteknisk produkt ska den person som använder utrustningen utföra en funktionskontroll.

Strålskydd

Den som bedriver verksamhet (vårdgivaren), installerar eller underhåller utrustning eller ämne som utsänder joniserande strålning måste ha tillstånd utfärdat av Strålsäkerhetsmyndigheten.

Risker och riskhantering

[Medicintekniska produkter]

De risker som kan vara förknippade med en teknisk produkt måste alltid bedömas i förhållande till den nytta som produkten eller behandlingen medför för patienten. Risker kan vara direkt relaterade till produktens funktion. Den kan till exempel vara avsedd att ge en elektrisk chock, så kallad defibrillering. Utebliven funktion kan innebära stor fara för patientens liv, till exempel utebliven defibrillering eller att en ventilator upphör att ventilera. Ett icke korrekt mätvärde kan också innebära stora risker för fel diagnos, vilket i sin tur leder till ofullständig eller fel behandling.

Tänk på att mobiltelefoner kan störa medicintekniska produkter.

Risksituationer

En av de vanligaste orsakerna till avvikelser (tillbud eller olyckor) i samband med medicintekniska produkter är att produkterna är komplicerade att använda och att arbetssituationen är stressande.

Personalen som använder produkten ska ha kunskap om

- produktens funktion
- riskerna vid användning av produkten på patient
- hanteringen av produkten
- vilka åtgärder som behöver vidtas för att begränsa en vårdskadas omfattning, när en negativ händelse har inträffat

En avvikelse ska hanteras enligt enhetens kvalitetssäkringssystem och rapporteras till Socialstyrelsen om avvikelsen är allvarlig.

Nedanstående tabell exemplifierar situationer och risker med tekniska produkter:

Situationer som patienten Risker med tekniska produkter

utsätts för

Diagnostik	Felaktig diagnostik Felaktigt handhavande Infektionsrisk
Behandling	Felaktigt produktval Trasig produkt Felaktigt handhavande Infektionsrisk
Rehabilitering/omvårdnad	Nedfallande delar Klämskador Infektionsrisker Felaktigt handhavande Trasig produkt

Risikanalys

Följande delar måste ingå i en risikanalysbedömning med koppling till applicerbara standarder:

- Vilken är den avsedda användningen?
- Tål utrustningen de hygieniska rutiner, inklusive desinfektionsmedel, som används?
- Kommer utrustningen i kontakt med patienten?
- Vilka material används?
- Vilken typ av energi använder produkten och avger den något ämne till patienten?
- Behandlas biologiskt material?
- Påverkas patientens miljö?
- Görs mätningar och är utrustningen tolkande?
- Samverkar produkten med annan utrustning, läkemedel eller tillbehör?
- Vilket underhåll krävs?
- Innehåller produkten mjukvara?
- Är produkten till för engångs- eller flergångsanvändning?

När dessa delar har analyserats görs en konsekvensbeskrivning med beaktande av möjlig fara, hur många fel det behövs för att fara ska uppstå och om det finns riskreducerande åtgärder

eller lösningar. Om riskerna kan reduceras med vissa åtgärder görs hela riskbedömningen om för ett nytt utgångsvärde.

En slutgiltig sammanvägning av alla ingående data görs för att bedöma om risken uppväger nyttan av produkten.

Riskanalyserna ska dokumenteras

En bra handledning till hur riskanalys kan utföras är ”Riskanalys och Händelseanalys – handbok för patientsäkerhetsarbete”. Den finns att hämta på Socialstyrelsens webbsida.

5.1.4. Svensk källtext 4

Klimatförnekare som president skapar stor osäkerhet

PUBLICERAD 2016-11-10

Med Donald Trump får ett av världens största utsläppsländer en klimatomståndare som president. Han har hotat att säga upp Parisavtalet och det finns en oro att klimatarbetet ska hindras. I Marrakech pågår klimatförhandlingar som ännu inte har påverkats.

Jannike Kihlberg

”Global uppvärmning är något som Kina har hittat på. ”Det dyra skitsnacket om global uppvärmning måste få ett stopp, det är ju iskallt ute. Människan ligger inte bakom klimatförändringar, det är naturliga variationer.

Gång på gång har Donald Trump twittrat eller talat om att klimatförändringar inte är något han tror på. Det går inte att missa att han är en klimatförnekare. Nu när han har vunnit valet och ska bli USA:s nästa president befarar många att det globala arbetet mot klimatförändringar kommer att drabbas.

– En sak som det kommer att innebära är osäkerhet, men det är svårt att i dag säga hur det kommer att påverka klimatarbetet, säger Johan Kuylenstierna, chef för Stockholm environment institute.

Till en del beror osäkerheten på Donald Trumps oberäknlighet och förkärlek för att slänga ur sig drastiska uttalanden som han sedan ändrar, byter mot något annat eller förnekar. Men det handlar också, enligt Johan Kuylenstierna, om att USA:s president inte alltid är så allsmäktig som man kan tro. Världen har förändrats en hel del bara de senaste fem, sex åren.

– Dels har vi länder som är framåt i klimatarbetet, Kina har redan uttalat att det är viktigt att Donald Trump håller de löften som USA har gett. Dels har vi näringsliv, städer och delstater som är med på omställningen och är på väg framåt, säger Johan Kuylenstierna.

Att klimatarbetet har momentum och att mycket händer på andra nivåer än den politiska framhåller flera personer som DN har pratat med. I USA sker mycket på delstatsnivå, där bland annat Kalifornien ligger långt fram i miljö- och klimatarbete.

– När det gäller klimat- och energipolitiken drivs det mesta i USA antingen på delstatsnivå eller av företag och där ser vi ju en enorm utveckling som inte kommer att falla ihop bara för att Trump blir president, säger Björn-Ola Linnér, professor vid Centrum för klimatpolitisk forskning vid Linköpings universitet.

Han påpekar att många i det privata näringslivet redan har profilerat sig och har klimathänsyn i sin policy och som del i sina affärsmodeller och det är ett arbete framåt som inte stoppas.

Donald Trump är lurig, man vet inte riktigt hur han ska agera.

Björn-Ola Linnér, professor vid Centrum för klimatpolitisk forskning vid Linköpings universitet

Det är inte bara det internationella klimatarbetet som kan komma att påverkas av USA:s nästa president. I dag är USA världens näst största utsläppsland efter Kina och står för cirka 15 procent av de globala utsläppen. Donald Trump har under valrörelsen kramat och gosat rejält med den fossila energibranschen. ”Vi ska rädda kolindustrin. Jag älskar människorna som jobbar där.”, har han bland annat sagt. Han har också lovat stöd till fracking, en metod för att utvinna olja och gas ur skiffer genom hydraulisk sprängning.

– Han kan subventionera USA:s kolindustri om han vill, men att den slagits ut beror på marknadsmekanismer inte på klimatåtgärder. Den kan inte konkurrera med annan energi, säger Johan Kuylenstierna.

Ungefär samma sak säger **Björn-Ola Linnér**:

– Donald Trump är lurig, man vet inte riktigt hur han ska agera. Han har förbundit sig att kraftig gynna kolindustrin i USA och ska göra gruvarbetare ”proud again”. Samtidigt har han sagt att han ska gynna fracking. De konkurrerar på samma marknad, säger Björn-Ola Linnér.

Efter att valresultatet blev klart har Björn-Ola Linnér haft kontakt med flera forskarkollegor i USA. De är överlag bekymrade över att Donald Trump ska bli deras nästa president men framhåller kraften och det positiva i all utveckling och arbete som pågår i näringslivet och på delstatsnivå.

Flera av dem säger också att Donald Trump är en pragmatisk person, så hur mycket av klimatförnekelsen som kommer att bli verklig politik handlar om vilka rådgivare han kommer att omge sig med. Ett exempel som en av forskarna ger är att personen som Trump har valt att leda hans administrations övertagande av den federala miljöskyddsmyndigheten. Där har han utsett Myron Ebell, en uttalad förnekare av mänsklig klimatpåverkan och skarp kritiker av Parisavtalet.

Dessutom har han en republikansk kongress bakom sig med kongressmän som har egna agendor.

– De har profilerat sig och har kanske lovat sin väljarkår hemma att de ska ändra lagstiftning och ändra miljöregler, säger Björn-Ola Linnér.

Rent konkret har den blivande presidenten hotat med att säga upp Parisavtalet och strypa USA:s bidrag till FN:s Gröna klimatfond, den som ska hjälpa till att finansiera fattiga länders klimatarbete. Att säga upp Parisavtalet kan bli krångligt och ta lång tid men att dra tillbaka utlovade pengar är enkelt och kan direkt påverka det globala klimatarbetet.

– USA är en stor finansiär, drar de sig ur kan de få stora konsekvenser. Då kanske andra länder också drar sig ur och det kan han ganska snabbt frysa gröna klimatfonden, säger Johan Kuylenskierna.

Valet av Donald Trump som USA:s president kom mitt under årets stora klimatmöte i Marrakech som inleddes i måndags. Att Barack Obama som arbetade hårt för att få till ett klimatavtal kommer att ersättas av en klimatmotståndare har hittills inte påverkat förhandlingsarbetet, enligt Sveriges chefsförhandlare.

– Det är ju en stor nyhet, men för de delegationer som är här ligger fokuset helt på uppgiften att arbeta med bland annat den regelboken som behövs för att nå målen i Parisavtalet, säger Johanna Lissinger Peitz, chefsförhandlare.

Enligt henne är stämningen på mötet än så länge allmänt god. Det pågår intensivt arbete i en rad arbetsgrupper för att arbeta fram förslag och underlag till nästa vecka då de ländernas ansvariga ministrar anländer och högnivådelen av mötet inleds. Och presidentvalet märks inte av i arbetet med förhandlingsgruppen från USA.

– Vi har inte sett någon skillnad här och nu. Men det kommer att tillträda en ny administration i Washington och vi får invänta vad de har att säga. Vår förhoppning är att vi kommer att hitta områden där vi kan ta arbetet framåt, på vilket sätt det blir får vi avvakta och se, säger Johanna Lissinger Peitz

Professor Björn-Ola Linner granskar några av Donald Trumps uttalanden om klimatet.

"Global uppvärmning är något som Kina har hittat på för att sänka USA:s konkurrenskraft."
("The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make U.S. manufacturing non-competitive").

Björn-Ola Linner: I dag är forskarvärlden enig om att det finns en global uppvärmning och att det är viktigt att hejda den. Det är inget kinesiskt påhitt. Kinesiska forskare har heller inte haft någon framträdande roll i klimatforskningen, till exempel inom FN:s klimatpanel genom åren.

"Jag kommer att säga upp Parisavtalet. Det ger utländska byråkrater kontroll över hur mycket energi vi använder här i USA."

("I will cancel the Paris Climate Agreement "gives foreign bureaucrats control over how much energy we use right here in America").

Björn-Ola Linner: Ingen tvingar något land att göra en viss typ av klimatåtgärder. Enligt Parisavtalet får varje land frivilligt ange sina klimatåtgärder, som därmed är anpassade till förutsättningarna i det egna landet. Med Parisavtalets frivilliga upplägg finns inga byråkrater inom FN-systemet som på något sätt kan kontrollera hur mycket energi USA avser använda.

"Du kan inte skadas av extremt väder."

("You can't get hurt with extreme weather.").

Björn-Ola Linner: Ett fullständigt barockt uttalande, inte minst i USA och något som han knappast upprepade när han besökte områden som drabbats av Hurricane Matthew för några veckor sedan. Orkanen orsakade en över 1800 dödsfall i de områden där den drog fram.

"Vi ska ta tillbaka kolindustrin, rädda kolindustrin. Jag älskar människorna där."

("We're going to bring back the coal industry, save the coal industry," he said. "I love those people").

Björn-Ola Linner: Det är tveksamt. Jobben inom kolindustrin i USA har minskat stadigt trots tre årtionden av stigande kolproduktion. Trump vill också satsa på hydraulisk spräckning för skiffergas och annan naturgas, så kallad fracking, Metoden har medverkat till att göra kolen mindre lönsam. Han kan knappast uppnå båda samtidigt.

5.2. Översättningar till kroatiska

5.2.1. Översättning till kroatiska 1

Zakon o godišnjem odmoru (1977:480)

Švedski zbornik zakona (SFS) 1977:480

Zaključno sa SFS 2014:424

SFS br.: 1977:480

Ministarstvo/upravno tijelo: Ministarstvo rada

Izdano: 9. lipnja 1977.

Izmijenjeno: zaključno sa SFS 2014:424

Preostali tekst: Uvažava se Ispravak Zakona 2009:1439.

Registar izmjena: Registar Švedskoga zbornika zakona (*Lagrummet*)

Izvor: Vladini uredi Kraljevine Švedske (*Regeringskansliet*) / *Lagrummet.se*

Sadržaj:

- Prijelazne odredbe

Pravo na godišnji odmor

§ 1 Radnik ima pravo na godišnji odmor u skladu s ovim Zakonom. To pravo čine korištenje godišnjeg odmora, naknada plaće za vrijeme godišnjeg odmora i naknada za neiskorišteni godišnji odmor.

Posebne odredbe za određene radnike propisane su:

1. Zakonom (1963:115) o produženom godišnjem odmoru za određene radnike čiji je rad vezan uz radiologiju
2. Zakonom (2010:449) o pripadnicima Oružanih snaga u međunarodnim vojnim operacijama i
3. Zakonom (2012:332) o određenim radnim mjestima u Oružanim snagama. *Zakon (2012:333)*.

Sporazumi između poslodavca i radnika

§ 2 Ugovor kojim se ograničavaju prava radnika uređena ovim Zakonom ništetan je u ovome području. Međutim, navedeno ne vrijedi ako je zakonom drugačije propisano. *Zakon (2009:1439)*.

§ 2a Ugovorom su dopuštene iznimke od §§ 5, 12, 12b, 19 - 21 i 30a, u mjeri propisanoj odredbama navedenih članaka.

Kolektivnim ugovorom, koji je u ime radnika sklopila ili odobrila krovna organizacija sindikata, dopuštene su iznimke od §§ 3, 3a, 9, 11 drugog stavka, 16 - 16b, 22, 26, 26a, 29, 29a i 30.

Poslodavac koji je vezan kolektivnim ugovorom koji se odnosi na pitanja iz prvog i drugog stavka može, kada se radi o istim pitanjima, primijeniti ugovor i na radnika koji nije član ugovorne krovne organizacije sindikata. To vrijedi pod uvjetom da je radnik zaposlen na radnome mjestu na koje se odnosi ugovor i ako za radnika ne vrijedi neki drugi primjenjivi kolektivni ugovor. *Zakon (2009:1493)*.

Godina u kojoj se ostvaruje pravo na godišnji odmor i godina u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor

§ 3 Godinom u kojoj se ostvaruje pravo na godišnji odmor smatra se razdoblje od 1. travnja do 31. ožujka sljedeće godine. Istovjetno razdoblje koje neposredno prethodi godini u kojoj se ostvaruje pravo na godišnji odmor naziva se godinom u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor. *Zakon (2009:1439)*.

Godišnji odmor i dani koji se ubrajaju u godišnji odmor

§ 3a U godišnji odmor uračunavaju se cijeli dani, a odnosi se na pojedine dane ili niz slobodnih dana, uključujući i neradne dane. Godišnji odmor počinje i završava danom godišnjeg odmora.

Subota i nedjelja ne ubrajaju se u godišnji odmor, osim u slučaju za koji vrijedi § 9 treći stavak. Državni praznik, dan uoči Ivanja, Badnjak i Stara godina izjednačeni su s nedjeljom. *Zakon (2009:1439).*

§ 4 Radnik ima pravo na 25 dana godišnjeg odmora svake godine u kojoj se ostvaruje pravo na godišnji odmor. Ako radni odnos počne nakon 31. kolovoza u godini, radnik ima pravo na samo pet dana godišnjeg odmora.

Tijekom godišnjeg odmora radnik dobiva naknadu plaće ako je na nju stekao pravo prema § 7. *Zakon (2009:1439).*

§ 5 Pri zaposlenju čije je planirano trajanje tri mjeseca i ne duže od toga može se ugovoriti da se radniku neće omogućiti godišnji odmor. U tom slučaju radnik ima pravo na naknadu za neiskorišteni godišnji odmor.

Radnik koji tijekom srednjoškolskog obrazovanja obavlja stručnu praksu ima pravo na godišnji odmor samo ako je tako posebno ugovoreno. Radnik pri takvoj vrsti zaposlenja ima pravo na naknadu za neiskorišteni godišnji odmor u iznosu naknade plaće za korištenje godišnjeg odmora koja je zarađena i nije isplaćena. Naknada za neiskorišteni godišnji odmor, ako drugačije nije ugovoreno ili propisano § 28 prvim i drugim stavkom ili § 30, isplaćuje se najkasnije jedan mjesec nakon završetka drugog polugodišta školske godine. *Zakon (2014:424).*

§ 6 Radnik koji mijenja posao na novom radnom mjestu ima pravo na ukupno trajanje godišnjeg odmora koji je stekao na prethodnom radnom mjestu.

Prijenos prava na godišnji odmor na novo radno mjesto kod istog poslodavca određen je odredbama iz § 30b. *Zakon (2009:1439).*

Plaćeni godišnji odmor

§ 7 Broj dana plaćenog godišnjeg odmora izračunava se na sljedeći način: od broja dana koliko je radnik zaposlen kod poslodavca u godini u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor (razdoblje zaposlenja) oduzima se broj dana koliko je radnik bio odsutan s rada bez plaće. Pritom u razdoblje zaposlenja ulazi odsutnost zbog godišnjeg odmora, privremenog otpuštanja radnika ili skraćenog radnog vremena i oslobođenja od radne obaveze koje je prema §§ 17 - 17b plaćeno, kao i neradni dani koji ulaze u navedene vrste odsutnosti s posla. Razlika se dijeli s brojem dana u godini u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor. Količnik se zatim pomnoži s 25. Ako je rezultat decimalni broj, zaokružuje se na najbliži veći cijeli broj. *Zakon (2013:950).*

Neplaćeni godišnji odmor

§ 8 Radnik se smije odreći prava na neplaćeni godišnji odmor.

Radnik na zahtjev mora obavijestiti poslodavca o svojim namjerama kada se radi o rasporedu korištenja neplaćenog godišnjeg odmora ili o tome u kojoj se mjeri radnik želi odreći takvog oslobođenja od obveze rada. Radnik nije obavezan to učiniti prije nego što ga poslodavac obavijesti o tome na koliko dana neplaćenog dopusta radnik ima pravo.

Ako je raspored korištenja neplaćenog godišnjeg odmora utvrđen na temelju radnikove obavijesti koja proizlazi iz prvog stavka, radniku nije dopušteno naknadno odustati od godišnjeg odmora osim u slučaju koji je naveden u §13. *Zakon 2009:1439.*

Godišnji odmor za radnike koji redovito rade subotom ili nedjeljom

§ 9 Radnik koji redovito radi subotom, nedjeljom ili oba navedena dana pri godišnjem odmoru koji traje najmanje pet dana ima pravo na oslobođenje od obaveze rada u trajanju vikenda, što smije iskoristiti dijelom tijekom godišnjeg odmora, a dijelom ili neposredno prije ili neposredno nakon godišnjeg odmora. Ako godišnji odmor traje najmanje 19 dana, radnik ima pravo na oslobođenje od radne obveze u trajanju vikenda i neposredno prije i neposredno nakon godišnjeg odmora, osim ako postoje posebni razlozi koji to onemogućuju.

Ako je u slučaju koji je naveden u prvome stavku radnik oslobođen od radne obveze u trajanju jednog dana koji nije subota ili nedjelja i koji ulazi u razdoblje korištenja godišnjeg odmora, taj se dan u tjednu računa kao godišnji odmor.

Ako je godišnji odmor kraći od pet dana i radnik ima slobodnu subotu ili nedjelju koje su mu inače radni dani, ta se subota ili nedjelja računa kao godišnji odmor. Dan u tjednu koji je za radnika obično neradan ne smije se računati kao godišnji odmor. *Zakon (2009:1439)*.

Utvrđivanje rasporeda korištenja godišnjeg odmora

§ 10 Na zahtjev radnika na kojeg se primjenjuje kolektivni ugovor o plaći i općim uvjetima zapošljavanja, stranke tog ugovora trebaju sklopiti kolektivni ugovor o pravu radnika na suodlučivanje o pitanjima koja se odnose na utvrđivanje rasporeda korištenja godišnjeg odmora. Za radnika za kojega nije sklopljen takav ugovor vrijede odredbe iz drugog i trećeg stavka.

Propisi o poslodavčevoj obvezi pregovaranja iz §§ 11 i 13 Zakona (1976:580) o suodlučivanju u radnom odnosu moraju se na odgovarajući način prilagoditi kad je riječ o utvrđivanju rasporeda korištenja godišnjeg odmora iz § 12. Ako radnika ne zastupa organizacija s pravom na pregovaranje ili ako takva organizacija ne želi pregovarati, radnik se mora dogovoriti s poslodavcem o rasporedu korištenja godišnjeg odmora.

Poslodavac se o utvrđivanju rasporeda korištenja godišnjeg odmora koji se razlikuje od onoga iz § 12 mora dogovoriti s radnikom, ako nije došlo do pregovora s organizacijom koja predstavlja radnika. *Zakon (2009:1439)*.

§ 11 Ako nije moguće postići sporazum o rasporedu korištenja godišnjeg odmora, odluku donosi poslodavac, ako drugačije nije ugovoreno.

Ako je odluka o rasporedu korištenja godišnjeg odmora donesena na neki drugi način osim sporazumom s poslodavcem ili njegovim predstavnikom, poslodavac mora obavijestiti radnika o odluci. Radnik mora biti obaviješten o odluci najkasnije dva mjeseca prije početka godišnjeg odmora. Ako postoje posebni razlozi za to, dopušteno je obavijestiti radnika i kasnije, no najmanje jedan mjesec prije početka godišnjeg odmora, ako je to moguće. *Zakon (2009:1439)*.

§ 12 Ako nije drugačije ugovoreno, godišnji se odmor mora rasporediti tako da radnik dobije najmanje četiri tjedna odmora u razdoblju od lipnja do kolovoza. Bez sklapanja ugovora dopušteno je utvrditi korištenje godišnjeg odmora u nekom drugom razdoblju u godini kad za to postoje posebni razlozi. *Zakon (2009:1439)*.

§ 12a Raspored korištenja godišnjeg odmora utvrđuje se tako da radnik koji radi nepuno ili nejednako radno vrijeme dobije jednaki broj dana godišnjeg odmora kao i radnik s punim radnim vremenom ili radnik s jednakim radnim vremenom. *Zakon (2009:1439)*.

§ 12b Od svih dana godišnjeg odmora koji se utvrđuju u godini u kojoj se ostvaruje pravo na godišnji odmor, dani plaćenog godišnjeg odmora utvrđuju se prvi, osim ako je drugačije ugovoreno. *Zakon (2009:1439)*.

Godišnji odmor kod privremenog otpuštanja radnika ili kod skraćenog radnog vremena

§ 13 Ako poslodavac odluči privremeno otpustiti radnika, a radnik nije imao razloga očekivati privremeni otkaz kad je obavijestio poslodavca kako je propisano u § 8, radnik ima pravo odustati od utvrđenog neplaćenog godišnjeg odmora ako se godišnji odmor podudara s razdobljem privremenog otpusta radnika.

Ako je radnik obavijestio poslodavca kako je propisano u § 8 prije nego što je primio obavijest o rasporedu radnog vremena pri skraćenom radnom vremenu, radnik ima pravo odustati od utvrđenog neplaćenog godišnjeg odmora ako se godišnji odmor podudara s razdobljem njegove potpune odsutnosti s posla uzrokovane skraćenim radnim vremenom.

Međutim, prvi i drugi stavak vrijede samo ako radnik obavijesti poslodavca o odustajanju o utvrđenom neplaćenom godišnjem odmoru najkasnije dva mjeseca prije početka godišnjeg odmora. Ako je radnik tek kasnije obaviješten o privremenom otpuštanju ili o rasporedu radnog vremena pri skraćenom radnom vremenu, radnik smije odustati od godišnjeg odmora ako o tome odmah obavijesti poslodavca. Ako je godišnji odmor tada već počeo, odmor se obustavlja na kraju dana u kojem je poslodavac primio obavijest. *Zakon (2013:950)*.

Godišnji odmor pri otkazu, bolesti i dr.

§ 14 Godišnji odmor ne smije se preklopiti s otkaznim rokom bez radnikove suglasnosti.

Ako se u slučaju otkaza od strane poslodavca otkazni rok potpuno ili djelomično podudara s prethodno utvrđenim godišnjim odmorom i ako uzrok otkaza nije osobno uvjetovan, raspored korištenja godišnjeg odmora mora se poništiti na zahtjev radnika.

Prvi i drugi stavak ne vrijede ako otkazni rok traje dulje od šest mjeseci. *Zakon (2009:1439)*.

§ 15 Ako u godišnji odmor ulaze jedan ili više dana tijekom kojih je radnik nesposoban za rad zbog bolesti ili ozljede na radu, ili jedan ili više dana za koje se dobiva naknada plaće prema odredbama iz §§ 17a i 17b, ti se dani ne ubrajaju u godišnji odmor ako radnik odmah to zatraži. U tom slučaju preostali dani godišnjeg odmora moraju se iskoristiti odjednom, ako radnik ne prihvati drugačije. *Zakon (2011:129)*.

Izračun naknade plaće za vrijeme godišnjeg odmora

§ 16 Naknada plaće za vrijeme godišnjeg odmora za radnika čija se plaća obračunava tjedno ili mjesečno računa se prema odredbama iz § 16a ako drugačije nije određeno u drugome stavku ili ako poslodavac ne odluči obračunati naknadu plaće za vrijeme godišnjeg odmora prema odredbama iz § 16b.

Naknada plaće za vrijeme godišnjeg odmora računa se prema odredbama iz § 16b za radnika

1. čija se plaća ne obračunava tjedno ili mjesečno
2. čija se plaća u pravilu sastoji od fiksnog i varijabilnog dijela, ako se može procijeniti da varijabilni dio iznosi najmanje deset posto ukupne plaće zarađene u godini u kojoj se ostvaruje pravo na godišnji odmor, ili
3. čiji se udio radnih sati u odnosu na uobičajene radne sate osoba zaposlenih u punom radnom vremenu mijenjao tijekom godine u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor, ili
4. čiji se udio radnih sati u odnosu na uobičajene radne sate osoba zaposlenih u punom radnom vremenu promijenio između godine u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor i godišnjeg odmora, ili
5. koji je bio odsutan s posla tijekom godine u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor zbog razloga nedostatnih za primanje naknade plaće za vrijeme godišnjeg odmora prema

odredbama iz §§ 17 - 17b. Međutim, naknada plaće za vrijeme godišnjeg odmora ne računa se prema odredbama iz § 16b ako je odsutnost s posla trajala u jednakoj mjeri tijekom cijele godine u kojoj se stječe pravo na godišnji odmor i ako u jednakoj mjeri potraje tijekom godišnjeg odmora.

Posebne odredbe o pogodnostima pri izračunavanju naknade plaće za vrijeme godišnjeg odmora propisane su u §§ 24 i 25. *Zakon (2009:1439)*.

5.2.2. Översättning till kroatiska 2

2. 3. 1. Povezanost između razine zvuka i razine svjetlosti u hodniku

U hodniku zgrade Kalifornijskog državnog sveučilišta u Northridgeu provedeno je istraživanje o povezanosti između razine zvuka i razine svjetlosti. Sudionici nisu znali da za vrijeme zadržavanja u hodniku sudjeluju u eksperimentu. Znanstvenici su povrh postojeće rasvjete izradili novu shemu osvjetljenja u kojoj su uklonili dvije trećine uređaja za rasvjetu u pravilnim razmacima. Eksperiment je proveden u dvama različitim navratima uz dvije različite sheme rasvjete. Rezultat je pokazao da je razina zvuka u hodniku bila značajno niža dok je razina svjetlosti bila niža (Sanders i dr. 1974: 527-528).

Slično je istraživanje, o povezanosti između razine zvuka i razine svjetlosti u hodniku, proveo Feller (1968: 150-152), koji je istraživao hoće li se razina zvuka promijeniti kad se razina svjetlosti u studentskom domu snizi. Istraživanje je provedeno u dvama različitim tipovima studentskih domova – prvi se nalazio u prizemlju u kojem je bilo mnogo kretanja prema sveučilišnim predavaonicama i iz njih. Drugi studentski dom rabljen za potrebe eksperimenta nalazio se na drugome katu. Rezultat je pokazao da se razina zvuka spuštala zajedno sa snižavanjem razine svjetlosti.

2. 3. 2. Utjecaj ambijentalnog svjetla na glasnoću govora u skupini

Veitch i dr. (1988: 223-233) ispitali su kako se glasnoća govora mijenja na fiktivnim razgovorima za posao koji su se odvijali u prostorijama s dvama različitim osvjetljenjima. Rezultat je pokazao da je glasnoća govora zamjetno niža u okruženju s višom razinom svjetlosti. Veitch i dr. (1988: 223-233) smatraju da ljudi slijede predodređena pravila ponašanja i da glasnoću govora prilagođavaju mjestu na kojem se nalaze. Ljudi su naučeni da je primjereno govoriti tiše ako se nalaze u zamračenom restoranu ili kinodvorani jer se radi o mjestima na kojima se vode intimniji razgovori. Određena mjesta u društvu asociraju na određeno ponašanje, što može potaknuti na prilagođavanje glasnoće govora s obzirom na okruženje u kojem se osoba nalazi. Prema Veitchu, uzrok nešto nižoj glasnoći govora u okruženju s višom razinom svjetlosti mogao je biti taj da su se kandidati za posao osjećali izloženijima, što je pridonijelo stvaranju strožeg i formalnijeg ozračja pa su se osjećali primoranima da govore tiše. Za razliku od toga, ozračje bi u mračnijem okruženju bilo opuštenije i u tom bi se slučaju kandidati osjećali slobodnijima govoriti glasnije i opuštenijim tonom.

Vaitch i dr. (1988: 223-233) smatraju da su istraživanja koja su proveli Sanders i dr. (1974) i Feller (1968) imala nedostatke koji su utjecali na rezultate.

2. 3. 3. Promjena glasnoće govora pri različitim varijantama razine svjetlosti i distribucije svjetla

Almqvist i Karlsson (2015) istražili su mijenja li se glasnoća govora ovisno o distribuciji svjetla i razini svjetlosti. Istraživanje je provedeno u društvenoj prostoriji Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Jönköpingu, a sudionici u eksperimentu bili su studenti fakulteta. Prostorija je bila potpuno izolirana od danjeg svjetla u šest navrata u kojima su izmijenjene tri varijante razine svjetlosti i distribucije svjetla. Prva varijanta imala je jednoliku visoku razinu svjetlosti, druga varijanta imala je jednoliku nisku razinu svjetlosti, a treća je imala promjenjivu nisku razinu svjetlosti. Kako bi se utvrdilo mijenja li se glasnoća govora, za mjerenje razine zvuka upotrebljavao se mjerač buke na eksperimentatorovu mobilnom telefonu bez znanja sudionika u eksperimentu. Almqvist i Karlsson u protokol su istraživanja bilježili svoja opažanja i dojmove o društvenoj atmosferi i doživljenu glasnoću zvuka u prostoriji.

Rezultat je pokazao da se glasnoća govora snizila pri promjenjivoj distribuciji svjetla, dok je ujednačena distribucija svjetla povisila glasnoću govora. Prema Almqvistu i Karlssonu, mogući uzrok niskoj razini zvuka u okruženju s promjenjivom distribucijom svjetla bio je taj da su se sudionici okupljali oko svjetla, što ih je međusobno približilo i pridonijelo nižoj glasnoći govora. Ostale varijable koje su mogle utjecati na rezultat bile su odnosi među sudionicima u eksperimentu i dani u tjednu. Ponedjeljcima je zabilježena viša razina zvuka, što je prema Almqvistu i Karlssonu (2015) moglo biti uzrokovano činjenicom da su sudionici imali više tema za razgovor nakon vikenda.

2. 3. 4. Doživljaj distribucije svjetla

U doktorskomu radu *Light Shapes Spaces: Experience of Distribution of Light and Visual Spatial Boundaries*, Wänström Lindh (2012) opisuje kako svjetlo utječe na ugođaj u prostoriji. Istraživanje se bavi time kako ispitanici doživljavaju i tumače prostorne dimenzije i ugođaj u prostoriji. Razgovorom s ispitanicima pojašnjeno je kako ujednačeno osvjjetljenje poziva na sudjelovanje, dok snažno koncentrirano svjetlo izaziva osjećaj isključenosti iz skupine. Više promatranih ispitanika tvrdilo je da je slabija atmosferska rasvjeta bez jasnog usmjerenja poticala na tišinu – „Ovdje se mora šaptati”, glasio je jedan od komentara (Wänström Lindh 2012: 108).

3. Metoda i provedba istraživanja

U odjeljku o metodologiji opisana je metoda kojom su dobiveni odgovori na postavljene probleme.

3. 1. Kvantitativno terensko ispitivanje

Kvantitativno terensko ispitivanje provedeno je da bi se ispitalo mijenja li se razina zvuka promjenom razine svjetlosti odnosno distribucije svjetla. Kvantitativna metoda odabrana je radi dobivanja što preciznijih vrijednosti, a njome se do rezultata dolazi statističkim i matematičkim metodama poput uporabe izmjerenih vrijednosti ili odgovora iz anketa s pitanjima zatvorenog tipa. Jacobsen (2002) smatra da je kvantitativna metoda korisna jer se kategorizacija vrijednosti može obaviti prije prikupljanja podataka. U ovome slučaju prije početka istraživanja odlučeno je da će se prikupljati samo vrijednosti u decibelima izmjerene mjeračem razine zvuka. Kvantitativno istraživanje usto ima i jasno određenu početnu i završnu točku koje omogućuju jasno razgraničenje (Jacobsen 2002).

Smatra se da je pouzdanost pri skrivenom promatranju veća kad osobe nemaju razloga za neuobičajeno ponašanje (Jacobsen 2002). Stoga glavna svrha istraživanja opisanog u radu nije bila otkrivena učenicima. Razredu je bilo rečeno da će se provesti istraživanje u vezi s rasvjetom, no nije im bilo otkriveno da će se istovremeno mjeriti i razina zvuka. Na taj se način postupilo zbog pretpostavke da bi učenici mogli promijeniti svoj govorni obrazac kada bi znali da se mjeri razina zvuka.

U ispitivanju je sudjelovalo 28 učenika šestog razreda osnovne škole, od toga 16 djevojčica i 12 dječaka. Svaki nastavni dan počeo je u 8.10 sati i trajao do otprilike 14 sati. Tijekom dana u učionici se između ostalog održavala mješovita nastava iz švedskoga jezika, matematike i prirodnih znanosti. Većinu nastave držao je razrednik, no nastavu iz određenih predmeta, poput izbornih, držali su drugi učitelji.

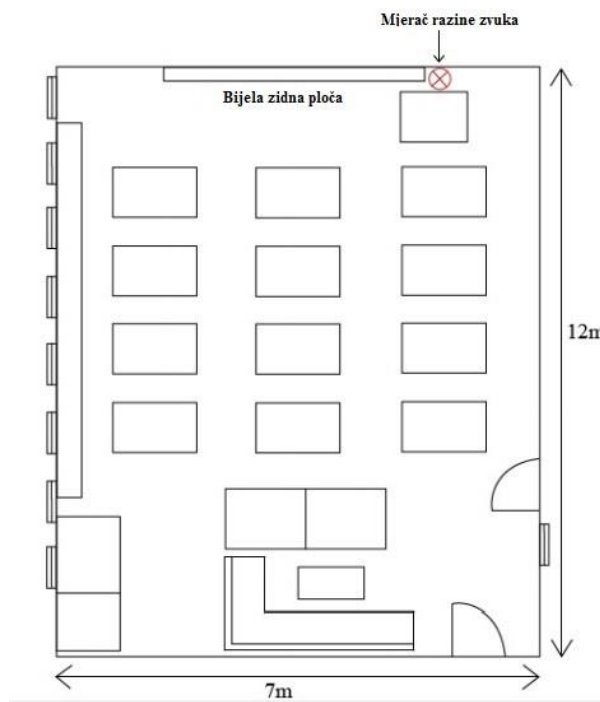
3. 2. Provedba ispitivanja

Kad je odlučeno da će se ispitivanje provesti u osnovnoj školi i s maloljetnim sudionicima, autori rada morali su tražiti pristanak roditelja za sudjelovanje djece u ispitivanju. Sastavljeno je pismo za roditelje (vidi Dodatak 1) koje je sadržavalo informacije o svrsi ispitivanja i kratak opis planirane provedbe ispitivanja. Pisma su uz razrednikovu pomoć poslana svim roditeljima. Svi su roditelji dali svoj pristanak da njihova djeca sudjeluju u istraživanju, što je omogućilo provođenje ispitivanja.

Da bi se dobili odgovori na probleme opisane u radu, proveden je terenski eksperiment u učionici osnovne škole radnim danima tijekom triju tjedana, od 29. veljače do 18. ožujka 2016. Učionica je bila veličine 84 m², dužine 12 m, širine 7 m i visine 2.60 m (Slika 2).

U 1. tjednu osvjetljenost je zadržana u izvornom obliku s punim svjetlosnim tokom i ujednačenom općom rasvjetom. U 2. tjednu razina svjetlosti bila je snižena, a distribucija svjetla ostala je ujednačena. U 3. tjednu osvjetljenost je promijenjena tako da je distribucija svjetla postala uglavnom neujednačena, a razina svjetlosti bila je još niža u usporedbi s 1. tjednom. Podrobniji opisi svakog tjedna i sheme rasvjete nalaze se u odjeljcima 3. 2. 1. do 3. 2. 3.

Za mjerenje razine zvuka u učionici upotrebljavao se zvukomjer Sigicom Infra S50 povezan sa zapisivačem podataka Sigicom Infra Mini. Podatci zabilježeni njime bili su izraženi u jedinici dB(A), a uređaj je prikazivao i ekvivalentnu trajnu razinu buke (Leq) i najvišu razinu buke (Lmax). Mjerač je bio programiran da tijekom cijelog dana svakih pet minuta prikazuje vrijednost koja se automatski bilježila. Mjerač razine zvuka bio je postavljen u prednjem dijelu razreda (Slika 2) u dogovoru s razrednikom.

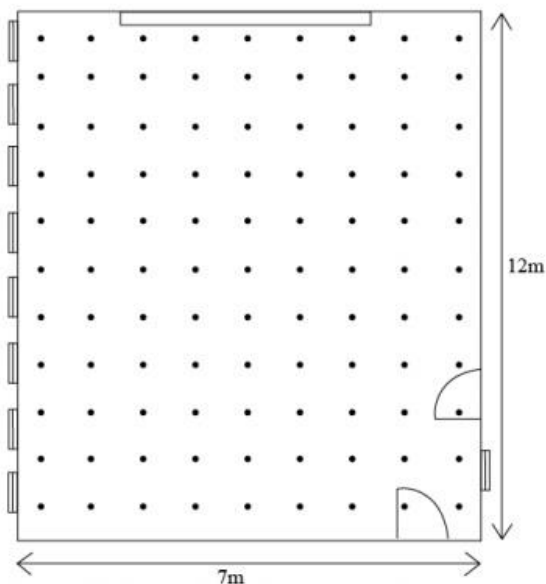


Slika 2. Plan učionice.

Plan nije u mjerilu. Mjerač razine zvuka označen je znakom „X” u prednjem dijelu učionice.

Provedena mjerenja pokazala su da je razina pozadinske buke bila prilično visoka dok nitko nije boravio u razredu. Između otprilike 18 sati, kad se škola zatvara, i 5 sati ujutro, prosječna razina pozadinske buke bila je 24 dB(A). Od 5 sati ujutro sve do početka nastavnog dana oko 8 sati, razina bi se u prosjeku povisila do 40 dB(A), što je vjerojatno bilo uzrokovano pokretanjem ventilacije u zgradi. Podatci su također pokazali da je maksimalna vrijednost pozadinske buke viša od razine zvuka koja se preporučuje za učionice. Jedan od uzroka može biti visoka razina pozadinske buke koja dolazi iz ventilacije.

Na početku svakog tjedna prije postavljanja nove sheme rasvjete izmjerena je jakost rasvjete u učionici. Mjerenja su izvršena na 99 točaka u učionici (Tablica 1) prema uputama iz priručnika *Ljus och Rum* (Franzell 2013) (vidi Sliku 3) na visini od 0.85 m iznad podnice luksometrom EC1 proizvođača Hagner.



Slika 3. Prikazane su točke na kojima je izvršeno mjerenje u učionici. Plan nije u mjerilu.

Tablica 1. Primjer maksimalne udaljenosti između točaka na kojima je izvršeno mjerenje prema formuli temeljenoj na veličini i dužini prostorije. (Franzell 2013)

Dužina površine (m)	Maksimalna udaljenost između točaka na kojima je izvršeno mjerenje
0,40	0,15 m ili najmanje 3 točke
0,60	0,20 m ili najmanje 3 točke
1,00	0,20 m ili najmanje 5 točaka
2,00	0,30 m ili najmanje 6 točaka
5,00	0,60 m ili najmanje 8 točaka

10,00	1,00 m ili najmanje 10 točaka
25,00	2,00 m ili najmanje 12 točaka
50,00	3,00 m ili najmanje 17 točaka
100,00	5,00 m ili najmanje 20 točaka

Vremenska prognoza za općinu u kojoj se provodilo ispitivanje i za mjesto gdje se nalazila meteorološka postaja najbliža školi također je dokumentirana svaki dan tijekom triju tjedana koliko je trajalo ispitivanje. Ti su podatci prikupljeni kako bi se ispitalo jesu li vremenski uvjeti utjecali na raspoloženje učenika, a time i na njihovu razinu zvuka. U Tablici 2 prikazan je izvadak iz tablice s navedenim podacima.

5.2.3. Översättning till kroatiska 3

Pregled

[Medicinski proizvodi]

Medicinski proizvodi za dijagnostiku, liječenje i rehabilitaciju upotrebljavaju se na svim razinama zdravstvene zaštite. Ustanove koje pružaju zdravstvenu skrb opremljene su sve naprednijom tehničkom opremom. Za bolničko liječenje postoji više tehnički prikladne opreme nego za primarnu zdravstvenu zaštitu i zdravstvenu skrb na razini općine.

Cjelokupni proces zdravstvene skrbi postaje sve cjelovitiji i obuhvaća različite pružatelje zdravstvene zaštite poput županija, općina i privatnih pružatelja zdravstvene zaštite. Međutim, pružatelj zdravstvene zaštite ne odlučuje o tome kako će se rukovati medicinskim uređajima tijekom liječenja i pružanja njege.

Što je medicinski proizvod?

Prema direktivi EU-a i švedskome Zakonu o medicinskim proizvodima SFS 1993:584, definicija je medicinskih proizvoda sljedeća:

Prema zakonu, medicinskim se proizvodom smatra proizvod koji se prema uputama proizvođača upotrebljava na ljudima, sam ili u kombinaciji s drugim proizvodom, radi:

1. dokazivanja, prevencije, nadziranja, liječenja ili ublažavanja bolesti
2. dokazivanja, nadziranja, liječenja, ublažavanja ili otklanjanja ozljede ili oštećenja tjelesne funkcije
3. istraživanja, preinake ili zamjene dijela tijela ili fiziološkog procesa, ili radi
4. kontroliranja oplodnje.

Medicinski proizvodi time obuhvaćaju mnoštvo različitih proizvoda, od jednostavne potrošne robe kao što su kateteri i sterilna potrošna roba do složene visokotehnološke opreme poput uređaja za računalnu tomografiju i magnetsku rezonanciju. Također obuhvaćaju i sredstva i medicinska pomagala za liječenje (na primjer, inhalatori, respiratori i koncentratori kisika). Od ožujka 2010. godine medicinskim se proizvodima smatraju i informacijski sustavi i softveri za vođenje podataka o pacijentima.

Međutim, ako proizvod postiže osnovni ciljani učinak uz pomoć farmakoloških, imunoloških ili metaboličkih sredstava, ne radi se o medicinskom proizvodu već o lijeku i tretira se u skladu sa zakonima i propisima koji vrijede za tu skupinu proizvoda.

Uporaba sa sobom nosi rizik

Važno je da sve medicinsko osoblje, kao i pacijenti i njima bliske osobe, znaju ispravno upotrebljavati medicinske proizvode. Naime, svaka uporaba sa sobom nosi određenu vrstu rizika u većoj ili manjoj mjeri, čak i kad se proizvod upotrebljava na predviđeni način.

Također je važno znati i što može uzrokovati komplikacije ako se proizvod upotrebljava na pogrešan način ili na temelju pogrešnih indikacija.

Odstupanje od uobičajene funkcije proizvoda može se dogoditi s obzirom na to da nijedan sustav nije u potpunosti bez nedostataka. Stoga je važno da svatko od gore navedenih osoba zna koje se mjere moraju poduzeti u slučaju odstupanja od uobičajene funkcije proizvoda ili nezgode (SOSFS 2013:6 Izmjena propisa (SOSFS 2008:1) o uporabi medicinskih proizvoda u zdravstvenoj zaštiti).

Oznaka CE daje određenu sigurnost

S obzirom na to da je Švedska članica EU-a, na tržištu se nalaze isključivo medicinski proizvodi koji nose oznaku CE. Ona podrazumijeva određenu sigurnost za pacijente i osoblje i znači da proizvod sigurno izvršava svoju funkciju kad se upotrebljava prema uputama proizvođača. Više pročitajte u tekstu *Označavanje*.

Dokumentacija

Dokumentacija medicinskih proizvoda vrlo je važna. Ona mora sadržavati sve informacije potrebne za uporabu proizvoda tako da to bude sigurno za pacijente, njima bliske osobe i medicinsko osoblje.

Dokumentacija također mora sadržavati informacije o instalaciji i pravilnome načinu preventivnog i korektivnog održavanja kako bi ga medicinsko osoblje moglo provesti ako se procijeni da je to optimalno za pružanje zdravstvene zaštite.

Dokumentacija mora sadržavati:

- upute za uporabu (na švedskome jeziku)
- upute za upravljanje (na švedskome jeziku)
- upute za čišćenje i održavanje (na švedskome jeziku)
- potpunu tehničku dokumentaciju (na švedskome ili engleskome jeziku).

Sigurnost

[Medicinski proizvodi]

Medicinski proizvod mora biti pogodan za ciljanu uporabu. To znači da je proizvođač odgovoran za predviđeni dizajn, a korisnik za predviđenu uporabu. Dakle, proizvođač i korisnik zajedno se moraju pobrinuti za sigurnost uporabe medicinskog proizvoda za vrijeme cijelog njegova „vijeka trajanja“.

Sigurnost je važna

Sigurnost je važna pacijentima, korisnicima, bliskim osobama i osoblju koji održavaju ili upotrebljavaju proizvod. Stoga je važno spriječiti nezgode i nesreće koliko god je to moguće.

Sigurna oprema, sigurna instalacija, sigurno održavanje, sigurna uporaba.

Preventivne mjere

Postoje različite vrste preventivnih mjera:

- Sastavljanje tehničke dokumentacije prilikom nabave.
- Izvršavanje ulazne inspekcije pri isporuci.
- Odobranje proizvoda za uporabu.
- Ovlašteno osoblje treba redovito izvršavati sigurnosne provjere.
- Preventivno provođenje redovitog održavanja, posebice kada se radi o opremi za održavanje života.
- Obučavanje osoblja za uporabu i održavanje opreme. Obuka se mora ponavljati radi održavanja kompetencije.
- Kontinuirano izrađivanje, izvršavanje, revidiranje i ažuriranje procedura za korištenje, funkcionalnu provjeru i ostale provjere proizvoda prema uputama proizvođača.
- Dokumentiranje i prijavljivanje slučajeva koji odstupaju od uobičajene procedure.

Uvjeti za opremu i organizaciju

Minimalni uvjeti koji se mogu postaviti za medicinske proizvode koji se upotrebljavaju za dijagnostiku, liječenje ili rehabilitaciju/skrb mogu se ovako precizirati:

- Odgovarajući proizvodi moraju se upotrebljavati samo u svrhu za koju su namijenjeni.
- Konstrukcija proizvoda mora biti sigurna za ostvarivanje njegove svrhe.
- Instalacija se mora sigurno provesti.
- Ispravan uređaj mora se upotrebljavati na ispravan način.

- Informacije se moraju prilagoditi korisniku.
- Sigurni postupci moraju postojati i biti dokumentirani.
- Proizvodi se moraju održavati radi očuvanja sigurnosti.
- Sustav za upravljanje odstupanjima u radu mora se dokumentirati i prijaviti (procedure za osiguranje kvalitete).
- Moraju se izraditi procedure za uklanjanje proizvoda iz uporabe i njihovo vraćanje u uporabu.

Sigurnosna provjera

Nova oprema ili novi proizvodi moraju se provjeriti pri dostavi i usporediti s uvjetima navedenima u tehničkoj dokumentaciji sastavljenoj pri kupnji.

Osoba koja se služi opremom mora obaviti funkcionalnu provjeru prije svake uporabe medicinskog proizvoda.

Zaštita od zračenja

Osoba koja rukovodi pružanjem zdravstvene zaštite (pružatelj zdravstvene zaštite), instalira ili održava opremu ili predmet koji emitira ionizirajuće zračenje mora imati dozvolu koju izdaje švedski Državni zavod za zaštitu od zračenja (*Strålsäkerhetsmyndigheten*).

Rizici i upravljanje rizicima

[Medicinski proizvodi]

Rizici koji mogu biti povezani s tehničkim proizvodom uvijek se moraju procijeniti u odnosu na korist koju pacijent ima od proizvoda ili tretmana. Rizik može biti izravno povezan s funkcijom proizvoda. Primjerice, njegova predviđena funkcija može biti davanje električnog šoka ili takozvana defibrilacija. Neuspješno izvođenje funkcije, poput neuspjele defibrilacije ili respiratora koji prestane ventilirati, može predstavljati veliku opasnost za pacijentov život. Netočno izmjerena vrijednost također može značiti velik rizik od pogrešne dijagnoze, što pak može dovesti do nepotpune ili pogrešne terapije.

Ne zaboravite da mobilni telefoni mogu ometati rad medicinskih proizvoda.

Rizične situacije

Komplicirana uporaba proizvoda i stresni radni uvjeti neki su od najčešćih uzroka odstupanja od uobičajenog rada medicinskih proizvoda (nezgode ili nesreće).

Osoblje koje upotrebljava proizvod treba imati znanje

- o funkciji proizvoda
- o rizicima koje uporaba proizvoda može imati za pacijente
- o upravljanju proizvodom
- o potrebnim koracima za ograničavanje mjere u kojoj bi pacijentovo zdravlje bilo narušeno u slučaju neželjenog događaja.

U slučaju odstupanja od uobičajenog rada proizvoda potrebno je postupati u skladu sa sustavom osiguranja kvalitete za taj proizvod. Ako je odstupanje ozbiljno, potrebno ga je prijaviti švedskome Odboru za zdravstvo i socijalnu skrb (*Socialstyrelsen*).

U tablici koja slijedi navedeni su primjeri situacija i rizika uporabe tehničkih proizvoda:

Situacije kojima su izloženi pacijenti	Rizici uporabe tehničkih proizvoda
Dijagnostika	Neispravna dijagnostika Neispravno upravljanje Opasnost od infekcije
Liječenje	Pogrešan izbor proizvoda Neispravan proizvod Neispravno upravljanje Opasnost od infekcije
Rehabilitacija/skrb	Otpali dijelovi Nagnječenja Opasnost od infekcije Neispravno upravljanje Neispravan proizvod

Analiza rizika

Sljedeći elementi moraju se uzeti u razmatranje pri analizi rizika s obzirom na relevantne norme:

- Koja je predviđena uporaba proizvoda?
- Podnosi li proizvod higijenske procedure, uključujući nanošenje sredstava za dezinfekciju?

- Dolazi li proizvod u dodir s pacijentom?
- Od kojih je materijala izrađen proizvod?
- Koju vrstu energije upotrebljava proizvod i emitira li ikakve tvari prema pacijentu?
- Rukuje li se ispravno biološkim materijalom?
- Utječe li proizvod na pacijentovo okruženje?
- Obavljaju li se ispitivanja i može li se rastumačiti rad proizvoda?
- Upotrebljava li se proizvod u kombinaciji s drugom opremom, lijekom ili priborom?
- Kakvo održavanje je nužno?
- Sadrži li proizvod softver?
- Je li proizvod namijenjen za jednokratnu ili višekratnu uporabu?

Nakon analize navedenih elemenata izrađuje se procjena utjecaja s obzirom na to koje su moguće opasnosti, koliko pogrešaka je dovoljno da se pojavi opasnost i postoje li mjere ili rješenja koja mogu smanjiti rizik. Ako je određenim mjerama moguće smanjiti rizik, cijela procjena rizika ponavlja se radi dobivanja nove izlazne vrijednosti.

Konačna procjena svih ulaznih podataka obavlja se kako bi se procijenilo nadmašuje li rizik proizvoda njegovu korist.

Analize rizika moraju se dokumentirati.

Dobar je vodič kroz provođenje analize rizika *Risicanalys och Händelseanalys – handbok för patientsäkerhetsarbete*, koji je dostupan na internetskoj stranici švedskoga Odbora za zdravstvo i socijalnu skrb (Socialstyrelsen).

5.2.4. Översättning till kroatiska 4

„Klimatoskeptik” na mjestu predsjednika predstavlja veliku neizvjesnost

OBJAVLJENO 10. STUDENOGA 2016.

S Donaldom Trumpom, SAD kao jedan od najvećih zagađivača na svijetu dobiva predsjednika koji niječe klimatske promjene. Trump je već zaprijetio da će raskinuti Pariški klimatski sporazum, pa postoji bojazan da će se njegovim dolaskom na vlast ugroziti dosadašnji rad na suzbijanju klimatskih promjena. U tijeku je konferencija o klimatskim promjenama u Marrakechu na koju zasad nije utjecao ishod američkih predsjedničkih izbora.

Jannike Kihlberg

„Globalno zatopljenje izmislila je Kina.” „Te bljezgarije o globalnom zatopljenju koje mnogo koštaju moraju prestati, ta vani je ledeno.” „Ljudi nisu uzrok klimatskih promjena, radi se o prirodnim promjenama.”

Donald Trump već je mnogo puta izjavio ili objavio na Twitteru da ne vjeruje u klimatske promjene, pa je sasvim jasno da se radi o „klimatoskeptiku”. S obzirom na to da je pobijedio na izborima i postat će sljedeći predsjednik SAD-a, mnogi se pribojavaju da će globalna borba protiv klimatskih promjena biti ugrožena.

– Ovakav razvoj događaja znači neizvjesnost, no trenutačno je teško predvidjeti kako će utjecati na suzbijanje klimatskih promjena. – izjavio je Johan Kuylenstierna, šef Štokholmskog instituta za okoliš.

Ta neizvjesnost donekle ovisi o Trumpovoj hirovitosti i sklonosti da nepromišljeno daje drastične izjave koje naknadno promijeni, zamijeni nečim drugim ili porekne. Johan Kuylenstierna smatra da se radi i o tome da predsjednik SAD-a nije uvijek toliko svemoćan kao što se često vjeruje. Svijet se poprilično promijenio u posljednjih pet do šest godina.

– S jedne strane imamo države koje pokazuju inicijativu oko sprječavanja klimatskih promjena; Kina se već izjasnila da je važno da Donald Trump održi obećanje Sjedinjenih Američkih Država. S druge strane, imamo grane gospodarstva, gradove i savezne države koje sudjeluju u toj prilagodbi i postižu napredak. – rekao je Johan Kuylenstierna.

Više sugovornika švedskog dnevnog lista *Dagens Nyheter* istaknulo je da je rad na prevenciji klimatskih promjena u zamahu i da se mnogo toga odvija na razinama koje nisu političke. U SAD-u se mnogo toga zbiva na razini saveznih država, gdje, između ostaloga, Kalifornija snažno prednjači u zaštiti okoliša i suzbijanju klimatskih promjena.

– U SAD-u se klimatska i energetska politika najviše razvijaju ili na razini saveznih država ili na razini pojedinih tvrtki i tu je zaista vidljiv golem napredak koji neće propasti samo zato što će Trump postati predsjednik. – kaže Björn-Ola Linnér, profesor u Centru za klimatsko-politička istraživanja Sveučilišta u Lindköpingu.

Linnér ističe da su se mnogi iz privatnog sektora već profilirali i uklopili zaštitu klime u politiku svoje tvrtke i u svoj poslovni model, a to je napredak koji nije moguće zaustaviti.

Donald Trump je prepreden i nikad se ne zna kako će postupiti.

Björn-Ola Linnér, profesor u Centru za klimatsko-politička istraživanja Sveučilišta u Lindköpingu

Međunarodni naponi u prevenciji klimatskih promjena nisu jedina stvar na koju može utjecati budući američki predsjednik. Danas je SAD, poslije Kine, drugi najveći zagađivač na svijetu i odgovoran je za 15 posto globalnog zagađenja. Tijekom predizborne kampanje Donald Trump je pokazivao snažnu naklonost prema industriji fosilnih goriva. „Spasit ćemo industriju ugljena. Volim ljude koji rade u toj industriji”, izjavio je između ostaloga, a također je obećao da će podržati i hidrauličko frakturiranje, metodu kojom se ulje i plin dobivaju iz škriljevca hidrauličnim razbijanjem stijena.

– Trump može subvencionirati industriju ugljena u SAD-u ako to želi, no njezino širenje ovisi o tržišnim mehanizmima, a ne o klimatskim mjerama. Fosilna goriva ne mogu konkurirati drugim oblicima energije. – kaže Johan Kuylenstierna.

Björn-Ola Linnér izrazio je slično mišljenje:

– Donald Trump prepreden je i nikad se ne zna kako će postupiti. Obvezao se da će snažno podupirati industriju ugljena u SAD-u i da će rudare učiniti „ponovno ponosnima”. Također je

izjavio da će podupirati hidrauličko frakturiranje, a ta dva sektora međusobno si konkuriraju na tržištu. – rekao je.

Nakon što je postalo jasno tko će biti sljedeći američki predsjednik, Linnér je kontaktirao s više kolega znanstvenika u SAD-u. Oni su uglavnom zabrinuti zbog činjenice da će Donald Trump biti njihov sljedeći predsjednik, no ističu snagu i pozitivne strane cjelokupnog napretka i rada koji se odvijaju u gospodarstvu i na razini saveznih država.

Više njih također je izjavilo da je Donald Trump pragmatična osoba, pa će mjera u kojoj će poricanje klimatskih promjena postati dijelom stvarne politike ovisiti o savjetnicima kojim će se novi predsjednik okružiti. Jedan od znanstvenika naveo je primjer: Trump je za preuzimanje federalne agencije za zaštitu okoliša odabrao Myrona Ebella, oštrog kritičara Pariškoga sporazuma koji glasno nije čuo utjecaj čovjeka na klimu.

Povrh toga, iza Trumpa stoji republikanski Kongres ispunjen kongresmenima koji imaju vlastite interese.

– Oni su se profilirali, a možda su i obećali svojim biračima u matičnim saveznom državama da će izmijeniti zakone i propise koji se odnose na okoliš. – rekao je Björn-Ola Linnér.

Budući predsjednik Trump već je zaprijetio da će se povući iz Pariškoga sporazuma i smanjiti SAD-ov financijski doprinos UN-ovu Zelenom klimatskom fondu, čiji je cilj pomoći zemljama u razvoju u financiranju prevencije klimatskih promjena. Raskidanje Pariškoga sporazuma može biti zamršen i dugotrajan proces, no povlačenje obećanog novca jednostavan je postupak koji može imati izravan utjecaj na globalne napore u suzbijanju klimatskih promjena.

– SAD je veliki ulagač i njegovo povlačenje iz fonda može imati velike posljedice. Ako se to dogodi, možda se i druge zemlje povuku, što vrlo brzo može dovesti do zamrzavanja Zelenog klimatskog fonda. – rekao je Johan Kuylenstierna.

Izbor Donalda Trumpa za predsjednika SAD-a dogodio se usred velike konferencije o klimi u Marrakechu, koja je počela u ponedjeljak. Prema riječima glavne švedske pregovaračice Johanne Lissinger Peitz, na pregovore zasad nije utjecala činjenica da će Baracka Obama, koji je naporno radio na sklapanju sporazuma o klimi, zamijeniti osoba koja poriče klimatske promjene.

– To je zaista velika novost, no svi delegati na konferenciji potpuno su usredotočeni, između ostaloga, na donošenje pravilnika koji je nužan za ostvarivanje ciljeva iz Pariškoga sporazuma. – rekla je Lissinger Peitz.

Ona smatra da je ozračje na konferenciji zasad općenito dobro. Niz radnih skupina trenutačno radi na izradi prijedloga i priprema za sljedeći tjedan, kada stižu mjerodavni ministri zemalja i time počinje dio konferencije na visokoj razini. Predsjednički izbori ne odražavaju se na rad s pregovaračkom skupinom SAD-a.

– Ovdje nismo primijetili nikakvu razliku, no nova će administracija u Washingtonu preuzeti vlast pa moramo pričekati i čuti što oni imaju za reći. Mi se nadamo da ćemo pronaći područje unutar kojeg ćemo moći nastaviti s napretkom. Moramo se strpjeti i vidjeti kako će se to ostvariti. – rekla je Johanna Lissinger Peitz.

Profesor Björn-Ola Linnér analizira neke od Trumpovih izjava o klimi.

„Globalno zatopljenje izmislila je Kina kako bi smanjila konkurentnost SAD-a.”

("The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make U.S. manufacturing non-competitive").

Björn-Ola Linnér: Znanstvena se zajednica danas slaže da se globalno zatopljenje događa i da je važno zaustaviti ga. Ne radi se o izmišljotini Kineza. Usto, kineski znanstvenici nisu imali veliku ulogu u klimatološkim istraživanjima poput UN-ova Međuvladina panela o klimatskim promjenama, koji se održava već godinama.

„Raskinut ću Pariški sporazum. On omogućuje inozemnim birokratima da nadziru koliko energije trošimo u SAD-u.”

("I will cancel the Paris Climate Agreement “gives foreign bureaucrats control over how much energy we use right here in America”).

Björn-Ola Linner: Nitko ne prisiljava nijednu državu da poduzme određeni tip klimatske mjere. Prema Pariškome sporazumu, svaka država slobodna je sama navesti vlastite klimatske mjere koje su prilagođene uvjetima u toj državi. Neobvezujuće postavke Pariškog sporazuma znače da UN-ovi birokrati ni na koji način ne mogu kontrolirati koliko energije SAD namjerava iskoristiti.

„Ekstremni vremenski uvjeti ne mogu nam naškoditi.”

("You can't get hurt with extreme weather.")

Björn-Ola Linner: Ovo je potpuno besmislena izjava, osobito kada je riječ o SAD-u. Jasno, Trump je nije ponovio kad je prije nekoliko tjedana posjetio područje pogođeno uraganom Matthew, od čijih je posljedica umrlo više od 1800 osoba.

„Oživjet ćemo industriju ugljena, spasiti je. Volim ljude koji rade u toj industriji.”

("We're going to bring back the coal industry, save the coal industry" he said. "I love those people").

Björn-Ola Linner: Izjava je dvojbena. Broj poslova u industriji ugljena u SAD-u u stalnome je padu usprkos trima desetljećima rastuće proizvodnje ugljena. Trump isto tako želi ulagati u hidrauličko lomljenje stijena radi izvlačenja plina iz škriljevca i ostalih prirodnih plinova, odnosno u takozvano hidrauličko frakturiranje. Međutim, ista ta metoda učinila je ugljen manje isplativim, pa teško da će Trump istovremeno ostvariti oboje.

6. Översättningar från kroatiska till svenska

6.1. Kroatiska källtexter

6.1.1. Kroatiska källtext 1

Bernarda Kelava

JEZIK HRVATSKIH REKLAMNIH PORUKA

Uvod

Svatko bi od nas mogao izreći svoju definiciju reklamne poruke, no sigurno je da se reklama u najjednostavnijem obliku može razumjeti kao obavijest. Da tomu nije uvijek tako, postoje brojni primjeri, od kojih su neki uvršteni u ovaj rad. Ponekad možda ne uspijevamo shvatiti što nam određena reklamna poruka *poručuje* i koji je njezin osnovni smisao, ali to često zanemarujemo; stoga je analiza određenih sveza riječi bila glavna metoda istraživanja za ovaj rad. Nadalje, u jednom dijelu rada riječ je o jezičnim funkcijama, s naglaskom na one koje su pronađene u pojedinim primjerima. Zadaća je objasniti ulogu tih funkcija, ali i ulogu ostalih jezičnih posebnosti u svijetu hrvatske reklame. Na kraju, riječ je o internetskim reklamama, njihovim osnovnim značajkama i razlikama u odnosu na televizijsko oglašavanje.

Značajke reklamne poruke

Što je reklama?

Reklama je neodvojiva sastavnica potrošačkoga društva od 19. stoljeća do naših dana. Reklama je obavijest kojom se nešto nudi, ističe, hvali, izlaže s ciljem privlačenja što većeg broja mogućih potrošača. Uzastopnim je ponavljanjem reklama stvorena naša nova potreba – umjetna, a ne autentična, prava potreba. Pretpostavka je da je reklama informacija, ali jezičnim je analizama pokazano da osim informacije može biti i kvaziinformacija ili čak dezinformacija. Takve su sve one reklame u kojima se nude jeftini automobili svakomu dostupnih cijena, koje ne samo da su visoke i prilično nedostupne nego tek negdje na dnu slike sadrže i sitno napisan tekst da u cijenu nije uračunata carina i porez ili da se radi o

mjesečnoj rati višegodišnjeg kredita (Stolac, 2000 : 35).

Automobilska marka *Chevrolet*, čiji znak izgleda kao znak plus, reklamira se pod naslovom *Veliki plus*. Reklamni slogan ima, dakle, trostruko značenje: frazem *veliki plus* koji znači da je nešto vrijedna pozitivna osobina, veliki plus koji znači *Chevroletov* znak i veliki plus u obliku kojega su na slici poredani *Chevroletovi* reklamirani automobili.

Osnovne su značajke reklamne poruke kratkoća, sažetost, jasnoća i razumljivost. Jasno je da reklama mora biti kratkotrajna i jednostavna budući da mogući potrošač ne bi mogao zapamtiti nepotrebne i opširne informacije niti bi htio gledati dugotrajne i dosadne reklame. Kako bi poruka bila uspješno poslana, podrazumijeva se da mora izazvati trenutni učinak na gledatelja, odnosno slušatelja. U reklamama se od jezično-stilskih sredstava može naići na poredbu, kontrast, gradaciju, razvijenu epitetiku, metaforu i metonimiju. Na temelju brojnih primjera bit će o tome riječ i u nastavku rada.

Atributi u reklamama

Kada je riječ o sintaksi reklamne poruke, zamjećuje se da su u svim reklamama iskazani atributi, često i veći broj atributa, a njihova su značenja samo pozitivna jer se u reklamama uvijek izdvajaju samo dobre strane proizvoda koji se želi prodati. Reklamni je proizvod *specifičan, nov, izniman, neponovljiv, unikatan, jedini, najbolji*. Kada ni superlativ nije dovoljan, uključuju se sintagme čija su značenja još povoljnija ili se takvima čine, npr. proizvod je *sada još bolji*. Međutim, takvi pridjevi mogu označavati bilo koji proizvod, svaki može biti *nov* ili *specifičan*. Sa semantičkog je pogleda uporaba takvih atributa zalihosna – kada nešto znači sve, onda ne znači ništa. Učestalom upotrebom ukrasnih pridjeva dolazi do njihove semantičke ispražnjenosti. Kada se npr. *Ariel* reklamira kao *bolji* u odnosu na *običan* deterdžent ili *novi Old Spice* u odnosu na *uobičajeni* dezodorans, nismo ni o jednom ni o drugom doznali ništa jer ne znamo koji su to *obični* i *uobičajeni* proizvodi te kakve su oni kvalitete. Jedan od najčešćih atributa svakako je atribut *novi*. Reklamira se najčešće *novi* proizvod, stari je već poznat potrošačima i na njega ne treba upozoravati. Stoga je odnos novi – stari vrlo važan u reklamiranju. Uzastopnom upotrebom pridjeva *novi* on se u funkcionalnom smislu *potrošio*. Tako se u reklamama za jednu vrstu sladoleda nudi *novi okus sjećanja*. Premda se reklamom željelo podsjetiti na okus sladoleda iz djetinjstva, atribucija *novoga* poremetila je odnos prošlosti i sadašnjosti pa je umjesto naglaska na ugodi iz davnih

dana istaknuta novost proizvoda (Stolac, 2000 : 36).

Nadalje, u reklamama za *novi obiteljski sladoled s komadićima prirodnoga voća* razumljiv je atribut *novi*, ali je izbor drugoga atributa u najmanju ruku čudan. Možemo se zapitati što je *prirodno voće* ili koje voće nije *prirodno*? Najčešće je to neka plastična dekoracija, ali to valjda nitko ne očekuje u sladoledu. Reklamirati, dakle, *sladoled s komadićima prirodnog voća* znači pretpostaviti postojanje sladoleda s komadićima umjetnog voća. *Komadiće voća* možemo naći i u jogurtu. Tako se *Jogobella* reklamira kao *jogurt s ekstra velikim komadićima voća*. Tu se nalaze dva velika problema. Prvi je atributna sintagma *ekstra veliki*, u kojoj je pojačanje značenja pridjeva *velik* dala strana riječ *ekstra*, koja je, pak, za razliku od hrvatskoga pridjeva, nesklonjiva, pa time narušava morfosintaktičku strukturu iskaza. Premda je jezično neprilagođen, takav atribut nije osamljen. Tako se reklamiraju *super turbo bicikl* i *mega hit film*. Drugi je problem sukob upravo opisane sintagme *ekstra veliki* i riječi *komadići*. Autori su prvo nazvali nešto velikim, i to izrazito velikim, a onda su upotrijebili deminutivni oblik. Primatelj je poruke nakon toga zasigurno zbunjen. U posljednje vrijeme u toj se reklamama može uočiti zamjena *komadića* s *komadima*, čime je ispravljena pogreška (Stolac, 2000 : 37).

Što je u našim reklamama *dobro*? Naime, atribut *dobro* u svim svojim oblicima također je jedan od najčešćih atributa u svijetu reklamnih poruka. U reklamama za *Ožujsko pivo* kaže se *U dobrom društvu*. Ta je reklama s jezičnoga, pa tako i sintaktičkog gledišta, ispravno oblikovana, ali zamjerka se može pronaći analizom šireg konteksta. Naime, atribucija *dobroga društva* kao suprotnost dosadi ostvarila se tek uključivanjem alkohola pa premda je reklama jezično *dobra*, ona je isticanjem atributa odgojno loša (Stolac, 2000 : 37).

Posebno je područje reklamiranja proizvoda za uljepšavanje i čudotvornih metoda za mršavljenje. Tako se u televizijskoj reklamama programa za mršavljenje *Vitka figura* nudi *vježba izdržljivosti koja ne zahtijeva nikakav napor*. Zavisna atributna rečenica (*koja ne zahtijeva nikakav napor*), a naročito atribut *nikakav*, na kojem je rečenični naglasak, u suprotnosti je sa značenjem sintagme s nesročnim atributom (*vježba izdržljivosti*). U istoj se reklamama kaže da se u tom kozmetičkom salonu tretiraju *kompletne noge do koljena*. Što su *kompletne noge*, a što *noge do koljena*, potpuno je razumljivo. Pridavanjem obiju atribucija istoj imenici dobivamo izraz *kompletne noge do koljena*, što je potpuno nerazumljivo. Zanimljivo je reklamiranje ponuda u ugostiteljskim objektima, gdje je prisutan veći broj pleonastičkih sintagmi. Tako se nude: *Cheeseburger sa sirom*, *Fishburger s ribom* ili pak *svinjski odojak*. Pretpostavka je u

prva dva naziva da potrošači neće razumjeti engleske nazive, ali u posljednjem je primjeru atribut jednostavno zalihsan (Stolac, 2000 : 38).

6.1.2. Kroatiska källtext 2

1. UVOD

Filmske vrste, rodovi i žanrovi spadaju među najčešće teme razgovora o filmu; od svakodnevne komunikacije – npr. iskaza kao što su „(ne) volim horore“ ili „(ne) volim dokumentarce“ – do prilično ozbiljnih rasprava; primjerice o tome što oblikuje rod eksperimentalnog ili dokumentarnog filma. Također se raspravlja i o tome što konstituira žanrove općenito, kako možemo definirati pojedine filmske žanrove (pomoću fabule, ikonografije, odnosa publike i industrije...),[1] pa čak i o tome ima li neki filmski žanr sam po sebi veću umjetničku ili društvenu vrijednost, odnosno ima li barem veće potencijale za umjetničku ili neku drugu vrijednost od drugih žanrova.

Upravo su, međutim, filmovi smješteni na granicama vrsta i rodova, ili filmovi u kojima se ta granica tematizira – poput *Zeliga* Woodyja Allena iz 1983. godine ili *Bez sunca (Sans soleil)* Chrisa Markera iz 1982. – često ponajbolji poticaji za najrazličitije vrste teorijskih rasprava, katkada u potpunosti onkraj ambicija i opsega ove knjige. Bilo da se raspravlja o epohama i stilovima u umjetnosti općenito i filmskoj umjetnosti pojedinačno, ili o problemima reprezentacije i subjektivnosti, potom o mijenama u društvu i drugim zanimljivim temama, teze se često dokazuju primjerima iz sve bogatije žanrovske filmske baštine.

Klasifikacija pojedinačnih djela u skupine ili razrede, međutim, iznimno je važna u govoru o svakoj umjetnosti. Stoga *Zelig*, *Bez sunca* ili, uostalom, dokumentarni film *Tijelo Ante Babaje* (1965), između ostalih vrlina, privlače pozornost idejama što ih sugeriraju, a ne samo slikama što ih prikazuju, pa, u nedostatku sigurnosti je li riječ o dokumentarnim, eksperimentalnim ili igranim filmovima (o čemu će biti riječi u ovoj knjizi) kritičari i povjesničari pribjegavaju naizgled neutralnim kategorizacijama kao što su „filmski esej“ ili „lažni dokumentarni film“.

Nema nikakvih dvojbi da klasifikacija ima i snažno povratno djelovanje na umjetničko stvaralaštvo. Katkada upravo filmovi koji nečim odskaču od normi svoje epohe (npr. *Oktobar /Oktjabr*, S. Ejzenštejn, 1925; *Noć i magla /Nuit et brouillard*, A. Resnais, 1955; *Do posljednjeg daha /A bout du souffle*, J-L. Godard, 1960; potom *Lomeći valove /Breaking the Waves*, 1996. i *Dogville*, 2003. Larsa von Triera) daju najsnažnije poticaje umjetničkom stvaralaštvu i stvaralačkoj filmskoj kritici, dok katkada filmovi koji unutar okvira normi svoje epohe ili žanra ostvaruju neočekivane, jedinstvene i neponovljive učinke (npr. *Duboki san*

/The Big Sleep, 1946/ ili *Muškarci više vole plavuše /Gentlemen Prefere Blondes, 1953/* Howarda Hawksa, kao i *Tragači /The Searchers, 1956. Johna Forda)* katkad ostavljaju najdublji trag.

No, znanost o filmu u načelu nije tom problemu posvećivala dovoljno pozornosti, pa se filmskim vrstama i žanrovima stoga vrijedi podrobnije pozabaviti, a među filmolozima koji su se ipak bavili klasifikacijskom problematikom (ponajviše u okvirima igranog filma) ističu se, primjerice, Rick Altman (1999) i Raphaëlle Moine (2006).[2] Pritom ne treba zaboraviti ni dosadašnje pokušaje da se filmske vrste definiraju pomoću tipova izlaganja (primjerice u Peterlić, 2001), kao niti pokušaje da se opišu ili definiraju pojedini tipovi izlaganja.[3] Naposljetku, unutar filmologije se javljaju i tendencije sveobuhvatnih klasifikacija, poput onih u kojima Hrvoje Turković (npr. u Turković, 2006) pokušava sistematizirati sve fenomene filma i srodnih medija, pri čemu stvara jedan široki medijski sklop pokretnih slika. [4]

Na tragu književnoznanstvene ideje o „književnoj genologiji“ kao nazivu za književno-teorijsku disciplinu koja bi se bavila problemima klasifikacije književnih djela, u području kojem pripada ova knjiga može se govoriti o filmskoj genologiji (o čemu je u nas prvi pisao Turković, usp. 1991) kao nazivu za znanstveno proučavanje filmske klasifikacije, odnosno filmskih „vrsta“ (shvaćenih u najširem smislu).

Neki će stručnjaci, međutim, reći da žanrovi ili vrste, strogo gledano, zapravo ni ne postoje, pozivajući se pritom i na književnoznanstvene (a, dakako, i filozofske)[5] argumente. No, nasuprot tim argumentima zanimljivo je uočiti da se filmski pobunjenici i revolucionari često bune upravo protiv filmskih žanrova i vrsta – ne samo da ih smatraju postojećim, nego se upravo protiv njih i „bune“, što navodi na zaključak da se radi o pitanjima temeljnim za razumijevanje filmske kulture u kojoj se formiraju i revolucionari i ostali filmski stvaraoci. Estetička se (kao ni bilo koja druga) pobuna, dakako, nipošto ne može shvatiti bez poznavanja konteksta, okoline iz koje se pobunjenici nekim činom ili nizom činova žele izdvojiti.[6] Dakako, pobuna jasno definira okolinu, baš kao što okolina definira svoje pobunjenike. Međutim, promatrači iz desetljeća što uslijede nakon pobune često imaju poteškoće u prepoznavanju osobina prethodnih djela koje su toliko iritirale pobunjenike a, ako ih i prepoznaju, često ih cijene koliko i osobine „pobunjeničkih“ djela.

„Zavjet čistoće“ danske filmske grupe i pokreta Dogma 95 dobar je primjer tog mehanizma jer, uz zahtjeve o zabrani odvojenog snimanja slike i zvuka i uporabe dodatnih rasvjetnih tijela, navodi i uobičajeno strog zahtjev broj 8: „žanrovski je film neprihvatljiv“ (Pavičić, 1998: 100). Usputno, „dogmaši“ su tražili i ukidanje autorstva, no danas svejedno vrlo dobro znamo koji je „Dogmin“ film režirao Lars von Trier, koji Thomas Vinterberg, a koji, primjerice, Amerikanac Harmony Korine (ili, kako on voli napisati, *harmony korine*). No, autorskom se kritikom knjiga neće baviti. Shvatimo li, međutim, žanr kao kategoriju čvrsto utemeljenu u umjetničkoj komunikaciji, na tragu koncepcije sistematizirane u knjizi književnog teoretičara i povjesničara Pavla Pavličića (1983), jasnim se čini da žanrovi itekako postoje, a kada se spomenu u najrazličitijim tipovima govora o umjetnosti, često se praktički podrazumijeva što bi trebali značiti (no, ovom konstatacijom nije još ni načeta tema genološkog sustava koji bi uz žanr sadržavao još neke komponente ili razine).

S druge strane (o čemu također postoje različita mišljenja), premda su veze raznih medija umjetničkog stvaralaštva nedvojbene, ipak nema smisla negirati zasebne tradicije pojedinih umjetnosti. Da bi fenomeni bili povezani, polazna je pretpostavka *Filmskih vrsta i rodova*, u prvom redu moraju biti različiti, pa tek onda prema nekim svojstvima mogu biti i slični ili kompatibilni. Stoga se ne čini korisnim zahvaćati cjelokupnost pokretnih slika u ovakvim pokušajima genološke sistematizacije. U kinematografskoj instituciji filmske umjetnosti, znanosti o filmu i filmske kritike, svijest o zasebnosti polja filma i potrebi dijakronijskog i sinkronijskog proučavanja te zasebnosti još je vrlo snažna, premda (a možda dijelom i upravo stoga što) u povijesti ili klasifikaciji filmskog stvaralaštva nalazimo podosta problema s definicijama u pojedinim razdobljima ili kategorijama stvaralaštva čak i ako ne pokušavamo filmsko stvaralaštvo uklopiti u šire (i eksponencijalno heterogenije) polje svih pokretnih slika. No, kada, metaforički rečeno, svatko pomete ispred svojih vrata, dinamika međumedijske interakcije jasnije će se ocrtati u punini svoje složenosti ili, opet rečeno u higijenskoj metaforici, u svoj svojoj nečistoći.

Zbog komparatističke metodološke komponente u knjizi *Filmske vrste i rodovi* često će se, međutim, vući paralele s raznim medijima i umjetničkim granama, katkada zato da bi se prema njima povukla granična crta, a katkada zato da bi se naznačilo objašnjenje veze koja takve crte često i rado prelazi.

Međutim, kako su filmski „žanrovi“ u općem i sve raširenijem govoru o filmu praktički odmijenili filmske „vrste“ kao najneodređeniji, predklasifikacijski pojam, moglo bi se

korisnim činiti uvođenje novog naziva za najopćenitiju jedinicu klasifikacije. Primjerice, pomoću odrednice „filmski tip“ možda bi se mogao lakše razraditi „tipološki“ sustav rodova vrsta i žanrova kao preciznije određenih kategorija.

Teško je, međutim, imati iluzija da će novi termin iskorijeniti ni manje ni više nego dvije neprecizne ali snažne terminološke tradicije – prvu filmološku koja hipostazira „žanr“ kao naziv za nesavladivo široke i neodređene filmske (i kulturne) fenomene, te drugu, šire humanističku i općekulturnu, kojoj filmologija ipak (i dalje) pripada, a u kojoj je, uz termin žanr, i termin vrsta još operativan kao temeljna, predklasifikacijska i predkategorijalna oznaka. Stoga možemo u najširem smislu govoriti i o vrstama i o tipovima, ali termin žanr doima se najnepreciznijim u ovom kontekstu i bolje ga je izbjegavati. U svakom se od naznačenih terminoloških izbora ne može, međutim, raditi o čvrsto određenim i neupitno definiranim kategorijama – klasifikacije na vrste ili žanrova i kada se provode izvan filmoloških okvira (u znanosti o književnosti, itd.) često se, naime, mogu shvatiti upravo kao tipologije.

Tipologije, kao što je poznato, ne bi trebale podrazumijevati ni čistoću granica niti neupitnu pripadnost svakog razmatranog fenomena nekom raspoznatljivom tipu, što se ne odnosi samo na umjetničko stvaralaštvo. Primjerice, dok demokratske zemlje u Europi i SAD tipično imaju dosta jasno razdvojene religijsko-crkvene i državne institucije i organe vlasti, u Iranu to nije slučaj, premda se teško može reći da Iran nije demokratska zemlja. U široj geopolitičkoj regiji od Pakistana do Maroka, u kojoj su države različitih unutarnjih uređenja i dominantnih ideologija uglavnom manje ili više bliske saveznice liberalno-demokratskog Zapada, upravo je Iran jedna od rijetkih zemalja iole uhodanog demokratskog društvenog uređenja.

U Iranu tako predsjednik itekako mora voditi računa o ponašanju oporbe[7] i o predstojećim izborima, na kojima ga birači mogu zamijeniti (ako je riječ o predsjedničkim izborima), a njegov smjer politike mogu korigirati ili podržati izborom umjerenijeg ili radikalnijeg predstavničko-religijskog tijela. S druge strane, od prototipa razdvojenosti religije i države na Zapadu svakako barem donekle odudaraju primjeri poput Velike Britanije, u kojoj je monarh istodobno i crkveni poglavar, ili SAD-a, u kojem se predsjednici (i predsjednički kandidati) relativno često pozivaju na Božju volju i inspiraciju u svojoj politici. Velika Britanija i SAD zacijelo su ipak demokratskije od Irana, ali je Iran zato znatno demokratskiji od bliskih zapadnih saveznika kao što su Saudijska Arabija, Egipat ili Jordan.

6.1.3. Kroatiska källtext 3

Na temelju članka 19. Statuta Hrvatske ljekarničke komore Vijeće Hrvatske ljekarničke komore na 2/87. sjednici od 20. prosinca. 2007. godine donosi

POSLOVNIK O RADU VIJEĆA HRVATSKE LJEKARNIČKE KOMORE

I OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim Poslovníkom o radu Vijeća Hrvatske ljekarničke komore (u nastavku teksta: Poslovník) uređuje se: prava i dužnosti članova, djelokrug rad Vijeća Hrvatske ljekarničke komore (u nastavku teksta: Vijeće), ekspertne komisije Vijeća, način sazivanja, održavanja i odlučivanja na sjednicama Vijeća.

Članak 2.

Sjednice Vijeća organizira, saziva i njima predsjedava predsjednik Vijeća Hrvatske ljekarničke komore (u nastavku teksta: predsjednik).

Članak 3.

Sastav Vijeća utvrđen je člankom 17. i 18. Statuta Hrvatske ljekarničke komore i člankom 33. Pravilnika o izboru i opozivu članova tijela Komore.

Članak 4.

Vijeće je konstituirano danom na koji je sazvano na prvo zasjedanje, time da je na sjednici Vijeća utvrđeno da je prisutan najmanje natpolovični broj članova od ukupnog broja članova Vijeća.

Članak 5.

Danom izbora članova Vijeća na sjednici Glavne Skupštine Hrvatske ljekarničke komore (u nastavku teksta: Komora) prestaje mandat članova prethodnog saziva Vijeća.

Članak 6.

Od dana konstituiranja Vijeća, član Vijeća ima sva prava i dužnosti članova određena Statutom Komore, ovim Poslovníkom i drugim općim aktima Komore.

II PRAVA I DUŽNOSTI ČLANOVA

Članak 7.

Član Vijeća ima prava i dužnosti:

1. Sudjelovati na sjednicama Vijeća i na njima glasovati.
2. Podnositi prijedloge i postavljati pitanja.
3. Postavljati pitanja predsjedniku Komore i predsjednicima ekspertnih komisija Vijeća.

Član ima i druga prava i dužnosti utvrđena odredbama Statuta i drugih općih akata Komore.

Članak 8.

Članu se dostavljaju Statut i drugi opći akti Komore.

Izvješća, analize i drugi materijali o kojima će se raspravljati na sjednicama Vijeća dostavljaju se članu u sažetku, a na njegov zahtjev dostavit će mu se u izvorniku.

Članak 9.

Član je dužan čuvati službenu tajnu i druge povjerljive podatke koje sazna u obavljanju svoje dužnosti i za to je odgovoran.

III DJELOKRUG RADA VIJEĆA

Članak 10.

Vijeće obavlja poslove utvrđene u članku 19. Statuta Komore.

IV EKSPERTNE KOMISIJE

Članak 11.

Za izvršenje svojih zadataka, za proučavanje i razmatranje pojedinih pitanja, te pripremu i podnošenje odgovarajućih prijedloga, za praćenje izvršavanja akata i odluka Vijeća, za koordinaciju u rješavanju određenih pitanja Vijeće po potrebi osniva ekspertne komisije.

Članak 12.

Ekspertne komisije imaju predsjednika i određeni broj članova.

Predsjednik i članovi ekspertnih komisija imenuju se, u pravilu, iz redova članova Komore.

Članak 13.

Mandat predsjednika i članova ekspertnih komisija traje do izvršenja zadatka ili do isteka mandata saziva Vijeća.

Članak 14.

Predsjednik ekspertne komisije organizira rad ekspertne komisije, predlaže dnevni red i predsjedava njenim sjednicama.

Predsjednik ekspertne komisije se brine o obavješćivanju članova o pitanjima iz djelokruga rada ekspertne komisije, surađuje s predsjednikom Komore te podnosi izvješća Vijeću.

Članak 15.

Ekspertne komisije mogu zauzimati stajališta iz svog djelokruga ako sjednici prisustvuje većina članova ekspertne komisije, a odluke se donose većinom glasova nazočnih članova.

O radu na sjednici ekspertne komisije vodi se zapisnik.

V AUTENTIČNO TUMAČENJE

Članak 16.

Vijeće daje autentično tumačenje općih akata Komore koje donosi.

Članak 17.

Prijedlog za davanje autentičnog tumačenja općih akata Komore koje je donijelo Vijeće može zatražiti svako tijelo Komore ili njegov predsjednik.

Članak 18.

Prijedlog za davanje autentičnog tumačenja podnosi se predsjedniku Komore, a mora sadržavati naziv općeg akta, naznaku odredbe za koju se traži tumačenje i razloge za to.

Predsjednik upućuje prijedlog za davanje autentičnog tumačenja Vijeću Komore.

VI RED NA SJEDNICI VIJEĆA

1. Sazivanje sjednice

Članak 19.

Vijeće se sastaje po potrebi, a najmanje 4 puta godišnje.

Članovima se dostavlja poziv s prijedlogom dnevnog reda i dokumentima o kojima će se voditi rasprava osam dana prije održavanja sjednice.

Iznimno, sjednica se može sazvati po hitnom postupku, ali vodeći računa da članovi mogu doći na sjednicu.

2. Predsjedanje i sudjelovanje

Članak 20.

Sjednicom Vijeća predsjedava predsjednik Vijeća, a u njegovoj odsutnosti ili spriječenosti zamjenik predsjednika Vijeća Komore.

Članak 21.

U radu sjednice mogu, uz članove, sudjelovati i druge osobe koje pozove predsjednik Vijeća Komore.

Članak 22.

Nitko ne može govoriti na sjednici prije nego što zatraži i dobije riječ od predsjednika.

Predsjednik daje riječ prema redosljedu prijave za raspravu. Govornika može opomenuti na red ili prekinuti u govoru samo predsjednik.

Predsjednik se brine da govornik ne bude ometan ili spriječen u svom govoru.

Članak 23.

Članu koji želi govoriti o povredi Poslovnika ili o povredi dnevnog reda predsjednik Vijeća daje riječ čim je zatraži. Predsjednik je dužan poslije iznesenog prigovora dati objašnjenje o povredi Poslovnika, odnosno utvrđenog dnevnog reda.

Ako član nije zadovoljan danim objašnjenjem, o tom se odlučuje na sjednici bez rasprave.

Ako je odlučeno da se radi o povredi Poslovnika ili dnevnog reda, povreda se otklanja ponavljanjem postupka koji mora biti u skladu s Poslovnikom.

Članak 24.

Govornik može govoriti samo o temi o kojoj se raspravlja i prema utvrđenom dnevnom redu.

Ako se govornik udalji od predmeta dnevnog reda, predsjednik će ga opomenuti da se drži dnevnog reda.

Ako se govornik i poslije drugog poziva ne drži teme dnevnog reda, predsjednik Vijeća će mu oduzeti riječ.

3. Održavanje reda i disciplinske mjere

Članak 25.

Red na sjednici održava predsjednik.

Za remećenje reda na sjednici predsjednik može članu izreći sljedeće disciplinske mjere:

1. opomena,
2. opomena s oduzimanjem riječi,
3. udaljavanje s sjednice.

Disciplinske mjere su konačne nakon što ih je izrekao predsjednik.

Članak 26.

Opomena se izriče članu koji na sjednici svojim vladanjem ili govorom remeti red ili na drugi način krši odredbe ovog Poslovnika, a naročito ako se u svom govoru ne drži predmeta o kojem se raspravlja, ako govori, a nije dobio odobrenje od predsjednika Vijeća, ako svojim upadicama ili na drugi način ometa govornika.

Članak 27.

Opomena s oduzimanjem riječi izriče se članu koji na sjednici svojim vladanjem ili govorom bitnije ometa rad na sjednici, a naročito ako se u svom govoru i nakon što mu je izrečena opomena ne drži predmeta o kojem se raspravlja, te ako svojim govorom na grublji način vrijeđa predsjednika ili članove Vijeća.

Članak 28.

Udaljavanje sa sjednice izriče se članu koji je svojim vladanjem toliko narušio red i prekršio odredbe ovog Poslovnika, tako da je daljnje održavanje sjednice dovedeno u pitanje.

4. Tijek sjednice i odlučivanje

Članak 29.

Nakon otvaranja sjednice predsjednik daje potrebna objašnjenja u svezi s radom sjednice, te obavještava članove o broju prisutnih članova.

Poslije utvrđivanja dnevnog reda prelazi se na raspravu o pojedinim temama, i to redom koji je utvrđen u prihvaćenom dnevnom redu.

Predsjednik zaključuje raspravu kada utvrdi da nema više prijavljenim govornika.

Članak 30.

Za donošenje odluka na sjednici Vijeća potrebna je nazočnost većine članova, osim ako Statutom ili drugim općim aktom Komore nije drugačije određeno.

Vijeće odlučuje većinom od ukupnog broja članova, ako Statutom ili drugim općim aktom Komore nije propisana druga kvalificirana većina.

Članak 31.

Glasovanje na sjednici je javno, osim ako Statutom ili drugim općim aktom Komore nije određeno da se glasuje tajno, odnosno ako članovi ne odluče da će o pojedinom predmetu glasovati tajno.

Javno glasovanje provodi se istovremeno, dizanjem ruku ili poimeničnim izjašnjavaњem.

Tajno glasovanje provodi se glasačkim listićima. Kod tajnog glasovanja pomažu članovi koje odredi predsjednik.

Glasuje se “za”, “protiv” ili “suzdržan”.

VII ZAPISNICI

Članak 32.

O radu na sjednici vodi se zapisnik.

Zapisnik sadrži osnovne podatke o radu sjednice, o prijedlozima iznijetim na sjednici, o provedenoj raspravi, sa sažetim izlaganjem, koje se obvezatno unosi na zahtjev govornika, te o donesenim odlukama.

U zapisnik se unosi i rezultat glasovanja o pojedinom predmetu.

Članak 33.

Svaki član ima pravo na početku sjednice iznijeti primjedbe na zapisnik prethodne sjednice.

O osnovanosti primjedbe na zapisnik odlučuje se na sjednici. Ako se primjedba prihvati, izvršit će se u zapisniku odgovarajuća izmjena.

Zapisnik na koji nisu iznesene primjedbe, odnosno zapisnik u kojem su suglasno s prihvaćenim primjedbama izvršene izmjene, smatra se usvojenim.

Članak 34.

Usvojeni zapisnik potpisuje predsjednik Vijeća i zapisničar.

Izvornike zapisnika čuva se u arhivi Komore.

Članak 35.

Sjednice Vijeća mogu se i tonski snimati.

VIII ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 36.

Izmjene i dopune ovog Poslovnika donose se po istom postupku kao i Poslovnik.

Članak 37.

Stupanjem na snagu ovog Poslovnika prestaje važiti Poslovnik o radu Vijeća Komore koji je donijet na 2. sjednici Vijeća dana 27. ožujka 1995.

Članak 38.

Ovaj Poslovnik stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se na web stranici Komore.

Zagreb, 20. prosinca 2007.

PREDSJEDNIK VIJEĆA HRVATSKE
LJEKARNIČKE KOMORE

Dragica Radin, mr. pharm.

6.1.4. Kroatiska källtext 4

TKO NAS U EUROPI NAJVIŠE VOLI, A TKO NAS NAJMANJE VOLI? KOGA MI NAJVIŠE VOLIMO? Veliko istraživanje razotkrilo ljubavi i mržnje članica EU

AUTOR:

Željka Godeč

OBJAVLJENO: 12.04.2016. u 14:59

Istraživanje koje je naručila britanska Konzervativna stranka kako bi ispitala odnos javnosti prema Brexitu, provedeno među 28 tisuća građana EU, razotkrilo je kako Hrvatska vidi druge članice, ali i one nas.

Slabo ih poznajemo, ne znamo mnogo o njima, ne družimo se s njima previše, ako i uopće. Oni u Hrvatsku dolaze u zanemarivom, gotovo simboličnom broju – nisu ni među prvih deset stranaca koji hodočaste na Jadran.

Temperamenti i kultura življenja su nam kao sunce i led. A mi u Hrvatskoj ih volimo najviše! Oni su... Šveđani! Na drugi, suprotni pol, među one koji su nam najmanje privlačni, svrstani su Rumunji. Tako, barem, možemo zaključiti po rezultatima britanskog istraživanja “Što europski susjedi misle o Britancima i Europskoj uniji”, provedenog u veljači među 28.000 građana u cijeloj Europi; u Hrvatskoj na 1007 ispitanika.

Premda su istraživanje inicirali torijevci koji ispituju teren javnog mišljenja o Brexitu i kakve bi posljedice izazvalo u slučaju da na referendumu u lipnju Velika Britanija odluči ipak izaći iz EU, ono je za hrvatske građane zanimljivo utoliko što razotkriva kako vidimo druge i drugi nas. Iako ne propituje uzroke, istraživanje predstavlja vrijedan društveni uvid o privlačnosti i odbojnosti među zemljama te pokazuje kakav rejting Hrvatska uživa u europskoj zajednici.

Treba imati na umu, upozorit će dubrovački profesor Pero Maldini, kako je ideja o izlasku Velike Britanije iz EU 'kreirana primarno za unutrašnjopolitičku uporabu i u funkciji je jačanja političke pozicije konzervativaca u odnosu na oporbu te samog Davida Camerona u vlastitoj stranci. Ona je podijelila britansku javnost, ali i europsku, a iz ovog istraživanja vidimo da bi bitno promijenila odnose u EU'.

NEMA ANTISEMITIZMA

Na karti tko koga u Europskoj uniji više, a tko manje voli, najbolje je prošla Švedska (74), a najgore Rumunjska (41). Na dnu liste su i Bugari (47) i Litvanci (50), a na rubu trpeljivosti (51) klacka se odnos prema Slovencima, Slovacima, Poljacima i Estoncima. Izvan kruga EU najlošije su prošli Iranci (26), Turci (37) i Izraelci (39).

Građani Hrvatske su kozmopolitski raspoloženi, uvjeren je Dražen Lalić, profesor sociologije i politologije sa zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti, i kaže da nema mjesta strahu od suvremenog antisemitizma. Uzrok loše percepcije Izraela ne može se objasniti moguće prikrivenim, puzajućim antisemitizmom, tvrdi Lalić, nego činjenicom da nas pogled na Izrael plaši kao zona nestabilnosti i konflikta.

'Na ocjenjivanje je zasigurno, barem u Hrvatskoj, utjecao i sentiment prema Palestincima – jer Hrvatska sama dugo nije imala svoju državu. Osim razdoblja NDH- a, antisemitizam u Hrvatskoj, za razliku od drugih zemalja gdje je bio ukorijenjen, poput Poljske, Ukrajine, Rusije, nije postojao', smatra Lalić.

Niske ocjene zemljama na dnu ljestvice ne impliciraju nužno neprijateljski stav prema njima, složio bi se i profesor Maldini. Tumači kako one proizlaze iz 'trenutačne percepcije tih zemalja kao mjesta nasilja, opasnosti i kršenja ljudskih prava te posljedično prijetnje sigurnosti europskim društvima (izbjeglice, ratni sukobi, terorizam)'.
Na skali od nule do 100, Šveđani su osvojili ocjenu 74, na drugom mjestu su Britanci (72), s bodom manje treće mjesto dijele Danci, Austrijanci i Finci. Po 70 su dobili Nizozemci i Irci, a 69 Španjolci, bod više od Francuza, Talijana i Nijemaca. U toj ukupnoj slici Hrvatska je dobila prolaznu ocjenu koja ipak preteže povoljnijem stavu negoli nepovoljnijem: 56. Hrvati su, dakle, osvojili tri boda više od susjeda Mađara i punih pet više od Slovenaca, ali i dva od Grka – koji su građanima EU suspekti zbog krize i straha da će otplaćivati njihove dugove.

Je li nam Švedska obećana zemlja, mjerna jedinica za sreću, samo zato što nam je i daleko i nepoznanica? Ili zbog socijalnih prava i školskog sustava, ali teško da će prosječan građanin znati objasniti njegove prednosti? Činjenica da je Švedska građanima Hrvatske zemlja broj jedan nije neobična Draženu Laliću: 'To je dokaz da građani Hrvatske teže dobrom i sigurnom životu, dosta im je svađa i rata...'

Je li nam Švedska obećana zemlja, mjerna jedinica za sreću, samo zato što nam je i daleko i nepoznanica? Ili zbog socijalnih prava i školskog sustava, ali teško da će prosječan građanin znati objasniti njegove prednosti? Činjenica da je Švedska građanima Hrvatske zemlja broj jedan nije neobična Draženu Laliću: 'To je dokaz da građani Hrvatske teže dobrom i sigurnom životu, dosta im je svađa i rata...'

IZVOR OPASNOSTI

Ispitanici, napominje profesor Maldini, one druge i drukčije procjenjuju svjesno ili još češće podsvjesno u odnosu prema sebi, svojim individualnim i kolektivnim osobinama i navikama, moralnim, kulturnim, socijalnim vrijednostima. 'Koliko će nam stavovi ispitanika iz pojedine zemlje reći o Britancima, gotovo jednako će nam reći i o ispitanicima. Uz subjektivne

predodžbe na stavove bitno utječu i aktualni politički i ekonomski status te odnosi i povezanost određene zemlje s Velikom Britanijom, kao i kolektivno pamćenje – povijesno-političko iskustvo. Tome treba dodati i utjecaj trenutačne političke situacije u međunarodnim odnosima, poglavito u Europskoj uniji koja je promjenjiva”, objašnjava Maldini što sve utječe na rezultate i preferencije te zašto su neke zemlje jako loše prošle.

'Međutim, kod britanskih ispitanika očito je da su među kriterijima procjene implicirani i standardi demokracije pa su među najniže ocijenjenima upravo one zemlje s ozbiljnim demokratskim deficitima, odnosno one koje se vide kao izvor nestabilnosti ili opasnosti, prije svega po vlastito, a potom i po europsko društvo i vrijednosti', dodaje.

Dojam Dražena Lalića je kako rezultati ovog istraživanja svjedoče da građani Hrvatske 'žele biti Zapad, teže dobrom životu i bogatstvu i žele imati posla s narodima koje poznaju, nisu skloni egzotici, cijene nekonfliktnost i dobre ekonomske rezultate'. Lalić smatra kako je na rezultate, uz manje distorzije, utjecalo osobno iskustvo i privatne preferencije više nego politička i religijska uvjerenja.

'Da je politika mjera, onda bi Englezi dobili lošije ocjene”, reći će Lalić i ustvrditi kako su građani Hrvatske ocjenjivali zemlje i narode po tri kriterija: istok-zapad, bolja ekonomska razvijenost - loša ekonomska razvijenost, te osobna iskustva i kontakti. Malo ljudi putovalo je u Rumunjsku i Grčku, malo znamo o tim zemljama jer smo orijentirani na Austriju, Njemačku i Italiju, a to su nam poslije Srba najbliži narodi s kojima smo tradicionalno povezani i prijateljski i ljubavno i ekonomski. Uostalom, iseljenička zajednica u Njemačkoj broji oko 250.000 ljudi.

POLITIČKE LJUBAVI

A kolektivno pamćenje građana Hrvatske, kad je izbor drugih u pitanju, jednako je kao i svih drugih naroda u EU. Osim što Šveđane smatraju superiornima (79,65), ostaju vjerni tradicionalno dobrim odnosima s Nijemcima (78) i Austrijancima (77) koji nam uzvraćaju simpatije sa 62,67, Irce volimo 76 (oni nas 57), Dance 74, Fince 73...

No, kad se uspoređuju međusobni odnosi, nameće se zaključak kako neke kulturološke, političke i geografske ljubavi ostaju neuzvraćene. Diskrepancija s Nijemcima nije mala (57). Razlika od 21 boda pokazuje kako ni ljetovanja na Jadranu i generalni stav da su im ljudi s ovih prostora kroz desetljeća 'dobra radna snaga' i povijest prijateljskih odnosa ne može premostiti činjenicu da mi njih trebamo više – a to i nije privlačna osobina. Ljubav Hrvatske prema Dancima definitivno je jednosmjerna – oni Hrvatsku ocjenjuju s 49,84.

Šveđani su prema Hrvatskoj na rubu skepse, sa 51, kao i Finci (53). Sa susjedima smo na pola puta: Italija je nama dala 55, mi njoj 61, Slovencima 51,15, a oni Hrvatskoj 51,91. Loše rangiranje prvih susjeda i nije misterij; arbitražni sporazum i postavljanje žice na granici logično je tumačenje zahlađenja odnosa koji pamte puno bolje dane.

DEMOKRATSKI DEFICIT

Premda hrvatski ispitanici zasigurno nemaju razvijenu građansku kulturu poput britanskih, razvidno je ipak da su se vodili sličnim kriterijima u ocjeni drugih zemalja, procijenio je Maldini. 'S najmanjim brojem bodova označili su zemlje s najvećim demokratskim deficitima i izraženim ekonomskim problemima i obratno. Međutim, to su ipak znatno više kriteriji poželjnosti i percepcije tih zemalja kao perspektivnijih od vlastite, zbog čega su uostalom i najčešći odabir onih koji iseljavaju iz Hrvatske. S druge strane, u odnosu na EU, iskazi hrvatskih ispitanika upućuju na pretežno utilitarnu orijentaciju gdje se EU sagledava s aspekta ekonomskog probitka dok zanemarivanje drugih aspekata (sociokulturnih, vrijednosnih, političkih) upućuje na našu zatvorenost, nepoznavanje europskih društava i kultura i nesklonost prihvaćanja EU standarda.'

Hrvatsku pak, otkrilo je istraživanje, najmanje vole Grci, Ciprani, Maltežani i Danci – među njihovim građanima Hrvatska nije prešla magičnu sredinu. Veliki je raskorak u međusobnom doživljaju Poljaka i nas: dok Hrvatsku Poljaci najviše vole i visoko plasiraju na skali sa 70,37, uz bok Dancima, Fincima, Francuzima i Ircima, mi smo njih svrstali na 54,04. Lalić smatra kako je to posljedica toga da više Poljaka dolazi u Hrvatsku nego obratno.

'S novostvorenom imućnijom klasom, Poljaci su počeli otkrivati Hrvatsku posljednjih nekoliko godina', drži Lalić. Poslije Poljaka, Hrvatska se sviđa Slovacima i Česima, oni nama ipak manje: Čehe ocjenjujemo 58,59, Slovake 53. Hrvatska dobro kotira među Estoncima (64), Austrijancima i Mađarima (62).

Među najstrožim ocjenjivačima isplivali su Portugalci koji su sami dobro prošli, prilično iznad zlatne sredine (65). Oni vole Dance (70) pa nakon njih dugo, dugo nikoga... Njihova 'crna' lista, nepovoljnih, ispod 50, duža je od ičije druge: Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Grčka, Mađarska, Latvija, Litva...

U očima Portugalaca Hrvatska ne prelazi prag od 50, ocijenili su Hrvatsku s 44,14. Dok se s izborom zemljama koje smo vinuli među favorite utapamo u europskom prosjeku, pogled na Britance nam je ipak drugačiji. Od 25 osobina (pristojni, pretenciozni, strastveni, efikasni, kruti, otvorenog uma, nepošteni, neprijateljski, materijalisti, sarkastični, ksenofobični, vrijedni...) Britance drugi europski narodi vide kao pristojne, domoljubne i kozmopolite.

Samo Grci misle da Britanci previše piju i prejedaju se, a Estonci ih više od svih ostalih doživljavaju inteligentnima, ali im Britanci to baš ne uzvraćaju – oni su u njihovim očima u zoni nepovoljnog mišljenja (48). Najveći broj građana u Hrvatskoj Britance smatra pod jedan rezerviranima, potom arogantnima pa tek onda pristojnima.

SLOBODNA TRGOVINA

Ovo je istraživanje još jednom potvrdilo kako život u EU diktira Njemačka - tako su presudili na svim stranama svijeta građani EU. Većina građana EU smatra da je Velika Britanija treća zemlja, poslije Njemačke i Francuske, s najvećim utjecajem na donošenje odluka u Europi i strahuju da bi Brexit bio udar na stabilnost i prestiž EU.

Vidljivo je da su veće zemlje općenito pozitivnije prema članstvu od manjih zemalja, kao i to da su zemlje eurozone pozitivnije (65) od onih koje nisu (58). Pritom većina njih želi da Velika Britanija ostane u EU (60 posto), pogotovo u Irskoj, Malti i Portugalu i novopridošlim članicama, Litvi i Rumunjskoj. Za Britance koji imaju vlastitu valutu najveća korist od članstva u EU je 'slobodna trgovina s drugim zemljama EU', u 27 ostalih pa tako i Hrvatskoj to je mogućnost da slobodno putuju diljem zemalja Unije.

Maltežani su najsretniji u EU (84), Njemačka (70), a Hrvatska 59. Ono što je privilegij u EU, procijenili su građani Hrvatske, ujedno je i mana: uz nepotrebna pravila EU, koje točno pola ispitanika smatra lošim, 48 posto njih navodi da je previše ljudi iz Hrvatske otišlo živjeti i raditi u inozemstvo.

6.2. Översättningar till svenska

6.2.1. Översättning till svenska 1

Bernarda Kelava

SPRÅKET I KROATISKA REKLAMBUDSKAP

Inledning

Var och en av oss har sin egen definition av ett reklambudskap men vad som är säkert är att reklam i sin enklaste form kan förstås som ett meddelande. Det finns dock många exempel på att det här inte alltid gäller och en del av dessa exempel har inkluderats i detta arbete. Ibland kan vi kanske inte förstå vad ett visst reklambudskap *meddelar* oss samt vilken dess grundläggande betydelse är men vi försummar ofta dessa saker. En analys av kopplingar mellan ord var därför den huvudsakliga forskningsmetoden för arbetet. En del av arbetet handlar om språkfunktioner med tonvikt på dem som finns i några av exemplen. Arbetets mål är att förklara dessa funktioners roll och att även förklara rollen hos andra språkegenheter som kännetecknar den kroatiska reklamen. Den sista delen av arbetet handlar om internetreklam, dess grundläggande egenskaper och skillnader i förhållande till TV-annonsering.

Reklambudskaps egenskaper

Vad är reklam?

Reklam har varit en oskiljaktig komponent av konsumtionssamhället från 1800-talet fram till idag. Den är ett meddelande som används för att erbjuda, peka på, berömma och visa upp någonting med målet att locka ett stort antal potentiella konsumenter. Genom en ständig upprepning av reklam har vårt nya behov skapats men det är inte ett autentiskt, verkligt behov. Antagandet är att reklam är information men språkanalyser har visat att den också kan vara kvasi-information eller till och med desinformation. Sådan är den reklam som erbjuder billiga bilar till priser som är tillgängliga för alla. Dessa priser är egentligen inte bara höga och ganska orimliga men den här reklamen innehåller också någonstans längst ned i bilden en finstilt text där det står att priset inte inkluderar tull och skatt eller att priset är en månadsbetalning på ett flerårigt lån (Stolac, 2012, s.35).

Bilmärket *Chevrolet* vars logotyp ser ut som ett plustecken annonseras med reklamfrasen *Ett stort plus* (*Veliki plus*). Reklamfrasen har alltså en trefaldig betydelse: frasen *ett stort plus* innebär ett värdefullt, positivt drag och den hänför sig också till *Chevrolets* logotyp samt till *Chevrolets* marknadsförda bilar arrangerade som ett stort plustecken på bilden.

Ett reklambudskaps grundläggande egenskaper är korthet, koncishet, klarhet och begriplighet. Det är klart att reklamen bör vara kort och enkel eftersom den potentiella konsumenten inte kan komma ihåg onödig och omfattande information. Konsumenten vill antagligen inte heller titta på långdragen och tråkig reklam. För att framgångsrikt skicka meddelandet förutsätts det att det måste åstadkomma en omedelbar effekt på tittaren eller lyssnaren. Språkliga och stilistiska medel som kan hittas i reklam är liknelse, kontrast, stegring, utvecklad användning av epitet, metafor och metonymi. Senare i arbetet kommer detta att bearbetas genom flera exempel.

Attribut i reklam

När det gäller ett reklambudskaps syntax noteras det att alla exempel av den kroatiska reklamen innehåller attribut, ofta i stort antal. Deras betydelser är enbart positiva eftersom reklam alltid bara framhåller fördelarna med produkten som vill säljas. Den marknadsförda produkten beskrivs som *specifik* (*specifičan*), *ny* (*nov*), *exceptionell* (*izniman*), *ofterhärmlig* (*neponovljiv*), *unik* (*unikatan*), *enastående* (*jedini*), *bäst* (*najbolji*). När inte ens superlativ är tillräckligt används syntagmer vars betydelser ännu är gynnsammare eller verkar vara gynnsammare: produkten är till exempel *nu ännu bättre* (*sada još bolji*). Sådana adjektiv kan dock beskriva alla produkter därför att varje produkt kan vara *ny* eller *specifik*. Från en semantisk synpunkt är användningen av sådana attribut redundant: om något hänför sig till allting betyder det ingenting. En frekvent användning av epitet leder till deras semantiska tomhet. När t.ex. tvättmedlet *Ariel* presenteras i reklamen som *bättre* (*bolji*) än ett *vanligt* (*običan*) tvättmedel eller när *nya Old Spice* (*novi Old Spice*) marknadsförs med avseende på en *ordinär* (*uobičajeni*) deodorant får vi inte veta någonting om ingen av de två produkterna eftersom vi inte vet vilka produkter som är *vanliga* och *ordinära* samt av vilken kvalitet de är. Ett av de vanligaste attributen i den kroatiska reklamen är förvisso attributet *ny* (*nov*). Den marknadsförda produkten är oftast en *ny* produkt eftersom konsumenterna redan är förtroga med den gamla produkten så det är inte nödvändigt att framhålla den. Förhållandet mellan det nya och det gamla är därför mycket viktigt i reklam. Genom den upprepade användningen av *ny* har adjektivet *förbrukats* när det gäller dess funktion. I reklamen för en typ av glass erbjuds exempelvis *en ny smak av minne* (*novi okus sjećanja*). Trots att avsikten med

reklamen är att påminna om smaken av barndomsglass stör bestämningen *ny* förhållandet mellan dåtid och nutid. I stället för att betona behagligheten från den gamla tiden riktar den uppmärksamheten på att produkten är ny (Stolac, 2000, s.36).

I reklamen för *en ny familjeglass med småbitar av naturell frukt* (*novi obiteljski sladoled s komadićima prirodno voća*) är användningen av attributet *ny* förståelig men valet av det andra attributet är åtminstone konstigt. Vi kan undra över vad *naturell frukt* (*prirodno voće*) betyder eller vilken frukt som inte är *naturell* (*prirodno*). Den senare är oftast en plastisk dekoration men ingen förväntar antagligen att se den i glassen. Att marknadsföra *glassen med småbitar av naturell frukt* (*sladoled s komadićima prirodnog voća*) betyder alltså att förutsätta att det finns glass med bitar av artificiell frukt. *Småbitar av frukt* (*komadići voća*) kan också hittas i yoghurt. *Jogobella* marknadsförs exempelvis som *yoghurt med extra stora småbitar av frukt* (*jogurt s ekstra velikim komadićima voća*). Det finns två stora problem med det här. Det första är den attributiva syntagmen *extra stora* (*ekstra veliki*) där betydelsen av adjektivet *stora* (*veliki*) förstärks av främmande ordet *extra* (*ekstra*). I källsyntagmen på kroatiska kan främmande ordet *ekstra* till skillnad från kroatiska adjektivet *veliki* inte böjas efter kasus och därmed stör utsagens morfosyntaktiska struktur. Trots att denna typ av attribut språkligt är missanpassade är det inte ett enstaka fall i den kroatiska reklamen: till exempel finns det reklam för en *super turbo cykel* (*super turbo bicikl*) och en *megahit film* (*mega hit film*). Det andra problemet är konflikten mellan den ovanbeskrivna syntagmen *extra stora* och ordet *småbitar*. Först beskriver reklamens skapare något som mycket stort och sedan använder de dess diminutiva form. Budskapets mottagare blir troligen förvirrad efter att ha läst eller hört det. På senare tid kan det uppmärksammas att *småbitar* (*komadići*) har ersatts med *bitar* (*komadi*) så felet har åtgärdats (Stolac, 2000, s.37).

Vad betyder *god* (*dobar*) i den kroatiska reklamen? Attributet *god* är nämligen i alla dess former ett av de vanligaste attributen i reklambudskap. I reklamen för *Ožujsko pivo* används reklamfrasen *I ett gott sällskap* (*U dobrom društvu*). Den är från en språklig och syntaktisk synpunkt korrekt utformad men en analys av ett större sammanhang kan resultera i en anmärkning. Frasen *gott sällskap* betecknar motsatsen till tråkighet bara när alkohol kommer in i bilden. Därför är reklamen språkligt *god* men genom understrykningen av attributet blir den pedagogiskt dålig (Stolac, 2000, s.37).

Reklam för skönhetsprodukter och mirakulösa metoder för viktminskning är ett särskilt område. I tv-reklamen för ett program för viktminskning kallad *Den slanka figuren* (*Vitka figura*) erbjuds *en uthållighetsträning som inte kräver någon ansträngning* (*vježba izdržljivosti koja ne zahtijeva nikakav napor*). Attributiva bisatsen (*som inte kräver någon*

ansträngning (*koja ne zahtijeva nikakav napor*)) och särskilt attributet **inte någon** (*nikakav*) som är betonat i satsen strider mot betydelsen av huvudordet **uthållighetsträning** som på kroatiska är syntagmen *vježba izdržljivosti* i vilken attributet inte är i kongruens med substantivet. Reklamen påstår att skönhetsalongen behandlar **kompletta ben ned till knät** (*kompletne noge do koljena*). Det är helt klart vad **kompletta ben** och **ben ned till knät** innebär. Genom att fästa båda attributen till samma substantiv skapas frasen **kompletta ben ned till knät** som helt är obegriplig. Reklam för mat på restauranger är intressant på grund av ett stort antal pleonastiska syntagmer. Den erbjuder exempelvis **ostburgare med ost** (*cheeseburger sa sirom*), **fiskburgare med fisk** (*fishburger s ribom*) och **svinspädgris** (*svinjski odojak*). När det gäller de första två fraserna antas det att kroatiska konsumenterna inte skulle förstå de engelska orden *cheeseburger* och *fishburger* men i tredje exemplet är attributet *svinjski* (*svin-*) helt enkelt redundant (Stolac, 2000, s.38).

6.2.2. Översättning till svenska 2

1. INLEDNING

Filmkategorier, filmtyper och filmgenrer är bland de vanligaste samtalsämnena om film, från vardaglig kommunikation – t.ex. påståenden som ”jag gillar (inte) skräckfilmer” eller ”jag gillar (inte) dokumentärfilmer” – till ganska allvarliga diskussioner, t.ex. om vad som kännetecknar experimentell film eller dokumentärfilm. Man diskuterar också vad som rent allmänt utgör genrer, hur enstaka filmgenrer kan definieras (genom handlingen, ikonografin, förhållandet mellan publiken och industrin osv.), [1] och till och med om en filmgenre i sig själv har ett större konstnärligt eller socialt värde eller om den åtminstone har en större potential att uppnå ett konstnärligt eller något annat värde än andra genrer.

Det är dock de filmer som ligger på gränsen mellan olika kategorier och typer eller de filmer som tematiserar denna gräns, som Woody Allens *Zelig* från 1983 eller Chris Markers *Utan sol* (*Sans soleil*) från 1982, som ofta är de bästa incitamenten för olika typer av teoretiska diskussioner som tidvis är bortom denna boks ambitioner och omfattning. Oavsett om man diskuterar epoker och stilar i konsten i allmänhet eller specifikt i filmkonsten, problem med framställning och subjektivitet eller förändringar i samhället eller andra intressanta ämnen bevisas teserna ofta med hjälp av exempel från ett allt rikare filmarv inom olika genrer.

Klassificering av enskilda verk i grupper eller klasser är dock mycket viktig när man pratar om alla typer av konst. Bland deras andra förtjänster påkallar filmerna *Zelig*, *Utan sol* eller förresten Ante Babajas dokumentärfilm *Tijelo* (1965) uppmärksamhet med idéerna de suggererar och inte bara med bilderna de framställer. I brist på visshet om de kan klassificeras som dokumentärfilmer, experimentella filmer eller spelfilmer (som kommer att diskuteras i denna bok) tillgriper kritiker och historiker till synes neutrala kategoriseringar som ”filmessä” eller ”falsk dokumentärfilm”.

Det råder ingen tvekan om att klassifikationen även har en stark retroaktiv verkan på det konstnärliga skapandet. Det är ibland filmer som sticker ut från sina epokers normer (t.ex. *Dagar som skakat världen/Oktjabr*, S. Eisenstein, 1925; *Natt och dimma/Nuit et brouillard*, A. Resnais, 1955; *Till sista andetaget/A bout du souffle*, J-L. Godard, 1960; sedan Lars von

Triers *Breaking the Waves*, 1996 och *Dogville*, 2003) som mest stimulerar det konstnärliga skapandet och den kreativa filmkritiken. Å andra sidan lämnar tidvis de filmer som inom sin epoks eller genres normer åstadkommer unika och oefterhärmliga effekter de djupaste spåren (t.ex. Howard Hawks *Utpressning/The Big Sleep*, 1946 eller *Herrar föredrar blondiner/Gentlemen Prefere Blondes*, 1953 samt John Fords *Förföljaren/The Searchers*, 1956).

Filmvetenskapen har dock i allmänhet inte skänkt detta problem tillräcklig uppmärksamhet så det är värt att närmare behandla filmtyper och filmgenrer. Bland de filmvetare som ändå har ägnat sig åt klassificeringsfrågorna (i synnerhet när det gäller spelfilmer) utmärker sig exempelvis Rick Altman (1999) och Raphaëlle Moine (2006). [2] Här bör man inte glömma tidigare försök att definiera filmkategorier genom typer av filmberättande (exempelvis i Peterlić, 2001) eller försök att beskriva eller definiera enskilda typer av filmberättande. [3] I filmvetenskapen finns det slutligen en tendens att göra omfattande klassificeringar som exempelvis de klassificeringar genom vilka Hrvoje Turković (t.ex. i Turković, 2006) försökte att systematisera alla fenomen i filmen och liknande media. Därmed skapade han en bred mediestruktur av rörliga bilder. [4]

I spår av litteraturvetenskapliga idén om "litterär genre teori" som termen för litteraturteoretiska disciplinen som sysslar med problem med indelningen av litterära verk kan man inom den här bokens område prata om filmgenre teori (Turković var den första i Kroatien som skrev om den, jfr 1991). I detta sammanhang fattas "filmgenre teori" som termen för det vetenskapliga studiet av filmklassificering eller "kategorier" av film (fattade i vidaste mening).

Några experter påstår dock att genrer eller kategorier strängt taget faktiskt inte existerar och de åberopar litteraturvetenskapliga (och naturligtvis filosofiska) [5] argument. Men i motsats till dessa argument är det intressant att notera att filmrebeller och filmrevolutionärer ofta precis reser sig mot filmgenrer och filmkategorier. De inte bara anser att filmgenrer och filmkategorier existerar men de "reser sig" också mot dem, vilket leder till slutsatsen att dessa frågor är fundamentala för att förstå filmkulturen där både revolutionärerna och andra filmskapare formas. En estetisk (eller någon annan) revolt kan givetvis inte alls förstås utan att känna till sammanhanget eller miljön som rebellerna vill sticka ut från genom en eller en serie av handlingar. [6] Revolten formar klart miljön, precis som miljön formar sina rebeller.

Observatörer från årtionden som följer revolten har ofta svårigheter med att identifiera de förgående verkens drag vilka mycket irriterade rebellerna. Om de till och med identifierar dem uppskattar de ofta de dragen lika mycket som de ”rebelliska” verkens drag.

”Kyskhetslöftet” som avgavs av den danska filmgruppen och filmrörelsen Dogma 95 är ett bra exempel på denna mekanism eftersom utom krav för att förbjuda separat inspelning av bild och ljud och användning av ljussättning innehåller det också ett vanligtvis strikt krav nummer 8: ”genrefilmer är inte tillåtna” (Pavičić, 1998, s.100). För övrigt begärde ”dogmafilmarna” även att upphäva regissörernas krediterande men idag vet vi ändå mycket väl vilken dogmafilm som regisserades av Lars von Trier, vilken som regisserades av Thomas Vinterberg eller exempelvis av amerikanen Harmony Korine (eller *harmony korine*, som han föredrar att skriva). Denna bok kommer dock inte att behandla författarkritiken. Om vi förstår genren som en kategori som är starkt baserad på konstnärlig kommunikation i spår av konceptet som litterära teoretiker och historiker Pavao Pavličić systematiserade i sin bok (1983) blir det klart att genrer förvisso existerar. När genrer nämns i olika sorts diskussioner om konst underförstås det ofta vad de bör betyda (detta konstaterande inleder inte ens temat om genresystemet som innehåller några andra komponenter eller nivåer utom genren).

Å andra sidan är det meningslöst att förneka enstaka konstformers respektive traditioner trots att kopplingar mellan olika medier för konstnärlig kreativitet är obestridliga (om vilket finns det också olika åsikter). Denna boks grundantagande är att, för att vara förknippade, måste fenomen i första hand vara skiljaktiga och sedan kan de bli liknande eller kompatibla när det gäller vissa egenskaper. Därför förefaller det inte vara nyttigt att omfatta helheten av de rörliga bilderna vid sådana försök att göra genresystematisering. I filmkonsten, filmvetenskapen och filmkritiken är medvetenheten om separering av filmfält samt om behovet av diakronisk och synkronisk studie av denna separering fortfarande väldigt stark. Detta gäller trots att (och kanske delvis eftersom) det finns många problem inom filmskapandets historia eller klassifikation med definitioner i vissa perioder eller kategorier av skapandet till och med om vi inte försöker att inpassa filmskapandet i ett bredare (och exponentiellt mer heterogent) fält som omfattar alla rörliga bilder. När alla bildligt talat sopar rent framför egna dörrar blir dynamiken av interaktion mellan medier tydligare definierad i fullständighet av sin komplexitet eller, igen bildligt talat, i all sin orenhet.

På grund av den jämförande metodologiska komponenten i boken *Filmske vrste i rodovi* (*Filmkategorier och filmtyper*) kommer många paralleller att dras med olika medier och konstformer, ibland för att dra gränsen mot dem och ibland för att peka på förklaringen av kopplingen som ofta och gärna går över en sådan gräns.

Eftersom "filmgenre" egentligen har i generella och allt mer utbredda diskussioner om filmen ersatt "filmkategori" som det mest obestämt, förhandsklassificerande begrepp kan det vara nyttigt att införa ett nytt namn för den allmännaste klassificeringsenheten. Till exempel skulle bestämningen "filmslag" kanske hjälpa med att lättare utarbeta "typologiska" typ-, kategori- och genresystemet som mer exakt definierade kategorier.

Det är emellertid svårt att ha några illusioner om att den nya termen ska utrota inte mindre än två vaga men starka terminologiska traditioner. Den första är filmvetenskapliga traditionen som betecknar "genre" som ett namn för oöverkomligt breda och obestämda filmfenomen (och kulturfenomen). Den andra är en bredare humanistisk och allmän kulturell tradition där filmvetenskap ändå (fortfarande) tillhör. I den senare traditionen är termen "kategori" förutom termen "genre" alltså verksamt som en grundläggande, förhandsklassificerande och förhandskategoriserande beteckning. Vi kan därför i vidaste bemärkelse prata om både kategorier och typer men termen "genre" verkar vara den minst precisa i detta sammanhang så det är bättre att undvika den. Varje av de ovannämnda terminologiska valen är dock inte fast bestämda och obestridligt definierade kategorier. Till och med när kategori- eller genreklassificering genomförs utanför den filmvetenskapliga ramen (inom litteraturvetenskapen osv) ses de nämligen ofta som typologier.

Såsom är känt bör typologier inte underförstå varken tydlighet av gränserna eller varje genomtänkt fenomenens obestridliga tillhörighet till en urskiljbar typ, vilket inte endast hänför sig till det konstnärliga skapandet. Till exempel, medan religiösa och statliga institutioner samt myndigheter typiskt väldigt tydligt är åtskilda i demokratiska länder i Europa och USA är det inte fallet i Iran trots att det knappast kan sägas att Iran inte är ett demokratiskt land. I den större geopolitiska regionen som sträcker sig från Pakistan till Marocko där länder med olika statsskick och dominanta ideologier mestadels mer eller mindre är nära allierade till den liberaldemokratiska västvärlden är Iran ett av de få länder med en åtminstone någorlunda etablerad demokratisk samhällsordning.

I Iran måste presidenten verkligen hålla reda på beteendet hos oppositionen [7] och det kommande valet där väljarna kan byta ut honom (om det handlar om presidentvalet). Väljarna kan dessutom rätta eller stödja presidentens politiska riktning genom att välja antingen en moderatör eller en radikalare företrädare och religiös myndighet. Å andra sidan skiljer sig åtminstone delvis länder som Storbritannien eller USA från västvärldens prototyp av separation mellan religion och stat: i Storbritannien är monarken samtidigt ledaren i kyrkan och i USA hänvisar presidenterna (och presidentkandidaterna) relativt ofta Guds vilja samt inspiration i sin politik. Storbritannien och USA är dock säkerligen mer demokratiska än Iran men Iran är i sin tur påtagligt mer demokratisk än sina nära allierade i väst som Saudiarabien, Egypten eller Jordanien.

6.2.3. Översättning till svenska 3

På grundval av artikel 19 i stadgan för Kroatiens apotekarförening antog Kroatiens apotekarförenings råd vid sammanträdet nr 2/87 den 20 december 2017

ARBETSORDNING FÖR KROATIENS APOTEKARFÖRENINGENS RÅD

I. ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 1

Denna arbetsordning för Kroatiens apotekarförenings råd (nedan kallad: arbetsordningen) reglerar: ledamöternas rättigheter och skyldigheter, verksamhetsområde för Kroatiens apotekarförenings råd (nedan kallad: rådet), rådets expertkommitté och sättet att kalla till, hålla samt fatta beslut vid rådets sammanträden.

Artikel 2

Rådets sammanträden anordnas, sammankallas och leds av ordföranden i Kroatiens apotekarförenings råd (nedan kallad: ordföranden).

Artikel 3

Rådets sammansättning fastställs av artikel 17 och 18 i stadgan för Kroatiens apotekarförening samt av artikel 33 i regelverket om inval och avsättning av föreningens ledamöter.

Artikel 4

Rådet konstitueras den dag då rådets första sammanträde sammankallas under förutsättning att det vid sammanträdet fastställs att minst en enkel majoritet av ledamöterna i rådet är närvarande.

Artikel 5

Mandatperioden för ledamöterna i rådets föregående sammansättning upphör den dag då ledamöterna i rådet väljs in under ett sammanträde av Kroatiens apotekarförenings (nedan kallad: föreningen) generalförsamling.

Artikel 6

Från och med den dag då rådet konstitueras har rådsledamöterna alla rättigheter och skyldigheter som anges i stadgan för föreningen, denna arbetsordning och föreningens andra rättsakter med allmän giltighet.

II. LEDAMÖTERNAS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

Artikel 7

Rådsledamöternas rättigheter och skyldigheter är:

1. Att delta och rösta vid rådets sammanträden.
2. Att framföra förslag och ställa frågor.
3. Att ställa frågor till föreningens ordförande och till ordförandena i rådets expertkommittéer.

Ledamoten har även andra rättigheter och skyldigheter som fastställs i bestämmelser i stadgan och i föreningens andra rättsakter med allmän giltighet.

Artikel 8

Stadgan och föreningens andra rättsakter med allmän giltighet ska lämnas till ledamoten.

Rapporter, analyser och annat material som ska diskuteras vid rådets sammanträden ska lämnas till ledamoten i sammanfattning och på begäran i original.

Artikel 9

Ledamoten är skyldig att skydda affärshemligheter och andra konfidentiella uppgifter som han eller hon får del av vid utförandet av sitt uppdrag. Ansvaret för detta ligger på ledamoten.

III. RÅDETS VERKSAMHETSOMRÅDE

Artikel 10

Rådet utför uppgifter som fastställs i artikel 19 i stadgan för föreningen.

IV. EXPERTKOMMITTÉER

Artikel 11

Rådet ska om så behövs inrätta expertkommittéer för att utföra sina uppgifter, studera och överväga enskilda frågor, förbereda och lägga fram lämpliga förslag, övervaka genomförandet av rådets akter och beslut samt genomföra samordning för hantering av vissa frågor.

Artikel 12

Varje expertkommitté ska ha en ordförande och ett visst antal ledamöter.

Expertkommittéernas ordförande och ledamöter förordnas i regel bland föreningens ledamöter.

Artikel 13

Mandatperioden för expertkommitténs ordförande och ledamöter ska löpa till slutförandet av en uppgift eller till slutet av mandatperioden för rådets sammansättning.

Artikel 14

Expertkommitténs ordförande ska organisera kommitténs verksamhet, föreslå dagordningen och leda expertkommitténs sammanträden.

Expertkommitténs ordförande ska se till att ledamöterna informeras om frågor som hör till expertkommitténs verksamhetsområde, samverka med föreningens ordförande och lägga fram betänkanden till rådet.

Artikel 15

Expertkommittén kan ta ställning i frågor som hör till dess verksamhetsområde om de flesta expertkommitténs ledamöter är närvarande vid sammanträdet. Beslut fattas med enkel majoritet av de närvarande ledamöterna.

Protokoll ska föras vid expertkommittéernas sammanträden.

V. AUTENTISK TOLKNING

Artikel 16

Rådet ska ge autentisk tolkning av föreningens rättsakter med allmän giltighet som det har antagit.

Artikel 17

Förslag för att ge autentisk tolkning av föreningens rättsakter med allmän giltighet som antogs av rådet kan begäras av föreningens varje organ eller organens ordförande.

Artikel 18

Förslaget för autentisk tolkning ska läggas fram till ordföranden i föreningen och måste innehålla namnet på rättsakten med allmän giltighet, uppgiften om bestämmelsen för vilken tolkningen begärs och anledningen till begäran.

Ordföranden ska lägga fram förslaget för autentisk tolkning till föreningens råd.

VI. REGLER FÖR GENOMFÖRANDE AV RÅDETS SAMMANTRÄDEN

1. *Kallelse till sammanträde*

Artikel 19

Rådet ska sammanträda när det behövs men åtminstone fyra gånger per år.

Kallelsen med dagordningen och diskussionsunderlaget ska skickas till rådsledamöterna åtta dagar innan mötet.

Ett brådskande sammanträde får sammankallas i undantagsfall men med hänsyn till att rådsledamöterna kan komma till sammanträdet.

2. *Ordförandeskap och deltagande*

Artikel 20

Rådsordföranden leder rådets sammanträden. Vid ordförandens frånvaro eller förhinder ska han eller hon ersättas av vice ordföranden i föreningens råd.

Artikel 21

Utom ledamöterna får andra personer som har kallats av ordföranden i föreningens råd också delta i sammanträdena.

Artikel 22

Ingen person får tala vid sammanträdet förrän han eller hon har begärt och tilldelats ordet av ordföranden.

Ordföranden ska tilldela ordet i ordningsföljd efter anmälan till diskussion. Bara ordföranden får återkalla talaren till ordningen eller avbryta hans eller hennes tal.

Ordföranden ska se till att talaren inte avbrytas eller förhindras medan han eller hon håller tal.

Artikel 23

Rådsordföranden ska tilldela ordet till ledamoten som vill tala om en överträdelse av arbetsordningen eller dagordningen så snart det begärs. Efter klagomålet lämnas in är ordföranden skyldig att ge en förklaring till överträdelsen av arbetsordningen eller av den fastställda dagordningen.

Om en ledamot inte är nöjd med förklaringen beslutas om det utan diskussion vid sammanträdet.

Om det beslutas att överträdelsen av arbetsordningen eller dagordningen inträffade undanröjs den genom upprepning av proceduren som måste vara i enlighet med arbetsordningen.

Artikel 24

Talaren får bara tala om ämnet som diskuteras och i enlighet med den fastställda dagordningen.

Om talaren avviker från ämnet från dagordningen ska ordföranden uppmana honom eller henne att hålla sig till dagordningen.

Om talaren fortfarande efter den andra uppmaningen avviker från ämnet från dagordningen ska ordföranden frånta honom eller henne ordet.

3. Upprätthållande av ordning och disciplinära åtgärder

Artikel 25

Ordningen vid sammanträdet ska upprätthållas av ordföranden.

Ordföranden får vidta följande disciplinära åtgärder mot ledamoten för störning av ordningen vid sammanträdet:

1. uppmaning,
2. uppmaning och frångående av ordet,
3. avlägsnande från sammanträdet.

Disciplinära åtgärderna blir slutgiltiga när de fastställs av ordföranden.

Artikel 26

Uppmaning ska riktas till ledamoten som genom sitt uppförande eller tal stör ordningen eller överträder bestämmelserna i dagordningen på något annat sätt, särskilt om ledamoten inte håller sig till ämnet som diskuteras, om han eller hon talar utan att ha tilldelats ordet av rådsordföranden eller om han eller hon avbryter talaren eller stör talaren på något annat sätt.

Artikel 27

Uppmaning med frångående av ordet ska riktas till ledamoten som genom sitt uppförande eller tal väsentligen stör sammanträdets förlopp, särskilt om ledamoten inte håller sig till ämnet som diskuteras efter att ha uppmanats eller om han eller hon på ett hänsynslöst sätt stöter rådsordföranden eller ledamöterna med sitt tal.

Artikel 28

Ledamoten som har uppträtt störande och överträtt bestämmelserna i denna arbetsordning i den utsträckningen att fortsättningen av sammanträdet ifrågasätts ska avlägsnas från sammanträdet.

4. Sammanträdet förlopp och beslutfattande

Artikel 29

Efter sammanträdet öppnande ska ordföranden ge nödvändiga förklaringar om sammanträdet förlopp och informera ledamöterna om antalet ledamöter som är närvarande.

Efter dagordningen fastställs fortsätter rådet till diskussion om specifika frågor i den ordning som anges i den antagna dagordningen.

Ordföranden avslutar diskussionen när han eller hon fastställer att det inte längre finns några anmälda talare.

Artikel 30

För beslutfattande vid rådets sammanträde krävs närvaro av en majoritet av ledamöterna om inte annat anges i stadgan eller föreningens annan rättsakt med allmän giltighet.

Rådet ska fatta beslut med en majoritet av det totala antalet ledamöter om en annan kvalificerad majoritet inte föreskrivs i stadgan eller föreningens annan rättsakt med allmän giltighet.

Artikel 31

Omröstning vid sammanträdet är offentlig om i stadgan eller föreningens annan rättsakt med allmän giltighet inte anges att rådet ska rösta i en sluten omröstning eller om ledamöterna inte beslutar att de ska rösta i en sluten omröstning om vissa frågor.

Offentlig omröstning genomförs samtidigt genom handuppräckning eller individuellt uttalande.

Sluten omröstning genomförs med röstsedlar. Ledamöterna som utses av ordföranden assisterar vid den slutna omröstningen.

Ledamöterna ska rösta ”för”, ”emot” eller avstå.

VII. PROTOKOLL

Artikel 32

Protokoll ska föras vid sammanträdena.

Protokollet ska innehålla grundläggande information om sammanträdet, förslag som angicks vid sammanträdet, genomförd diskussion med sammanfattningar av uttalandena som ska protokollföras på talarnas kräv och om fattade beslut.

Resultat av omröstningar om enstaka frågor ska också protokollföras.

Artikel 33

Varje ledamot har rätt att rikta anmärkning mot protokollet från föregående sammanträde.

Rättfärdigande av anmärkningen mot protokollet ska bestämmas vid sammanträdet. Om anmärkningen godtas ska lämpliga ändringar göras i protokollet.

Protokollet mot vilket inga anmärkningar riktades och protokollet i vilket ändringar gjordes i enlighet med godtagna anmärkningar anses vara antagna.

Artikel 34

Antagna protokollet ska undertecknas av rådsordförande och justeringsman.

Protokollets original ska förvaras i föreningens arkiv.

Artikel 35

Rådets sammanträden får också ljudinspelas.

VII. SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 36

Ändringar och tillägg till denna arbetsordning ska antas enligt samma förfarande som arbetsordningen.

Artikel 37

Arbetsordningen för föreningens råd som antogs vid rådets 2:a sammanträde den 27 mars 1995 upphör att gälla med ikraftträdande av denna arbetsordning.

Artikel 38

Denna arbetsordning träder i kraft samma dag som den antas och ska offentliggöras på föreningens webbplats.

I Zagreb, den 20 december 2007

ORDFÖRANDE I KROATIENS
APOTEKARFÖRENINGENS RÅD

Dragica Radin, apot.

6.2.4. Översättning till svenska 4

VILKA LÄNDER I EU GILLAR KROATERNA MEST OCH MINST? VILKA GILLAS MEST AV KROATERNA? Stor undersökning avslöjar kärlek och hat mellan EU-medlemmar

SKRIBENT:

Željka Godeč

PUBLICERAD: 12 april 2016 klockan 14:59

En undersökning på uppdrag av det brittiska Konservativa partiet som genomfördes bland 28 000 EU-medborgare med målet att undersöka allmänhetens attityd till Brexit har visat hur Kroatien ser på andra EU-medlemmar och hur dessa ser på Kroatien.

Kroaterna känner dem dåligt. De vet inte mycket om dem och de umgås inte alltför mycket med dem, om alls. De besöker Kroatien i ett försumbart, nästan symboliskt antal: de är inte ens med i topp tio bland de utländska nationer som mest vallfärdar till Adriatiska kusten.

Deras temperament och livsstil skiljer sig från kroaternas som solen skiljer sig från isen men kroatiska medborgare gillar dem mest! De är... svenskarna! På den motsatta polen, bland dem som kroaterna tycker är minst attraktiva, placeras rumänerna. Detta kan konstateras enligt resultaten av den brittiska undersökningen "Vad tycker europeiska grannar om Storbritannien och EU" som genomfördes i februari bland 28 000 personer från hela Europa. I Kroatien genomfördes den bland 1 007 svarande.

Trots att undersökningen initierades av Tories som undersökte den allmänna opinionen om Brexit och de konsekvenser som skulle uppstå om Storbritannien skulle välja att lämna EU vid folkomröstningen i juni är den intressant för kroatiska medborgare eftersom den visar hur kroaterna ser på andra nationer och tvärtom. Även om undersökningen inte utredde orsakerna gav den en värdefull social inblick beträffande attraktion och motvilja länderna emellan samt visade hur Kroatien utvärderades av den europeiska gemenskapen.

Professor Pero Maldini från Dubrovnik varnar och säger att det bör hållas i minnet att idén om Storbritanniens utträde ur EU "främst har skapats för internt politiskt bruk. Dess uppdrag är att göra det brittiska Konservativa partiets politiska ställning starkare än oppositionens samt att stärka David Camerons ställning inom det egna partiet. Den har splittrat den brittiska och

europiska allmänheten och denna undersökning indikerar att den i hög grad skulle kunna förändra relationerna inom EU.”

INGEN ANTISEMITISM

På kartan som visar vem i Europeiska unionen som föredrar eller ogillar vem fick Sverige högsta betyg (74) och Rumänien fick lägsta betyg (41). Bulgarna (47) och litauerne (50) placerades också långt ned i listan och relationerna till slovenerna, slovakerna, polackerna och estländarna svängde på gränsen till toleransen (51). Utanför EU fick iranierna (26), turkarna (37) och israelerna (39) lägst betyg.

Dražen Lalić, professor i sociologi och statsvetenskap vid Fakulteten för statsvetenskap i Zagreb, är övertygad om att kroatiska medborgare är kosmopolitiskt sinnade och han säger att det inte finns någon plats för rädsla för modern antisemitism. Lalić påstår att orsaken till den dåliga uppfattningen av Israel inte kan förklaras med en möjligen förtäckt eller smygande antisemitism men med faktumet att kroaterna ser på Israel som ett område som präglas av instabilitet och konflikter.

”Utvärderingen påverkades säkerligen även av synen på palestinierna, åtminstone i Kroatien, eftersom kroaterna inte hade någon egen stat under en lång tid. Med undantag för den Oberoende staten Kroatiens tid har det inte funnits någon antisemitism i landet, till skillnad från de länder där antisemitismen var rotad som Polen, Ukraina och Ryssland“, menar Lalić.

Professor Maldini håller med om att de låga betyg som länderna på botten av listan fick inte nödvändigtvis pekar på en fientlig inställning till dem. Han kommenterar att betygen är resultat av ”den nuvarande uppfattningen att dessa länder kännetecknas av våld, fara och kränkningar av mänskliga rättigheter. Därför ses de som säkerhetsshot mot det europeiska samhället (flyktingar, väpnade konflikter, terrorism).”

På en skala från noll till 100 fick svenskarna betyget 74. Britterna kom på andra plats med betyget 72 och tredje plats delas av danskarna, östrikarna och finnarna som fick en poäng mindre. Holländarna och irländarna både betygsattes med 70 medan spanjorerna fick 69 – en poäng mer än fransmännen, italienarna och tyskarna. I denna helhetsbild fick Kroatien godkänt vilket lutar mer åt en gynnsam än ogynnsam inställning: den betygsattes med 56. Kroaterna fick alltså tre poäng mer än deras grannar ungrarna, hela fem poäng mer än slovenerna och två mer än grekerna mot vilka EU-medborgarna är misstänksamma på grund av krisen och rädslan för att de kommer att tvingas betala tillbaka Greklands skulder.

Ser kroaterna på Sverige som det förlovade landet och som ett mått för lycka bara för att det ligger långt bort och är okänt för dem? Eller är det på grund av de sociala rättigheterna och

skolsystemet trots att den genomsnittliga kroatiska medborgaren knappast kan förklara deras fördelar? Dražen Lalić tycker att det inte är konstigt att Sverige är kroaternas favoritland: ”Det bevisar att kroatiska medborgare strävar efter ett bra och tryggt liv och att de har fått nog av gräl och krig...”

KÄLLA TILL FARA

Professor Maldini påpekar att svarande medvetet eller ännu oftare omedvetet bedömer de andra och de annorlunda i förhållande till sig själva, sina individuella och kollektiva egenskaper eller vanor samt sina moraliska, kulturella och sociala värden. ”Attityderna som uttrycktes av svarandena från varje land avslöjar information om dem i nästan samma utsträckning som om britterna. Utom av subjektiva föreställningar påverkades attityderna väsentligt även av det nuvarande politiska och ekonomiska tillståndet, av landets relation och förbindelse med Storbritannien samt av det kollektiva minnet eller den historiska och politiska erfarenheten. Det bör läggas till att de också påverkades av den nuvarande politiska situationen inom internationella relationer, särskilt i EU som är växlande“, förklarar Maldini vad som påverkade resultaten och preferenserna samt varför vissa länder fick väldigt dåliga betyg.

”Det är dock uppenbart att brittiska svarandenas bedömningskriterier också omfattade normer för demokrati. Därför gav de lägsta betyg till länderna med allvarliga demokratiska underskott som uppfattas som källor till instabilitet eller fara, först och främst för det brittiska samhället och sedan för det europeiska samhället och europeiska värden”, han tillade.

Dražen Lalićs intryck är att denna undersöknings resultat vittnar om att kroatiska medborgare ”vill hör till västvärlden, att de strävar efter ett bra liv och förmögenhet och att de vill syssla med nationer de känner. De är inte benägna för exotism och de respekterar fredssträvan och goda ekonomiska resultat.” Lalić anser att resultaten med mindre undantag påverkades mer av personlig erfarenhet och personliga preferenser än av politiska och religiösa övertygelser.

”Om politik hade varit kriteriet skulle britterna ha fått sämre betyg”, säger Lalić och påstår att kroaterna betygsatte länderna och nationerna enligt tre följande kriterier: ost-väst, god ekonomisk utveckling-dålig ekonomisk utveckling samt personliga erfarenheter och kontakter. Få av kroaterna har rest till Rumänien och Grekland. De vet inte så mycket om dessa länder eftersom de har inriktat sig till Österrike, Tyskland och Italien. Dessa nationer är efter serberna närmast till kroaterna och de delar en traditionell vänskaps-, kärleks- och ekonomisk förbindelse med kroaterna. Förresten finns det omkring 250 000 kroatiska utvandrare i Tyskland.

POLITISKA FÖRÄLSKELSER

När det gäller kroatiska medborgares kollektiva minne är situationen samma som för alla andra nationer i EU. Förutom att kroaterna anser svenskarna vara överlägsna (79,65) förblir de trogna till traditionellt goda relationer med tyskarna (78) och österrikarna (77) som återgäldar dem med betyget 62,67. Kroaterna betygsatte irländarna med 76 (och de återgäldade med betyget 57), danskarna med 74 och finländarna med 73.

Om man emellertid jämför ömsesidiga relationer kan man dra slutsatsen att en del av de kulturella, politiska och geografiska förälskelsen förblir obesvarade. Skillnaden med tyskarna är inte så liten (57). 21 poängs skillnad visar att till och med sommarsemestrar på den adriatiska kusten och den allmänna uppfattningen att människor från Kroatien och dess omgivning har varit ”bra arbetskraft” i årtionden samt vänskapliga relationer genom historien inte kan övermanna att kroaterna behöver tyskarna mer. Och det är ingen attraktiv egenskap. Kroatiens kärlek för danskarna är absolut enkelriktad: danskarna betygsatte Kroatien med 49,84.

Svenskarna och finländarna ser på Kroatien nästan med skepsis: de betygsatte kroaterna med 51 respektive 53. När det gäller relationer med grannarna ligger kroaterna halvvägs. Italienarna gav dem betyget 55 och de återgäldade med 63. De bedömde slovenerna med 51,15 och slovenerna återgäldade med 51,91. De närmaste grannarnas dåliga ranking är inget mysterium: skiljedomsavtalet och stängslingen på gränsen är logiska förklaringar av en avkylning i relationerna som en gång i tiden var mycket bättre.

DEMOKRATISKT UNDERSKOTT

Trots att de kroatiska svarandenas medborgarkultur säkerligen inte är utvecklad som britternas medborgarkultur är det dock tydligt att svarandena från Storbritannien och Kroatien använde sig av liknande kriterier vid utvärderingen av andra länder, bedömde Maldini. ”De gav minst poäng till länderna med största demokratiskt underskott och allvarliga ekonomiska problem och tvärtom. Det handlade dock betydligt mer om kriterierna i samband med önskvärdhet och uppfattning av dessa länder som mer lovande än hemlandet. På denna grund väljs förresten oftast dessa länder av kroaterna som utvandrar från landet. Å andra sidan pekar kroatiska svarandenas utsagor på en övervägande utilitaristisk orientering i jämförelse med EU. De ser på EU i termer av ekonomisk vinning medan deras åsidosättande av andra (sociokulturella, värdemässiga och politiska) aspekter pekar på kroaternas slutenhet, brist på kunskap om det europeiska samhället och kulturer samt ovilja att acceptera EU:s normer.”

Undersökningen har funnit att grekerna, cyprioterna, maltesarna och danskarna gillar Kroatien minst: enligt deras åsikter korsar Kroatien inte den magiska mitten. Det finns en stor skillnad mellan polackernas och kroaternas uppfattning om varandra. Medan polackerna gillar Kroatien mest och har placerat landet högt på skalan med 70,37 poäng bredvid danskarna, finländarna, fransmännen och irländarna har kroaterna betygsätt polackerna med 54,04. Lalić anser att detta är en konsekvens av att mer polackerna reser till Kroatien än tvärtom.

”Tack vare den nyrika klassen har polackerna börjat upptäcka Kroatien de senaste åren”, tycker Lalić. De som tycker mest om Kroatien efter polackerna är slovakerna och tjeckerna men kroaterna tycker mindre om dem: de betygsatte tjeckerna med 58,59 och slovakerna med 53. Kroatien är högt ansett av estländarna (64), österrikarna och ungrarna (62).

Portugiserna visade sig vara några av de strängaste bedömarna. De själva fick bra betyg och rankades väldigt högre än mitten (65). De gillar danskarna (70) men efter dem finns det en lång, lång lucka... Portugisernas ”svarta” listan över de ickeönskvärda länderna som de betygsatte med mindre än 50 är längre än de andra ländernas svarta listor. Den innefattar Bulgarien, Cypern, Tjeckien, Estland, Grekland, Ungern, Lettland, Litauen...

I portugisernas ögon överstiger inte Kroatien tröskeln på 50 poäng: de betygsatte landet med 44,14. Trots att kroaterna drunknar i europeiska genomsnittet när det gäller deras urval av favoritländer är deras uppfattning om britterna dock annorlunda. Av 25 egenskaper (artiga, pretentiösa, passionerade, effektiva, rigida, öppensinnade, ohederliga, fientliga, materialister, sarkastiska, främlingsfientliga, arbetsamma osv.) beskrevs britterna av andra europeiska nationer som artiga, patriotiska och kosmopolitiska.

Bara grekerna tycker att britterna dricker och äter för mycket medan estländarna mer än andra uppfattar dem som intelligenta. Britterna återgäldar dock inte – i deras ögon är estländarna belägna i zonen av ogynnsam uppfattning (48). Det största antalet kroatiska medborgare tycker att britterna först och främst är reserverade, sedan arroganta och därpå artiga.

FRIHANDEL

Denna undersökning har igen bekräftat att livet i EU dikteras av Tyskland – så bedömde EU-medborgarna från alla delar av Europa. De flesta EU-medborgare anser att Storbritannien har det tredje största inflytandet på beslutsfattandet i Europa efter Tyskland och Frankrike och de fruktar att Brexit skulle vara ett slag mot EU:s stabilitet och prestige.

Det är uppenbart att större länderna i allmänhet har positivare attityder till EU-medlemskap än mindre länderna och att euroländerna har positivare attityder till det (65) än icke-euroländerna (58). De flesta euroländerna (60 procent), särskilt Irland, Malta, Portugal och nya medlemmar

Litauen och Rumänien, vill att Storbritannien stannar kvar i EU. Den största fördelen med medlemskapet enligt brittena som har sin egen valuta är ”frihandel med andra länder i EU” och enligt de övriga 27 EU-medlemmarna inklusive Kroatien är den största fördelen möjligheten att resa fritt mellan länderna i unionen.

Malteserna är de lyckligaste i EU (84) medan tyskarnas lycka i EU utvärderas till 70 poäng och kroaternas till 59. Kroatiska medborgare bedömde att medlemskapets förmån samtidigt är ett fel: utom EU:s onödiga regler som exakt hälften av svarandena ansåg dåliga påstod 48 procent av dem att alltför många kroater hade lämnat landet för att bo och arbeta utomlands.

7. Litteraturförteckning

- Andrijanić, Ljubica. 2009. "Administrativni stil". *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, 3.(3.), str.15-22.
- Barić et al. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga
- Blažević, Vera. 2009. "Znanstveni stil". *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, 3.(3.), str. 7-14.
- Bogunović, Irena och Čoso. Bojana. 2013. "Engleski u hrvatskome: znanstveni izričaj biomedicine i zdravstva". *FLUMINENSIA*, 25.(2.), str. 177-191.
- Bolander, Maria. 2005. *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber.
- Engdahl, Elisabet. 2000. *Valet av passivform i modern svenska*. Svenskans beskrivning 24. Linköping Electronic Conference. (hämtad från www.ep.liu.se/ecp/006/007/ecp00607.pdf den 19 april 2017)
- Frid, Kristina. 2016. *Passiva konstruktioner i lärobokstexten - En frekvensbaserad textanalys av en lärobok i Svenska som andraspråk 1-3 i gymnasieskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Gilić, Nikica. 2013. *Filmske vrste i rodovi*. Zagreb: Biblioteka Online.
- Ham, Sanda. 1990. "Pasiv i norma". *Ham, S. Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 37.(3.), str. 65-76.
- Hellspong, Lennart och Ledin, Per. 1997. *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Holm, Britta och Nylund Lindgren, Elizabeth. 1996. *Deskriptiv svensk grammatik*. Stockholm: Skriptor.

- Hultman, Tor G. 2010. *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Josefsson, Gunlög. 2009. *Svensk universitetsgrammatik för nybörjare*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kelava, Bernarda. 2009. "Jezik hrvatskih reklamnih poruka". *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, 3.(3.), str. 75-82.
- Källström, Roger. 2012. *Svenska i kontrast: tvärspråkliga perspektiv på svensk grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lagerholm, Per. 2008. *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Poslovník o radu vijeća hrvatske ljekarničke komore. (hämtad från <http://www.hljk.hr/Portals/0/dokumenti/Regulativa/Poslovník%20o%20radu%20vije%C4%87a.doc> den 13 november 2016)
- Semesterlag. Svensk författningssamling 1977:480.
- Sethberg, Frida och Wik, Nina. 2016. *Ljusets påverkan på ljudnivån i ett klassrum i grundskolan*. Jönköping: Högskolan i Jönköping.
- Silić, Josip och Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- <http://www.dn.se/nyheter/usa-valet/klimatfornekare-som-president-skapar-stor-osakerhet/> (hämtad den 10 november 2016)
- <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/tko-nas-u-europi-najvise-voli-a-tko-nas-najmanje-voli-koga-minajvise-volimo-veliko-istrazivanje-razotkrilo-ljubavi-i-mrznje-clanica-eu/4045836/> (hämtad den 7 mars 2017)
- <http://www.varhandboken.se/Texter/Medicintekniska-produkter/Oversikt/>;

<http://www.vardhandboken.se/Texter/Medicintekniska-produkter/Sakerhet/>;

<http://www.vardhandboken.se/Texter/Medicintekniska-produkter/Risker-och-riskhantering/>;

(hämtade den 11 november 2016)